

TANTRIK TEXTS

EDITED BY

ARTHUR AVALON

TANTRIK TEXTS

VOL I TANTRÂBHIDHÂNA with VIJANIGHAṆTU
and MUDRÂNIGHAṆTU

VOL II SHAICHAKRANIRŪPANA of Pūrṇānandī
Svāmī with Commentary of Kālīcharaṇa and notes
by Shankara PÂDUKÂPANCHAKA with
Commentary of Kālīcharaṇa With these are notes
from the Tika of Vishvanātha on the Second Patala
of Kaivalya Kālīkā Tantra

VOL III PRAPANCHASÂRA TANTRA

VOL IV KULACHŪDÂMAMI TANTRA

VOL V KŪLÂRṆAVA TANTRA

VOL VI KÂLIVILÂSA TANTRA

VOL VII TANTRARÂJA TANTRA (*In the press*)

INTRODUCTION.

The Kûlârṇava is a leading and perhaps the foremost Tantra of the Kaula School. It enjoys a great reputation amongst works of its class and as such is constantly cited as an authority. The Chapters of the Text here published number seventeen and the verses total 2058 according as there are included or not vv. 123-144 in the tenth Chapter. The Colophon however states that the portion here printed is only the fifth part of the whole Tantra consisting of 1,25,000 verses. Thus the Colophon of the first Chapter runs—"End of the first Chapter being the first portion of the fifth part entitled Urdhvamnāya Tantra of the great Mystery and most excellent among Āgamas containing, 1,25,000 verses entitled the Kûlârṇava Tantra." If this statement be correct I have not on enquiry been able to discover the whole work. Every Ms. which I have come across contains the seventeen Chapters only here printed. Either then the rest of the book is lost or possibly exists under some different names. The Kaulavali which is a compendium by Jñānānanda Paramhansa quotes long passages as from the Kûlârṇava which do not occur in any of the texts consulted in the preparation of the present volume. The work has been already twice printed and therefore would not in the ordinary course have found place in these texts according to the original design of their publication. It was found however that the previous editions of this and other Tantras were in general so incorrect that the present edition is not unnecessary. The former editions were those of Rasik Mohana Chattopādhyāya and of Pandit Jivānanda Vidyāsāgara. The former published at Calcutta the Tantrasāra and Tantras in parts the first of which appeared in the Bengali year

1285 (1878-79) and the edition of the latter was published at the same place in the year 1882. In Rasik Mohan Chattopādhya's and Pandit Jivānanda's edition of the Kūlārṇava there are twenty one verses at the end of the Tenth Chapter which do not occur in any of the four Mss which have been consulted. These have been printed. Both these editions seem to have been based on a single Ms without any attempt to correct obvious errors in the text. In the preparation of the present texts four Mss have been consulted lettered क ख ग घ and the texts abovementioned which are based on a Ms which may be identified as ङ. Of these क is the property of Pandit Amūlya Charana Vidyābhūṣana ख belongs to the Rajshahi College ग and घ have been lent by the Varendra Anusandhāna Samīti of which I have the honour to be a member. The Samīti obtained ग from the family of the Tāntrik Gurus of Pālasa in the District of Malda and घ from the collection of the Bhattāchāryyas of Yoshodal in the District of Mymensingh. ङ as stated is the text used in the previous printed editions. In the present edition variant readings of importance have been given in the footnotes. It is however not claimed for the present edition that every difficult passage has been made clear but the obscurities have been so considerably reduced as to render the present edition a practical working text. Another inducement for its publication was the fact that there is in hand an English translation of the present work and if it is found possible to publish this the Sanskrit knowing reader can compare the English translation with the Text on which it is based. For this reason the size of the present edition of the Text is that of the proposed translation which if published will be the same *format* as the Mahānirvāṇa.

The Kūlārṇava is worthy of a close study by those who would understand the tenets and practices of the School of which it is a Shāstra. Having however

regard to the fact that it is hoped to publish a translation of the entire text I have not thought it necessary to give such a detailed analysis of the Tantra as in the absence of such a translation it would have deserved. I therefore only here give such a summary as under the circumstances stated seems sufficient.

The first chapter opens with some fine verses (vv 1-121). Devî tells Shiva of how men are suffering and asks the means whereby they may be liberated. Ishvara in reply speaks of the Brahman and of the creatures who encircled by Mâyâ are like sparks of fire parts of him. Of these man is the greatest. He is a self-killer who having attained man's estate yet seeks not his true good. "He who does not cure himself of the disease of Hell what will he do when he yet suffering from such disease goes to a place where there is no medicament?" (v 24). The Lord then dwells on the transitoriness of life and of all things therein. "Prosperity is like a dream, youth is like a flower. Life is seen and is then gone like lightning. How can any one who knows this yet remain content?" (v 30). Moreover the world is full of evils which arise from attachment (v 55). Shiva says "Oh Beloved to sleep, to copulate, to eat and other such functions are common to all animals. Man alone is possessed of knowledge. He who is devoid of it is a beast" (v 69). Shun him who is addicted to the pleasures of the world and who yet boasts Brahman knowledge. There are other impostors also. Liberation is not to be got by merely smearing oneself with ashes, feeding on husks and water, exposure to heat and cold and the like. 'Donkeys and other animals go about naked. Are they therefore Yogins?' (vv 79-86) No: then gain true knowledge and avoid idle talk. What is the use of Vedas, Āgamas and Pûrāṇas if one knows not the supreme object of life—(v 89)? "Renowned men dispute among themselves—some saying the truth is ahead and some that it is behind, others again say

it is on either side. Some say it is like this, others like that (v 99). All such bewilder themselves with Scriptures and talk. They lack realization (*Pratyakṣāgrahānam* (v 100). The *Shāstras* are numberless: one should master their essential truth and then put them aside just as he who seeks the grain of paddy throws away the husk and straw (v 103). Real knowledge alone liberates. Ritual and austerities are needful only so long as the Real and the true are not known (v 113). Shiva concludes 'What is the use of many words? It is *Kuladharmma* which liberates. Beloved I have spoken to Thee in brief of the creature and how he should live' (v 121).

Chapter II deals with the greatness of *Kuladharmma* which Shiva has extracted after churning the great ocean of the *Vedas* and *Āgamas* (v 10) and which excels all others as the light of the Sun surpasses that of the firefly (v 16). The *Yogi* cannot enjoy; and he who enjoys cannot know *Yoga* but in *Kuladharmma* there is both *Bhoga* and *Yoga* (v 23). But *Kaula* knowledge can only be gained by one whose mind is pure and who has controlled his senses (v 33). In v 84-85 Shiva says that the six philosophies are the six limbs of *Kula*. The *Kaula Shāstras* are based on *Veda*. *Tasmāt vedātmākam śāstrāṅg vidhi kaulātmākaṅ priye* (v 85). Many however being ignorant of the traditional teaching of *Kauladharmma* cheat people by their false knowledge (v 116). Moreover the *Kula* path is full of dangers (v 122). So also the Buddhist *Vajrayāna* is (I may add) compared to a hollow Bamboo in which a serpent is placed. It must go up at peril of falling down. He who fails on this path is like to go to Hell. The *Pashu* should therefore avoid this method (v 124). Vv 140, 141 cite authorities from *Śruti* (*R̥gveda*) in support of the doctrine taught.

The third Chapter treats of the *Parāprasāda*

mantra that is *Hangsaḥ* which as the great Cosmic Breath pervades the world opening (v 4) with the assertion that Vedas, Purāṇas and other Shāstras may be preached abroad whereas the Shāiva and Shākta Āgamas are mysteries (v 4) V 10 refers to the four Āmnāyas or traditions some portion of which appear in the Tantra Shāstras Ūrdhvāmnāya is not to be learnt by study of the Shāstras but from its masters (v 30)

Chapter IV which is a difficult one deals with *Mahāśhodhānyāsa* From it as well as other parts of the work may be learnt how rigorous the Sīdhana is which is required of those who are entitled to participate in the Kaula rites

The fifth Chapter treats of the greatness of Kula It contains a description of the Kaula substances the making of wine, the various kinds of wine its use as Chitta shodhana sīdhana so that the mind may become *Bramagah* V 48 enumerates the fundamental doctrines of this school that 'success' is attained by those very things which lead to fall (*Yaireva pata nāṅg dravyaiḥ siddhistaireva choditā*) V 50 refers to animal sacrifice and vv 67, 68 to the necessity of wine and meat in the various forms of worship including the *Bauddha* V 90 Says 'As soma has been ordained a *Brāhmaṇa* should drink' which other Tantras are said to deny If this however be done in the ordinary animal way even a *Vīra* will go to Hell (v 93) Nectar drinking is the union of *Kundali Shakti* with the *Moonchit* (*Chichchandra*) Others are but wine drinkers (vv 107 108) The true meat eater is he who has merged his Chitta in the Supreme (v 109) He who controls his senses and unites them with *Ātma* is a fish eater The rest do but kill animals (v 110) True sexual union is the union of *Para Shakti* that is *Kundali* with *Ātma*, others do but have carnal connection with women (vv 111, 112)

The sixth Chapter deals with the characteristics of the worshipper of worship and purification of Kaula substances Vv 37 46 deal with the lunar solar fiery Kalās originating from the vowels the consonants Ka kha to Tha da and the Yavargā respectively the Kalas of Kavarga and Chavarga Tavarga Pavarga and Yavarga and Shavarga Then follow several mantras Vv 63 67 give the Gurus Yantra is defined in vv 85 86

Chapter VII describes worship of Vātuka Shakti and others In vv 42 44 the eight kinds of Kula Shakti are enumerated Vv 70 75 are noteworthy for they refer to the 36 Shaivā Tattvas and not the Sāṅghyan 24 thereby denoting the connection of this Tantra with the former philosophical Darshana V 96 prohibits drinking in excess so as to produce unsteadiness of mind V 99 contains the oft quoted verse Drink and drink again which some erroneously suppose is an invitation to drunkenness notwithstanding the previous injunction and the warning that he who disobeys it is like to go to Hell The verse refers to Yoga drinking.

Chapter VIII deals with the Chakra and the various forms of Bliss The Sādhika passes through these from Ārambhā to Praudhānta in which state the Chakra is held to Unmanā and then to Tata In Praudhānta everything which is done is an offering to Bhurava (v 59) Unmanā is the state in which the Sādhika is no longer affected and Tata is the very self of the Supreme Mantra (vv 83 84) The states up to Praudhānta are waking, (Jāgrat) Unmanā is dreaming (Svīpna) Anavastha is dreamless sleep (Sushupti) The seventh Ullasa is Liberation (vv 94 95) (Turiyāvasthā)

Yoga is treated of in Chapter IX Advaita doctrine in its form Aham Brahmasmi is accepted (v 32) Jiva

s Shiva and Shiva Jīva : the only difference is that one is in bondage and the other not (v. 42). A noteworthy passage which explains some acts which disconcert others say "the Kulayogī behaves in such a way that men laugh at him and reproach and revile and shun him" (v. 4). But doing himself acts of kindness to all he roams the earth (v. 75). Kaulika is defined in v. 88. "Oh Thou of beautiful eyes I dwell not in Kailāsa or in Meru or in Mandāra but I am wherever the knowers of Kula are" (v. 94).

The tenth Chapter treats of worship on special days and the Eleventh with the rules of Kulāchāra which should be carefully concealed (v. 84). The twelfth Chapter treats of the Pādukā Mantra. V. 58 prohibits discussion with Atheists or unbelievers in Veda (Nāstika). The subject of the Guru is dealt with at some length. The next Chapter (XIII) continues the subject of Guru (v 41) and disciple (vv 1-40) and their qualifications. Amongst other defective persons, men who are lewd, given to drink and stupid are to be rejected. The Guru should realise that he is inseparate (avichhinna) that is one with the Brahman which pervades the whole universe (vv. 67-68). V. 82 refers to the Lingas in the bodily centres and v. 90 gives the eight bonds (Pāsha) which bind the Pashu. The Guru is he who by destroying the pleasures of the senses gives Brahman-Bliss (v 97).

Chapter XIV deals with the testing (Parīkṣā) of the qualifications of Guru and disciple ; and Chapter XV treats of Purushcharaṇa and other matters. Prāṇāyāma is dealt with (v. 35 *et seq*). Vv. 65-69 mention the "defects" of Mantras and vv. 71-72 state the purificatory rites which remove them. The various kinds of Mantras, Siddha, Sādhya and the like are described. V. 96 classifies the letters according to the Mahābhūtas. When doing Japa a man should control his animal propensities, eat sparingly, live hardly,

cultivate faith and devotion and fix his mind and heart solely on "That" (vv. 110-113). Chapter XVI deals with rites done for the attainment of various objects of desire. Chapter XVII gives the meaning of a large number of words such as Guru, Āchāryya, Deshika and so forth and contains a Dhyāna of the Guru. At the end of the seventeenth Chapter there is a remarkable passage (v. 103) prohibiting (ordinary persons) from reading the portions of this work dealing with Āsavollāsa. This prohibition doubtless has been prompted by the desire that such persons should not be led astray and take to practices which might lead to their moral ruin. For it is to be noted that according to the Shāstra the Rahasyapūjā is not for all and any but for such whom the Guru may consider qualified and have been duly initiated. Except under the conditions prescribed the Sādhana with wine and so forth is prohibited and its accomplishment is admittedly harmful. But under the conditions prescribed this Sādhana is said to be the practical application of the principles of Advaitavāda which the Āgamas of this school teach.

I desire here to express my thanks for the loan of Mss. to Pandit Amūlya Charana Vidyābhāshana, Rai Kumudini Kānta Bandopādhyāya Bahadur Principal of the Rajshahi College and to the Varendra Anusandhāna Samiti.

The next volume of this series will be the Kālivilāsa Tantra which is now almost ready for publication. There is also in preparation the very important and previously unpublished Kādimata Tantra or Tantrarāja with its Commentary called Manoramā under the editorship of Mahāmahopādhyāya Lakṣmana Shāstrī. This I expect to publish in two volumes next year, to be followed I hope by the Tibetan text of a rare and unpublished Buddhist Tantra which deals with the Mandala (Kyil-khor) of Shrīchakrasambhāra.

I have already the offer of a large number of Texts for this series more in fact than I can ever print but I take this opportunity of saying that I shall be pleased to hear from any one who has Manuscripts of sufficient importance to justify their publication. The field of selection will thus be widened with it is hoped better results.

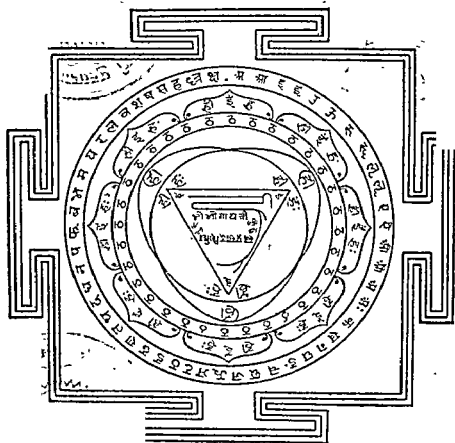
CALCUTTA

13th April 1916

ARTHUR ARNOLD

श्रीश्रीकुलार्णवतन्त्रम् ।

श्रीश्रीकुलार्णवतन्त्रम् ।

श्रीआचार्य एवेलनेन प्रवर्तितम् पर्यवेक्षितम् ।

श्रीतारानाथविद्यारत्नेन सम्पादितम् ।

कलिकातानगर्यां

संस्कृतयन्त्रे

श्रीरूपेन्द्रनाथचक्रवर्तिना मुद्रितम् ।

लण्डनराजधान्यां लुज्याक् एण्ड की कर्तृकेषु

प्रकाशितम् ।

कलिकातानगर्यां ३० नं, कर्णयोयालिसट्टीटस्यसंस्कृतप्रेस-

डिपजिटरीभवने प्राप्तव्यम् ।

PRINTED BY UPENDRA NATHA CHAKRAVARTI,
AT THE SANSKRIT PRESS.
NO. 5, NANDAKUMAR CHAUDHURY'S 2nd LANE, CALCUTTA.
1915.

कुलार्णवतन्त्रस्य गुणिवचम् ।

पञ्चदशम्	यष्टम्	सप्तम्यं	पञ्चमी
१११८	११८३	३	१०
पाथी	पाथी	५	११
विश्वम्	विश्वम्	१८	१६
गुप्त	गुप्त	२४	१०
तत्त्वमेवाद	तत्त्वमेवाद	२८	४
आदिष्टया मदिष्टया	आदिष्टया मदिष्टया	३२	१०
चोहः	चोहः	३६	८
अष्टपत्तयः	अष्टपत्तयः	३८	०
जम्भ	जम्भ	४०	६
मंगयः	मंगयः	४४	१२
श्रीमामाद	श्रीमामाद	४४	१०
चोह्यात्	चोह्यात्	४०	८
गम्भ	गम्भ	४८	१
आमममील	आमममील	५१	८
आयं	आयं	५१	१०
देवतायां	देवतायां	५१	१४
अष्टष्ट	अष्टष्ट	५२	३
आयं	आयं	५५	०
आयं	आयं	५५	१२
आयं	आयं	५०	२

अशुद्धम्	शुद्धम्	पृष्ठायां	पंक्तौ
आर्य्यं	आर्ये	५८	३
भट्टिका वाद्यतः	भट्टिं वाराद्यतः	६०	१
श्रीपादुका	श्रीपादुका	६१	१८
वक्त्रिं	वक्त्रि	६६	८
जालेच्छ	आलेच्छं	६८	१
मन्त्रिमितं	मन्त्रिमितं	७०	८
पुंसः	पुसां	७०	१२
कृत्वा च यच्च,	कृत्वा यच्च	७२	७
सुत्सृज्य	सुत्सृज्य	७६	८
रूपिणि	रूपिणि	८५	१३
स्त्रवेत्	स्त्रवेत्	८८	१४
वैश्ययोपितः	विश्वयोपितः	८८	८
सुरा	सुराः	११४	१
सर्वा	सर्वाः	११५	१
व्योम्नि	[व्योम्नि]	११५	८
तदुल्लासे	ततोल्लासे	११८	४
अनवस्था,	समवस्था	१२१	३
मित्याह	मित्याहु	१२३	८
अलक्ष्यच्च	अलक्ष्यच्च तथा	१२५	१०
ज्ञातव्यञ्चाय	ज्ञातव्यं नाव	१२६	१०
राह	राहु	१२७	२
दृश्यते	दृश्यते	१३३	१२

अशुद्धम्	शुद्धम्	पृष्ठायां	पक्षी
मृदासने	मृदासने	२४३	१८
ज्वरोन्मादादि	ज्वरोन्मादादि	२४४	१५
बीज	बीज	२४५	१२
सिन्दूर पद्म	सिन्दूरपद्म	२४५	१७
मूर्द्धि	मूर्द्धि	२४६	१०
मम्बिके	मम्बिके	२४७	१
स्वरूपिणे	स्वरूपिणे	२५४	८
रूपेण	रूपेण	२५४	१४
मृत्यु	मृत्यु	२६२	१
रूपत्वा	रूपत्वा	२६२	५

पाठान्तरादिशुद्धिपत्रम् ।

अशुद्धम्	शुद्धम्	पृष्ठायां	पक्षी
किमुतात्म	किमुतात्म	७	६
प्रभाकराः	प्रभाकरा.	८	५
मातङ्ग	मातङ्गाः	१०	५
उत	वृत्तं	१७	२
न्नायाधिमुक्	न्नायाधिकं	३५	३
शास्त्रानि	शास्त्राणि	३८	३
देवीपूजाप्रती	देवीपूजाप्रती	४८	५

अशुद्धम्	शुद्धम्	पृष्ठायां	पंक्तौ
(अतिरिक्त पाठान्तर)			
	ख, शुद्धाख्या ; ड, ख्या	५१	१४
त्रयादिकूटं	त्रयादिकूटं वक्त्रादि	५५	६
कूटाद्या	कूटाद्याखिल	५६	४
चरात्मा	चरात्मा सकल	५६	४
निवृत्ताम्बा	निवृत्त्यम्बा	५७	१
रतः	रेतः	६८	४
शोधन	शोधन	६८	५
खतस्तां	अतस्तां	७०	५
अहो	अहो	७४	१
पीत्या	प्रीत्या	७५	३
रूपिणी	रूपिणी	८५	६
रूपित्वं	रूपित्वं	८५	८
पूर्वोक्त	पूर्वोक्त	८७	३
न करोत्यात्म	न करोत्यात्म	८८	३
भैरवा	भैरवा	८५	३
क, ख, ड विश्वयोषितः,	ग, घ वैश्ययोषितः	८८	३
विशोधकं	विशोधकं	१०१	६
मोरितं	मीरितं	१०४	८
पानां	पानं	१०५	५
स्मृत्यर्थ	स्मृत्यर्थ	१०८	५
त्रिकीणं	त्रिकीणं	११०	५
शिष्यी	शिष्यी	११०	६

अशुद्धम्	शुद्धम्	पृष्ठाया	पंक्ती
समुदास्य	समुदास्य	११५	३
कण्डतिः	कण्डूतिः	११६	३
कौप	कोप	११६	६
मत्कृतिः	सत्कृति	११८	१०
सत्कृतिः	सत्कृतिः	११८	१०
शीचन्त्या	शीचन्त्या	१२०	६
कौलिल	कौलिक	१२४	१०
मधिककं	मधिकं	१२७	२
पङ्गन्ध	पङ्गन्ध	१२८	७
स्वसन्तानं	स्वसन्तानं	१३५	३
गुस्तके	पुस्तके	१३६	१
दृष्टेय	दृष्टैव	१३६	३
सुक्तये	सुक्तये	१३८	४
समपत्ता	सम्पत्ता	१४१	१
चन्द्रसुखी	चन्द्रमुखी	१४३	६
हरप्रिय ।	हरप्रिया	१४३	६
श्लोकऽयं	श्लोकोऽयं	१४७	१
सङ्गत्तया	सङ्गत्तया	१४७	२
कुप्या	कुप्या	१४७	२
क्तेनैव	क्तेनैव	१४८	५
सुसिद्धये	सुसिद्धये	१५०	८
समर्चयेदित्यन्तं	समर्चने इत्यन्तं	१५२	१
पसाधकान्	प्रसाधकान्	१५५	८

अशुद्धम्	शुद्धम्	पृष्ठायां	पंक्तौ
श्लोकार्ध	श्लोकार्ध	१६८	१
अचक्र	अचक्र	१६८	७
सम्भवं	सम्भवं	१७२	२
वाप्यभक्तौ	वाप्यभक्तौ	१७७	८
वाप्य	वाप्य	१७७	८
गुर्वर्थ	गुर्वर्थ	१८०	४
८ त्रिसप्तकं	१० त्रिसप्तकं	१८२	५
१० महालोभात्,	८ महालोभात्	१८२	५
द्रीहा	द्रीहा	१८३	७
लक्षणम्	लक्षणम्	१८०	३
३ क,	३ ख,	१८१	३
प्रेषकं	प्रेषितं	१८२	३
निरोधश्च	निरोधश्च	२००	७
मतुरः	सगुरुः	२०१	५
विधानश्च	विधानश्च	२०१	५
रन्धान्तं	रन्धान्तं	२०२	५
रन्धान्तं	रन्धान्तं	२०२	६
श्लोकोऽयं	श्लोकोऽयं	२०४	२
योगी	योगी	२०४	४
पलीयते	प्रलीयते	२०५	३
सुसंवेद्यं	सुसंवेद्यं	२०५	५
पुरःसरं	पुरःसरं	२०८	२
कम्प	कम्प	२१०	४

अशुद्धम्	शुद्धम्	पृष्ठाया	पंक्ती
स्य.	स्यु	२१०	५
समुद्धरे	समुद्धरे	२१२	२
मजात,	सजात	२१४	१
कृतम्.	कृतः	२३०	४
दृश्यते	दृश्यते	२३५	२
नास्ति	नास्ति	२३८	२
ड, गुरुत्रय	क, ख, ग, श्रीजस्त्रय	१४१	४
सुक्ता	सुक्ता	२४४	३
जनम्	जनम्	२५१	५
त्रिष्टु	त्रिष्टु	२४७	४
रूपिणम्	रूपिणम्	२५४	२
मुस्तके स्त.	मुस्तके न स्त.	२५५	१
एन्दु	एन्दु	२५६	७
कथनात्	कथनात्	२६०	७

श्रीश्रीकुलार्णवतन्त्रम् ।

कौलामशिखरासीनं देवदेवं जगद्गुरुम् ।

पप्रच्छेशं परानन्दं पार्वती परमेश्वरम् ॥ १ ॥

श्रीदेव्युवाच ।

भगवन् देवदेवेश पञ्चक्रतुविधायकः ।

सर्वज्ञ भक्तिसुलभ शरणागतवत्सल ॥ २ ॥

कुलेश परमेशान् करुणामृतवारिधे ।

प्रसारे घोरसंसारे सर्वदुःखमलीमसाः ॥ ३ ॥

नानाविधंगरीरस्था शनन्ता जीवराशयः ।

जायन्ते च म्रियन्ते च तेषां मोक्षो न विद्यते ॥ ४ ॥

सदा दुःखातुरा देव न सुखी विद्यते क्वचित् ।

केनोपायेन देवेश मुच्यते वद मे प्रभो ॥ ५ ॥

श्रीईश्वर उवाच ।

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि यन्मा त्व परिपृच्छसि ।

तस्य श्रवणमात्रेण संसारात्^१ मुच्यते नरः ॥ ६ ॥

अस्ति देवि परब्रह्मस्वरूपी निष्कलः शिवः ।

सर्वज्ञः सर्वकर्ता च सर्वेशो निर्मलोद्दयः^२ ॥ ७ ॥

स्वयं^३ ज्योतिरनाद्यन्तो निर्विकारः परात् परः ।

निर्गुणः सच्चिदानन्दस्तदंश जीवसंज्ञकाः ॥ ८ ॥

अनाद्यविद्योपहिता^४ यथाग्नी विस्फुलिङ्गकाः ।

गर्भाद्युपाधिसभिन्नाः कर्मभिः, करणादिभिः^५ ॥ ९ ॥

सर्वैन्दुःखप्रदैः स्त्रीयपुण्यपापैर्नियन्तिताः ।

तत्तज्जातियुतं देहम् आयुर्भोगश्च कर्मजम् ॥ १० ॥

प्रतिजन्म प्रपद्यन्ते भानुषा मूढचेतसः^६ ।

सूक्ष्मलिङ्गशरीरन्तदामोक्षादक्षयं प्रिये ॥ ११ ॥

स्यावरा क्रिमयथाज्ञा^७ पक्षिणः^८ पशवो नराः ।

धार्मिकास्त्रिदशास्तद्वन्मोक्षिणश्च यथाक्रमम् ॥ १२ ॥

चतुर्विधशरीराणि धृत्वा धृत्वा सहस्रशः^९ ।

सुकृतान्मानवो^{१०} भूत्वा ज्ञानी चेन्मोक्षमाप्नुयात् ॥ १३ ॥

१ ड सगयात् । २ क, ग, निर्मलोद्दयः, ड, निर्मलाशयः ।

३ ड, स्वयं । ४ ख अद्यन्तायामनाहता, ड, अमद्यविद्योपहिता ।

५ क, सर्वाद्युपाधिसभिन्ना कर्मभिरनादिभिः, ख च सर्वेष्वुपाधिसभिन्नास्ते कर्मभिरनादिभिः, ड, सर्वाद्युपाधिसभिन्नास्ते कर्मादिभिरनादिभिः । ६ ड सुख । ७ क, ड, तेषामनो न विद्यते ।

८ ख, च क्रिमयथाज्ञा ।

९ घ, व्योमगा ।

१० क, घ, सूक्ष्माणि भूरिण ।

११ ग, सुकृतात्मा नर ।

चतुरशीतिलक्षेषु शरीरेषु शरीरिणाम् ।

न मानुष्यं विनान्यत्र तत्त्वज्ञानन्तु लभ्यते ॥ १४ ॥

अत्र जन्ममहंसेषु सहस्रैरपि पार्त्वेति ।

कदाचिन्नभते जन्तुमानुष्यं पुण्यसञ्चयात् ॥ १५ ॥

सोपानभूतं मोक्षस्य मानुष्यं प्राप्य दुर्लभम् ।

यस्तारयति^१ नात्मानं तस्मात् पापतरोऽत्र कः ॥ १६ ॥

ततश्चाप्युत्तमं जन्म लब्ध्वा चेन्द्रियसौष्ठवम् ।

न वेत्यात्महितं यस्तु स भवेत् आत्मघातकः ॥ १७ ॥

विना देहेन कस्यापि पुरुषार्थो न विद्यते ।

तस्माद्देहधनं प्राप्य^२ पुण्यकर्माणि साधयेत् ॥ १८ ॥

रक्षेत् सर्वात्मनात्मानम् आत्मा सर्वस्य भाजनम् ।

रक्षणे यत्नमातिष्ठेत् यावत्तत्त्वं न पश्यति ॥ १९ ॥

पुनर्गमाः पुनः क्षेत्रं पुनर्ब्रिक्तं पुनर्गृहम् ।

पुनः शुभाशुभं कर्म न शरीरं पुनः पुनः ॥ २० ॥

शरीररक्षणायामः क्रियते सर्वदा जनैः ।

नहीच्छन्ति तनुत्वागमपि कुष्ठादिरोगतः^३ ॥ २१ ॥

तद्गोपितं स्याद्यत्नेन^४ धर्मो ज्ञानार्थमेव^५ च ।

ज्ञानज्ञ- ध्यानयोगार्थं^६ सोऽचिरात् परिमुच्यते ॥ २२ ॥

आत्मैव^७ यदि नात्मानमहितेभ्यो निवारयेत् ।

कीऽन्यो हितकरस्तस्मादात्मानं तारयिष्यति ॥ २३ ॥

क, भूरि । २ ग, सम्भावयति । ३ ड, ब्रह्म १. ४ ग, घ, ड, रक्ष्य ।

५ ड, रोगिणः । ६ क, ख, ग, घ, नष्टेऽपि तस्य धर्मार्थः ।

७ ड, धर्मज्ञानार्थमेव । ८ घ, ड, ध्यानयोगश्च । ९ क, व्यथैः ; ड, प्रागेव

इहैव नरकव्याधेयिकित्तां न करोति यः ।

गत्वा निरौषधं स्थानं व्याधिस्यः^१ किं करिष्यति ॥ २४ ॥

सनादभवने को वा कूपं खनति दुर्मतिः ।

यावत्तिष्ठति देहीऽयं तावत्तत्त्वं समभ्यसेत् ॥ २५ ॥

व्याघ्रीवास्ते जरा चायुर्याति भिन्नघटासुवत् ।

निघ्नन्ति रिपुवद्रीगास्तस्माच्छ्रेयः समाचरेत् ॥ २६ ॥

यावन्नाश्रयते दुःखं यावन्नायान्ति चापदः ।

यावन्नेन्द्रियवैकल्यं तावच्छ्रेयः समाचरेत् ॥ २७ ॥

कालो न ज्ञायते नानाकार्यैः संसारसम्भवैः ।

सुखदुःखरतो जन्तु^२र्न वेत्ति हितमात्मनः ॥ २८ ॥

जडानात्तान्मृतानापद्गतान्^३ दृष्ट्वाऽतिदुःखितान् ।

लोको भोहसुरां पीत्वा न विभेति कदाचन^४ ॥ २९ ॥

सम्पदः स्वप्नसङ्काशा यौवनं कुसुमोपमम् ।

तड्भिच्चञ्चलमायुश्च कस्य स्याज्ज्ञानतो धृतिः^५ ॥ ३० ॥

यतं जीवितमत्यल्पं^६ निद्रा स्यादहंकारिणी ।

वात्यरोगजरादुःखैरहं तदपि निष्फलम् ॥ ३१ ॥

१ ड, नीरसः । २ ख, घ, सुदीप्तमयने ; ड, सन्दीप्ते ।

३ क, सुखदुःखभोगूतः ; ख, सुखदुःखभवे भूतः ; घ, समदुःखभावभूतः ;
४ सुखदुःखैर्जनो हन्ति ।

५ क, ड, यातनात्तानापद्गतान् ; ग, घ, जातानात्तान् मृतान्माऽनागतान् ।

६ ड, वेत्ति हितमात्मनः ।

७ ड, कस्यादतो धृतिः ।

८ ड, यतं जीवितमिदं ; ख, यतं जीवति यदल्पं निद्राहस्याहंकारिणी ।

प्रारब्धव्ये निरुद्देशो^१ जागर्त्तव्ये सुयुक्तकः ।

विश्वस्तव्यो भयस्थाने घातकैः किं न^२ हन्यते
तोयफेनसमे देहे जीवे शकुनिवत् स्थिते^३ ।

अनित्येऽप्रियसंसारे^४ कथं तिष्ठन्ति निर्भयाः ॥ ३३ ॥

अहिते हितबुद्धिः स्यादध्रुवे^५ ध्रुवचिन्तकः ।

अनर्थे चार्थविज्ञानी स्वमृत्युं यो न वेत्ति च^६ ॥ ३४ ॥

पश्यन्नपि न पश्येत् सर्वं मृत्पन्नपि न बुध्यति ।

पठन्नपि न जानाति तत्र मायाविमोहितः ॥ ३५ ॥

सन्निमज्जज्जगदिदं^७ गम्भीरे कालसागरे ।

मृत्युरोगजराग्राहे^८ न किञ्चिदपि बुध्यति ॥ ३६ ॥

प्रतिक्षणमयं कायो जीर्यमाणो न लक्ष्यते^९ ।

आमकुम्भ इवाभस्थो विगीर्णो नैव भाव्यते ॥ ३७ ॥

युज्यते वदन्तं^{१०} वायी राकाशस्य च खण्डनम् ।

अथनश्च तरङ्गाणामास्था नायुषि युज्यते ॥ ३८ ॥

पृथिवी दह्यते येन मेरुद्यापि विगीर्यते ।

शुष्यते सागरजलं शरीरे देवि का कथा ॥ ३९ ॥

अपत्य मे कलत्र मे धन मे वान्धवाश्च मे^१ ।

नपन्तमिति मर्त्यं हि हन्ति कालवृको वलात्^२ ॥ ४० ॥

इदं कृतमिदं कार्यमिदमन्यत् कृताकृतम् ।

एवमीहासमायुक्तं मृत्युरस्ति जन प्रिये ॥ ४१ ॥

शुभं कार्यमद्य कर्त्तव्यं पूर्वार्द्धे चापराह्निकम् ।

न हि प्रतीचते मृत्युः कृतं वाऽस्य न वा कृतम्^३ ॥ ४२ ॥

जरादर्शितपन्थानं प्रचण्डव्याधिसैनिकम् ।

मृत्युगन्धुमभिज्ञोऽसि आयान्तं^४ किं न पश्यसि ॥ ४३ ॥

आशा^५सूची विनिर्भिन्नं सिक्तं^६ विषयसर्पिषा ।

रागद्वेषानले पक्वं मृत्युरग्राति मानवम् ॥ ४४ ॥

बालाश्च योवनस्याश्च वृद्धान् गर्भगतानपि^७ ।

सर्वान् सविशते^८ मृत्युरेवभूतमिदं जगत् ॥ ४५ ॥

ब्रह्मविष्णुमहेशादिदेवता भूतजातयः^९ ।

नागमेवानुधावन्ति^{१०} तस्माच्छ्रेयं समाचरेत् ॥ ४६ ॥

स्वस्त्ववणोऽयमाचारलङ्घनादुप्पतिग्रहात् ।

परस्त्रीधनलोभाच्च नृणामायुः क्षयो भवेत् ॥ ४७ ॥

१ ख वाञ्छितश्च मे ।

२ ग, वृको यथा, ड वृकोदर । ३ ड, कृतं वाप्यद्य वाऽकृतम् ।

४ क, मृत्युगन्धुमभिज्ञानमायात, ग, अहो मृत्युसमादिष्ट, ड मृत्युगन्धुमभिज्ञानमायात ।

५ ड, लण्य । ६ क, घ द्रक्ता ख रक्षा, ड, मित्रं ।

७ ख, रोगगतानपि । ८ ख, सन्नास्य हिसते, ग, घ, व्याविशते, ड, आदिशते ।

९ ख, घ, राक्षस । १० ख घ सर्वे नागप्रयास्यन्ति ।

वेदशास्त्राद्यनभ्यासात्तथैव गुर्वनर्चनानात्^१ ।

नृणामायु चयो भूयादिन्द्रियाणामनियन्त्रात् ॥ ४८ ॥

व्याधिराधिर्विष शस्त्र ना^२ सर्प, पशवो मृगा ।

मरण^३ येन निर्दिष्ट तेन गच्छन्ति जन्तव ॥ ४९ ॥

जीवस्तृणजलीकेव देहादेहान्तर व्रजेत् ।

सम्प्राप्य परमेशेन^४ देह त्यजति पूर्वजम ॥ ५० ॥

बाल्ययौवनवृद्धत्व यथा देहान्तरादिकम ।

तथा देहान्तरप्राप्तिर्गृहाद्गृहमिवागत ॥ ५१ ॥

जना कृत्वेह कर्माणि सुखदुःखानि भुञ्जते ।

परत्राज्ञानिनो^५ देवि यान्त्यायान्ति पुन पुन ॥ ५२ ॥

इह यत्^६ क्रियते कर्म तत् परत्रोपभुज्यते ।

मिक्तमूलस्य वृक्षस्य फल शाखासु दृश्यते ॥ ५३ ॥

दारिद्र्यादु खरोगाश्च बन्धनव्यसनानि च ।

आत्मापराधवृक्षस्य फलान्येतानि देहिनाम् ॥ ५४ ॥

नि सङ्ग एव मोक्ष स्याद्दोषा सर्वे च सङ्गजा ।

तस्मात् सङ्ग परित्यज्य तत्त्वनिष्ठ सुखी भवेत् ।

सङ्गाच्च चलते ज्ञानी चावश्य किमुतात्मवित्^७ ॥ ५५ ॥

१ ग, घ, गुरुवृचनात् । २ क, ख, ग, घ, छुत् ।

३ ख निर्याणं ग घ ङ निर्व्याण ।

४ क, ख घ उत्तर देह ग, उत्तरमवैन ।

५ ङ, परत्र ज्ञानित । ६ ग घ इहेव ।

७ क ग, घ सङ्गात् पतत्यधो ज्ञानी चावश्य किमुतात्मवित् ख,

किमुतानात्मवि प्रिये ।

सङ्गः सर्वात्मना त्याज्यः स चेत्त्यक्तं न शक्यते ।
 सद्भिः सह स कर्त्तव्यः सतां सङ्गो हि भेषजम् ॥ ५६ ॥
 सत्सङ्गश्च विवेकश्च निर्मलः नयनद्वयम् ।
 यस्य नास्ति नरः सोऽन्धः कथं न स्यादमार्गगः^१ ॥ ५७ ॥
 यावतः कुरुते जन्तुः सम्बन्धान्मनसः प्रियान्^२ ।
 तावन्तोऽस्य विशन्त्येते^३ हृदये शोकशङ्खवः ॥ ५८ ॥
 स्वदेहमपि जीवोऽयं त्यक्त्वा याति कुलेश्वरि^४ ।
 स्त्रीमातृपितृपुत्रादिसम्बन्धः केन हेतुना ॥ ५९ ॥
 दुःखमूलो हि संसारः स यस्यास्ति स दुःखितः ।
 तस्य त्यागः कृतो येन स सुखी नापरः प्रिये ॥ ६० ॥
 प्रभवं^५ सर्वदुःखानामाश्रय सकलापदाम् ।
 आनयं सर्वपापानां संसारं वर्जयेत् प्रिये ॥ ६१ ॥
 अश्वत्थवन्धनं^६ घोरं मिश्रीकृतमहाविषम् ।
 अशस्त्रखण्डन देवि संसारसक्तचेतसाम् ॥ ६२ ॥
 आदिमध्यावसानेषु सर्वे दुःखमिदं यतः^७ ।
 तस्मात् सन्त्यज्य संसारं तत्त्वनिष्ठः सुखी भवेत् ॥ ६३ ॥
 लौहदारुमयैः पाशैर्दृढबन्धीऽपि मुच्यते ।
 स्त्रीधनादिषु संसक्तो^८ मुच्यते न कदाचन ॥ ६४ ॥

१ ड, निश्चल । २ क, ग, घ, अश्वत्थवन्धनम् ।

३ ग, विषयसृष्टान् । ४ ड निश्चल्यन्ते ।

५ ड, घरेश्वरि । ६ ग, आरम्भ । ७ ख, घ, अश्वत्थवन्धनम् ।

८ क, मिश्रीकृतम् । ९ ड, जगत् । १० ख, सङ्गः ।

कुटुम्बविन्तायुक्तस्य श्रुत^१गीनादयो गुणा ।

अपक्वकुम्भजनयत् नश्यन्त्यङ्गेन केवलम्^२ ॥ ६५ ॥

वक्षितागिपत्ति^३ स्तौनित्यं लोको विनाशित.^४ ।

हा हन्त विषयाहारैर्दृष्टस्येन्द्रियतस्करैः ॥ ६६ ॥

मांसलुब्धो यथा मत्स्यो लीङ्गगद्गु न पश्यति ।

सुखलुब्धस्तथा देही यमवाधा^५ न पश्यति ॥ ६७ ॥

क्षिताक्षित न जानन्तो नित्यसुखार्गगासिनः ।

कुक्षिपूरणनिष्ठा ये तेषुधा नारकाः प्रिये ॥ ६८ ॥

निद्रादिमैद्युनाहाराः सर्वेषां प्राणिनां समाः ।

ज्ञानवान् मानवः प्रोक्तो ज्ञानहीनः पशुः प्रिये ॥ ६९ ॥

प्रभाते मलमूत्राभ्यां क्षुत्तृद्भ्यां मध्यगे रथौ ।

रात्रौ मदननिद्राभ्यां बाध्यन्तौ मानवाः प्रिये ॥ ७० ॥

स्वदेष्टधर्मदारादिनिरताः सर्वजन्तवः ।

जायन्ते च म्रियन्ते च हा हन्ताज्ञानमोहिताः ॥ ७१ ॥

स्वम्वर्णाश्रमाचारनिरताः सर्वमानवाः ।

न जानन्ति परं तत्त्वं^६ मूढा^७ नश्यन्ति पार्श्वेति ॥ ७२ ॥

क्रियायासपराः केचित् क्रतुचर्यादि^८ संयुताः ।

अज्ञानमयुता^९त्मानः मञ्जरन्ति प्रतारकाः^{१०} ॥ ७३ ॥

नाममात्रेण सन्तुष्टाः कर्मकाण्डरता नराः ।
 सन्तोच्चारणहोमाद्यैर्भामिताः क्तुविस्तरैः ॥ ७४ ॥
 एकभक्तोपवासाद्यैर्नियमैः कायशोषणैः ।
 मूढाः परोक्षमिच्छन्ति तव^१ मायाविमोहिताः ॥ ७५ ॥
 देहदण्डनमात्रेण का मुक्ति^२ रविवेकिनाम् ।
 वल्लीकताडनादेवि मृतः किन्नु महोरगः ॥ ७६ ॥
 धनाहारार्जने युक्ता^३ दाम्भिका वेद्यधारिणः ।
 भ्रमन्ति ज्ञानिवल्लोके^४ भ्रामयन्ति जनानपि ॥ ७७ ॥
 सासारिकसुखासक्तं ब्रह्मज्ञोऽस्मीति वादिनम् ।
 कर्मब्रह्मोभयभ्रष्टं तं त्यजेदन्वजं यथा ॥ ७८ ॥
 गृह्यारण्यसमा लोके गतब्रीडा दिगम्बराः ।
 चरन्ति गर्हभाद्याश्च योगिनस्ते^५ भवन्ति किम् ॥ ७९ ॥
 मृद्वस्मन्त्रक्षणादेवि मुक्ताः स्युर्यदि मानवाः ।
 मृद्वस्मवासिनो ग्राम्याः किन्ति मुक्ता भवन्ति हि ॥ ८० ॥
 दणपर्णोदकाहाराः सततं^६ वनवासिनः ।
 हरिणादिमृगा देवि योगिनो^७ स्ते भवन्ति किम् ॥ ८१ ॥
 आजन्ममरणान्तश्च गङ्गादितटिनीस्थिताः^८ ।
 मण्डूक^९ मत्स्यप्रमुखा व्रतिनस्ते भवन्ति किम् ॥ ८२ ॥

१ क घ, मम । २ ड, मित्रि ।

३ ड, धनार्जनोपयुक्तास्ते । ४ ड, लुब्धा । ५ ड, विविक्तास्ते ।

६ ग, चरन्ति । ७ ग, ड, तापसा ।

८ ड ख उ, घ, गङ्गातीर समान्विता , ग, गङ्गानीर ।

९ ग, मण्डूकमत्स्यप्रमुखा , ड, पातङ्ग ।

वदन्ति हृदयानन्दं पठन्ति शुकसारिकाः ।
जनानां^१ पुरतो देवि विबुधाः किं भवन्ति हि ॥ ८३ ॥
पारावताः शिलाहाराः परमेश्वरि चातका ।
न प्रिवन्ति महीतोय योगिनस्तै भवन्ति किम् ॥ ८४ ॥
शीतवातातपसहा भक्ष्याभक्ष्यसमाः^२ प्रिये ।
तिष्ठन्ति शूकराद्याथ योगिनस्तै भवन्ति किम् ॥ ८५ ॥
तस्मादित्यादिकं कर्म लोकवञ्चनकारकम्^३ ।
मोक्षस्य कारणं साक्षात्तत्त्वज्ञानं कुलेश्वरि ॥ ८६ ॥
षड्दर्शनमहाकूपे पतिताः पशवः प्रिये ।
परमार्थं^४ न जानन्ति पशुपाशनियन्त्रिताः ॥ ८७ ॥
वेदशास्त्रार्णवे घोरे ताड्यमानाः^५ इतस्ततः ।
कालोर्मिग्राह्यस्तावर्^६ तिष्ठन्ति हि कुतार्किकाः ॥ ८८ ॥
वेदागमपुराणज्ञः परमार्थं^७ न वेत्ति यः ।
विडम्बकस्य तस्यापि^८ तत् सर्वं काकभाषितम्^९ ॥ ८९ ॥
इदं ज्ञानमिदं ज्ञेयमिति चिन्तासमाकुलाः ।
पठन्त्यहर्निशं देवि परतत्त्वपराङ्मुखाः ॥ ९० ॥

* क, पुस्तके लोकोऽयं नास्ति ।

१ ड, तत्रैव । २ ड, जम्बालाश्रयया ।

३ क, शीतवातातपस्तस्मादित्यादिरञ्जकारकम् घ, ड, लोकरञ्जनकारकम् ।

४ ख, परात्मान । ५ क, ख, ईदृशमाना ग, मग्ना दह्यमाना ,

ड, वेदार्थमपरिज्ञाय दह्यमाना ।

६ क, ग, घ, ड, कालोर्मिणा यदपस्ता ।

७ क, ख, घ, पराम्नाय । ८ ख, विदुस्त्वञ्च तत्तत्तस्मात् ।

९ क, ख, ग, घ, भोजन ।

वाङ्म^१च्छन्दोनिबन्धेन काव्यालङ्कारशोभिना^२ ।
 चिन्तया दुःखिता मूढास्तिष्ठन्ति व्याकुलेन्द्रिया ॥ ८१ ॥
 अन्यथा परम तत्त्व^३ जना^४ क्लिश्यन्ति चान्यथा ।
 अन्यथा शास्त्रसङ्गातो^५ व्याख्या कुर्वन्ति चान्यथा ॥ ८२ ॥
 कथयन्त्युन्मनीभाव^६ खय नानुभवन्ति हि ।
 अहङ्कारहता केचिदुपदेशविवर्जिता^७ ॥ ८३ ॥
 पठन्ति वेदशास्त्राणि विवदन्ति परस्परम् ।
 न जानन्ति पर तत्त्वं दर्शो पाकरसं यथा ॥ ८४ ॥
 शिरो वहति पुष्पाणि गन्ध जानाति नासिका ।
 पठन्ति वेदशास्त्राणि दुर्लभो भाववेदकः ॥ ८५ ॥
 तत्त्वमात्मस्थमज्ज्ञात्वा मूढः शास्त्रेषु मुह्यति^८ ।
 गोपः कक्षगतं छागं कूपे पश्यति दुर्मतिः ॥ ८६ ॥
 संसार^९मोहनाशाय शाब्दबोधो न हि क्षमः ।
 न निवर्त्तन्ति तिमिरं कदाचिद्दीपवार्त्तया^{१०} ॥ ८७ ॥
 प्रज्ञाहीनस्य पठनम् अन्धस्यादर्शदर्शनम्^{११} ।
 देवि प्रज्ञावतः शास्त्रं तत्त्वज्ञानस्य कारणम् ॥ ८८ ॥
 अग्रतः पृष्ठतः केचित् पार्श्वयोरपि केचन ।
 तत्त्वमीदृक् तादृगिति विवदन्ति परस्परम् ।

१ ड, काव्य ।

२ ड, शोभिता ।

३ ख, घ, परम भाव ।

४ ख, सम्भाषो ।

५ ख, कथयान्युन्मनीभाव ।

६ क, घ, उपदेशादिवर्जिता ।

७ ख, युज्यते ।

८ ड भाव ।

९ ड, दीपशिखया ।

१० क, घ, ड दर्शनं यथा ।

सहिद्यादानशूराद्यैर्गुणैर्विख्यातमानवाः* ॥ ८८ ॥

प्रत्यक्षग्रहणं नास्ति वार्त्तया^१ ग्रहणं कृतः^२ ।

एवं ये शास्त्रसम्बूढास्ते दूरस्था न संशयः ॥ १०० ॥

इदं ज्ञानमिदं ज्ञेयं सर्व्वतः योतुमिच्छति ।

देवि वर्षसहस्रायुः^३ शास्त्रान्तं नैव गच्छति ॥ १०१ ॥

वेदाद्य^४नेकशास्त्राणि स्वल्पायुर्व्विघ्नकोटयः ।

तस्मात् सारं विजानीयात् चीरं हंस इवाश्रयः ॥ १०२ ॥

अभ्यस्य सर्व्वशास्त्राणि तत्त्वं ज्ञात्वा हि बुद्धिमान् ।

पल्लवमिव धान्यार्थी सर्व्वशास्त्रं परित्यजेत् ॥ १०३ ॥

यथामृतं न तृप्तस्य नाहारेण प्रयोजनम् ।

तत्त्वज्ञस्य तथा देवि न शास्त्रेण प्रयोजनम् ॥ १०४ ॥

न वेदाध्ययनान्मुक्तिर्न शास्त्रपठनादपि ।

ज्ञानादेव हि मुक्तिः स्यान्नान्यथा वीरवन्दिते ॥ १०५ ॥

नायमाः^५ कारणं मुक्तेर्दर्शनानि न कारणम् ।

तथैव सर्व्वशास्त्राणि^६ ज्ञानमेव हि कारणम् ॥ १०६ ॥

मुक्तिदा गुरुवागैका^७ विद्याः सर्व्वा विदुस्त्रयाः ।

काष्ठभारयमादत्मा^८देकं सञ्जीवनं परम् ॥ १०७ ॥

* ख, पुस्तके इतः परं ईदृशसादृश्येति दूरस्था कथ्यते जनैः ।

इति श्लोकार्द्धमधिकं ॥

घ, परोक्ष । २ ग, ड, प्रिये । ३ क, ग, ड, सहस्रैस्तु ।

ग, विदुस्तु । ४ ड, न वेदाः । ५ ग, ज्ञानिभो ज्ञानमायर्थः ।

क, गुरुभाषिका ; ख, तत्त्वभाषिका । ८ ख, काष्ठदिकारणं यस्मान् ।

अद्वैतन्तु शिवेनोक्तं क्रियायासविवर्जितम् ।
 गुरुवक्त्रेण लभ्येत नान्यथागमकोटिभिः ॥ १०८ ॥
 आगमोक्तं विवेकोक्तं द्विधा ज्ञान प्रचक्षते ।
 शब्दब्रह्मागममयं परं ब्रह्म विवेकजम् ॥ १०९ ॥
 अद्वैतं केचिदिच्छन्ति द्वैतमिच्छन्ति चापरे ।
 मम तत्त्व न जानन्ति द्वैताद्वैतविवर्जितम् ॥ ११० ॥
 द्वे पदे बन्धमोक्षाय ममेति निर्म्मममिति च ।
 ममेति बाध्यते जन्तुर्न ममेति विमुच्यते ॥ १११ ॥
 तत् कर्म यन्न बन्धाय विद्या सा या विमुक्तये ।
 आयासायापरं कर्म विद्याया शिल्पनैपुणम् ॥ ११२ ॥
 यावत् कामादि दीप्येत यावत् संसारवासना ।
 यावदिन्द्रियचापल्यं तावत्तत्त्वकथा कुतः ॥ ११३ ॥
 यावत् प्रयत्नवेगोऽस्ति यावत् सङ्कल्पकल्पना ।
 यावन्न मनसः स्थैर्यं तावत्तत्त्वकथा कुतः ॥ ११४ ॥
 यावद्देहाभिमानश्च ममता यावदस्ति हि ।
 यावन्न गुरुकारुण्यं तावत्तत्त्वकथा कुतः ॥ ११५ ॥
 तावत्तपो व्रतं तीर्थं जपहोमार्चनानादिकम् ।
 वेदशास्त्रागमकथा यावत्तत्त्वं न विन्दते ॥ ११६ ॥
 तस्मात् सर्वप्रयत्नेन सर्व्वावस्थासु सर्व्वदा ।
 तत्त्वनिष्ठो भवेद्देवि यदीच्छेन्मोक्षमात्मनः ॥ ११७ ॥

धर्मज्ञानसुषुप्पस्य^१ मर्गनीकफलस्य च ।
 तापव्याप्तिमन्तसन्ध्याया मोक्षोत्तरे, यथेत् ॥ ११८ ॥
 यदुनाय किमुक्तेन रहस्यं शृणु पार्श्वेति ।
 कुलधर्ममृते^२ मुक्तिर्नास्ति मत्वं न मगय ॥ ११९ ॥
 तस्माद्ददामि तत्त्वन्ते विज्ञाय श्रीगुरोर्मुखात् ।
 सुप्तेन सुष्यते देवि घोरसमारयन्धनात्^३ ॥ १२० ॥
 इति ते कथिता काचिज्जीवजातिरित्यिति प्रिये ।
 समासेन कुलेगानि किं भूय, श्रोतुमिच्छसि ॥ १२१ ॥

इति श्रीकुलार्णवे महारहस्ये मर्यादमोक्षमोक्षमे
 सपादनक्षयन्ये पञ्चमपुण्ड्रे उद्भाग्याय-
 तस्य जीवस्थितिकथनं नाम
 प्रथम उल्लासः ॥१॥

१ ट, सुषुप्पस्य । २ ट, मर्गनीकफलस्य । ३ ट, यन्धनात् ।

४ क च, घ घोरसमारणमरणात् ।

५ ट, कुलमागीरते ।

६ क च, ग जीवज्ञान, घ, जीवज्ञानमित्यतः ।

द्वितीय उच्छ्वासः ।

—:~:—

श्रीदेव्युवाच ।

कुलेश त्र्योतुमिच्छामि सर्वजीवदयानिधे ।
कुलधर्मस्त्वया देव सूचितो न प्रकाशित ॥ १ ॥
तस्य धर्मस्य माहात्म्यं सर्वधर्मात्तमस्य च ।
ऊर्ध्वान्मायस्य माहात्म्यं तन्मतं वद मे प्रभोः ।
वद मे परमेशानं यदि तेऽस्ति^१ कृपा मयि ॥ २ ॥

श्रीईश्वर उवाच ।

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि यन्मा त्वं परिपृच्छसि ।
तस्य श्रवणमात्रेण योगिनीनां प्रियो भवेत् ॥ ३ ॥
ब्रह्मविष्णुगुह्यादीनां^२ न मया कथितं पुरा^३ ।
कथयामि तव स्नेहात् शृणुष्वेकाग्रमानसा^४ ॥ ४ ॥
पारम्पर्यक्रममायात पञ्चवक्त्रेषु^५ संस्थितम् ।
अकथ्यं परमाद्येन तथापि कथयामि ते ॥ ५ ॥
त्वयापि गोपितव्यं हि न देयं यस्य कस्यचित् ।
देयं भक्ताय शिष्याय अन्यथा पतनं भवेत्^६ ॥ ६ ॥
सर्वेभ्योत्तमा वेदा वेदेभ्यो वैष्णवं परम् ।
वैष्णवादुत्तमं शैवं शैवाद्दक्षिणमुत्तमम् ॥ ७ ॥

* ख, पुस्तके पदार्थमिदमधिकं दृश्यते ।   १ ड, चास्ति ।

२ ड, गुह्यादिभ्यः ।   ३ ड, प्रिये ।   ४ रु, ख ग एकाग्रचेतसा ।
घ, एकाग्रचेतना ।   ५ ड, ब्रह्माद्वक्त्रेषु ।   ६ ख, भ्रष्टुमाप्नुयात् ।

दक्षिणादुत्तमं वामं वामात् सिद्धान्तमुत्तमम् * ।
 सिद्धान्तादुत्तमं कौलं कौलात् परतरं नहि ॥ ८ ॥
 गुह्याद्गुह्यतरं देवि सारात् सारं परात् परम् ।
 साक्षात् शिवपदं^१ देवि कर्णाकर्णिगतं^२ कुलम् ॥ ९ ॥
 मथित्वा ज्ञानदण्डेन^३ वेदागममहार्णवम् ।
 सारज्ञेन^४ मया देवि कुलधर्मः समुद्धृतः ॥ १० ॥
 एकतः सकला धर्मा^५ यज्ञतीर्थव्रतादयः ।
 एकतः कुलधर्मश्च तत्रै^६ कौलोऽधिकः प्रिये ॥ ११ ॥
 प्रविशन्ति यथा नद्यः समुद्रं ऋजुवक्त्रगाः ।
 तथैव ममयाः सर्वे^७ प्रविष्टाः कुलमेव हि ॥ १२ ॥
 यथा हस्तिपदे लीनं सर्व्वप्राणिपदं भवेत् ।
 दर्शनानि च सर्व्वानि कुल एव तथा प्रिये ॥ १३ ॥

यदा जाम्बूनदानाच्च सदृशं लौहमस्ति चेत् * १ ।

तदा च कुलधर्मेण समयोऽन्यः समो भवेत् ॥ १४ ॥

यथाभरतरङ्गिण्या न समाः सकलापगाः ।

तथैव समयः सर्वे कुलधर्मेण नो समाः ॥ १५ ॥

मेरुसर्पपयोर्यद्वत् सूर्यखद्योतयोर्यथा ।

तथान्यममयस्यापि कुलस्य महदन्तरम् ॥ १६ ॥

अस्ति चेत्त्वत्समा नारी मत्समः पुरुषोऽस्ति चेत् ।

कुलेन समधर्मस्तु तथापि न कदाचन ॥ १७ ॥

कुलधर्मं हि नो वेत्ति योऽन्यधर्मेण दुर्मतिः १ ।

वह्नः संसारपात्रेण सोऽन्यजानां प्रियो भवेत् ३ ॥ १८ ॥

यो वा कुलाधिकं धर्ममज्ञानाददति ४ प्रिये ।

ब्रह्महत्याधिकं ५ पापं स प्राप्नोति न संग्रहः ॥ १९ ॥

कुलधर्मप्रवहणं समारुह्य ६ नरोत्तमः ।

सर्गाद्वीपान्तविभवं ७ मोक्षरत्नं समश्नुते ॥ २० ॥

दर्शनेषु च सर्वेषु चिरा ८भ्यासेन मानवाः ।

मोक्षं लभन्ते कौले तु सदा एव न संग्रहः ॥ २१ ॥

* ड. पुस्तके “यदा जाम्बूनदानाच्चे” त्वारभ्य सार्द्धश्लोको नास्ति ।

१ त, यथा जलं नदीनान्तु सदृशमदृशं भवेत् । तथाच कुलधर्मेण समयोऽन्यः समयो भवेत् ॥ २ क, ख, ग, घ, कथयेत्तु तदा प्रिये ।

३ क, ख, ड, कुलधर्मं हि मोक्षेन योऽन्यधर्मेण दुर्मतिः ; घ, योऽन्यधर्मेण दुर्मतिः । ४ क, घ, सक्तत् संसारिणं मूयात् सोऽन्यजो नात्र संग्रहः ;

ख, सक्तत् साधमनं मूयात् ; ड, स काशभरणं क्रेयात् । ५ ड, भजति ।

६ ख, ब्रह्महत्यासमं ; ग, घ, ब्रह्महत्यादिकं । ७ क, ख, घ, कुलधर्मं प्रवहणं समारुह्य । ८ ख, घ, ड, सर्गाद्वीपान्तरं गत्वा । ९ ग, विद्या ।

षडुनात्र^१ किमुक्तेन शृणु मत्प्राणवल्लभे ।
 न कौलसमधर्मीऽस्ति त्वां शपे कुलनायिके ॥ २२ ॥
 योगी चेन्नैव भोगी स्याद्भोगी चेन्नैव योगवित्^२ ।
 भोगयोगात्मकं कौलं तस्मात्^३ सर्वाधिकं^४ प्रिये ॥ २३ ॥
 भोगो योगयते साक्षात् पातकं सुकृतायते ।
 मोक्षायते च संसारः कुलधर्म^५ कुलेश्वरि ॥ २४ ॥
 ब्रह्मेन्द्राच्युत^६ रुद्रादिदेवतामुनिपुङ्गवाः^७ ।
 कुलधर्मपरा देवि मानुषेषु च का कथा ॥ २५ ॥
 विहाय सर्वधर्मांश्च नानागुरुमतानि च ।
 कुलमेव विजानीयादयदीच्छेत् सिद्धिं^८ मात्मनः * ॥ २६ ॥
 पूर्वजन्मकृताभ्यासात् कुलज्ञानं^९ प्रकाशते ।
 स्वप्नोल्लिखित^{१०} प्रत्ययबहुपदेशादिकं विना ॥ २७ ॥
 जन्मान्तरसहस्रेषु^{११} या बुद्धिर्विहिता नृणाम्^{१२} ।
 तामेव लभते जन्तुरूपदेशो निरर्थकः ॥ २८ ॥
 शैववैष्णवदौर्गर्कगणपत्येन्दु^{१३}सम्भवैः ।
 मन्त्रैर्विशुद्धचित्तण्य कुलज्ञानं^{१४} प्रकाशते ॥ २९ ॥

सर्वधर्माय देवेति पुनरावर्त्तकाः स्मृताः ।

कुलधर्मस्थिता ये च ते सर्वेऽप्यनिवर्त्तकाः^१ ॥ ३० ॥

पुराकृततपोदानयज्ञतीर्थजपव्रतैः ।

क्षीणांश्च^२ नृणां देवि कुलज्ञानं प्रकाशते ॥ ३१ ॥

त्वमहं देवि कल्याणि यस्य तुष्टावुभावपि^३ ।

देवतागुरुभक्त्या च कुलज्ञानं प्रकाशते ॥ ३२ ॥

शुद्धचित्तस्य गान्तस्य कर्मिणो^४ गुरुसेविनः ।

अतिभक्तस्य गुह्यस्य कुलज्ञानं प्रकाशते^५ ॥ ३३ ॥

श्रीगुरौ^६ कुलगास्त्रेषु कौलिकेषु कुलाचये^७ ऽपि ।

यस्य भक्तिर्ददा तस्य कुलज्ञानं प्रकाशते ॥ ३४ ॥

अथा^८ विनयहर्षाद्यैः सदाचारदृढव्रतैः ।

गुर्व्याज्ञापानकै^९ र्धर्मैः कुलज्ञानमवाप्स्यते ॥ ३५ ॥

अनर्हे कुलविज्ञानं^{१०} न तिष्ठति कदाचन ।

तस्मात् परीक्ष्य यत्तव्यं कुलज्ञानं^{११} मयोदितम् ॥ ३६ ॥

न ब्रूयात् कुलधर्मं तमयोग्ये कुलगासनम्^{१२} ।

आज्ञाभङ्गश्च यः कुर्याद्देवतागापमाप्नुयात् ॥ ३७ ॥

आराध्य समयाचार^१ कुलज्ञान वदेद्वयदि ।
 स गुरुद्यापि शिष्यस्य योगिनीना भवेत् पशु.^२ ॥ ३८ ॥
 बोधयित्वा गुरु. शिष्य कुलज्ञान प्रकाशयेत् ।
 लभेते तावुभौ साक्षाद्^३ योगिनीवीरमैलनम् ॥ ३९ ॥
 अनायासेन मसारसागर यस्तितीर्षति ।
 कुलधर्ममिमं ज्ञात्वा मुच्यते नात्र मशय ॥ ४० ॥
 कुलधर्ममहामार्गगन्ता^४ मुक्तिपुरीं व्रजेत् ।
 अचिरान्नात्र सन्देहस्तस्मात् कौल समाश्रयेत्^५ ॥ ४१ ॥
 कुलशास्त्रमनादृत्य^६ पशुशास्त्राणि योऽभ्यसेत् ।
 स्वगृहे^७ पायसं त्यक्त्वा भिक्षामटति पार्ष्वति ॥ ४२ ॥
 विहाय कुलधर्मं^८ यः परधर्मपरो^९ भवेत् ।
 करस्य रत्नमुत्सृज्य दूरस्थं काचमीहते ॥ ४३ ॥
 सत्यञ्च कुलमन्त्राणि^{१०} पशुमन्त्राणि^{११} यो जपेत् ।
 स धान्यराशिमुत्सृज्य पाशुराशिं जिघृक्षति ॥ ४४ ॥
 कुलान्वयं समुत्सृज्य योऽन्यमन्वयमीक्षते ।
 तडागादिव तृणार्त्तं मृगतृण्या प्रधायति ॥ ४५ ॥
 ययेन्द्रजालजा माया^{१२} क्षणमेव सुखावहा ।
 श्रीकौलादन्यसमयास्तादृशा कुलनायिके ॥ ४६ ॥

कुलधर्ममजानन् यः ससारा^१मोचमिच्छति^२ ।
 पारावारमपारं स पाणिभ्या तर्तुमिच्छति ॥ ४७ ॥
 यो वान्यदर्शनेभ्यश्च भुक्तिमुक्तिश्च काङ्क्षति ।
 स्वप्नलब्धधनेनैव^३ धनवान् स भवेत्तदा^४ ॥ ४८ ॥
 शुक्ती रजतविभ्रान्तिर्यथा जायेत पार्व्वति ।
 तथान्यसमयेभ्यश्च भुक्तिर्भुक्ति^५ प्रकाशते ॥ ४९ ॥
 सर्वकर्म^६विहीनोऽपि वर्णाश्रमविषर्जितः ।
 कुलनिष्ठ कुलेशानि भुक्तिमुक्तयोः स भाजनम् ॥ ५० ॥
 कुलज्ञानविहीनोऽपि कुलभक्त्याश्रयो भवेत् ।
 सोऽपि सदगतिमाप्नोति किमुतास्य परायण^७ ॥ ५१ ॥
 कुलधर्मो^८ हतो हन्ति रक्षितो रक्षति प्रिये ।
 पूजित पूजयत्याशु तस्मात्त न परित्यजेत् ॥ ५२ ॥
 निन्दन्तु बान्धवा सर्वे त्यजन्तु स्त्रीसुतादयः ।
 जना हसन्तु मा दृष्ट्वा राजानो दण्डयन्तु वा ॥ ५३ ॥
 सेवे सेवे पुनः सेवे त्वामेव परदेवते ।
 त्वहर्म^९ नैव मुञ्चामि मनीवाक्कायकर्मभिः ॥ ५४ ॥
 एवमापदगतस्यापि यस्य भक्तिः सुनिधला ।
 स तु सम्पूज्यते देवैरमुत्र स शिवो भवेत् ॥ ५५ ॥

१ ड, हि यो मूढ । २ ख, ससारे च समुच्चति । ३ ड, स्वप्नलब्धधने लब्धे ।
 ४ ड, यदि । ५ ड, भुक्ति मुक्ति । ६ ख, ड, धर्म । ७ ख, किमुतान्ये
 परे जनाः घ, किमुतान्ये परायणाः ड, किमु तस्य परायणाः ।
 ८ ड, त्वत्कर्म ।

रोगदारिद्र्यादुःखाद्यैः पीडितोऽप्यनिशं शिवे ।
यस्त्वामुपास्ते^१ भक्त्या स नरः सद्गतिमाप्नुयात् ॥ ५६ ॥
जनाः सुवन्तु निन्दन्तु लक्ष्मीर्गच्छन्तु तिष्ठन्तु ।
मृतिरद्य^२ युगान्ते वा कुलं नैव परित्यजेत्^३ ॥ ५७ ॥
नापि लोभा^४ च क्रोधाच्च हेपाच्च च मत्समरात् ।
न कामाच्च भयाद्वापि कुलधर्म^५ परित्यजेत् ॥ ५८ ॥
यो जन्तुर्नार्चयेत्त्वान्तु कुलधर्मसमाश्रितः ।
क्षिप्यते जातमात्रेण भूतारिणात्मशत्रुणा^६ ॥ ५९ ॥
पुलाका इव धान्येषु पतद्वा इव जन्तुषु^७ ।
बुद्बुदा इव तोयेषु ये कौलविमुखा हि ते ॥ ६० ॥
तरवोऽपि हि^८ जीवन्ति जीवन्ति मृगपक्षिणः ।
स जीवति मनो यस्य कुलधर्म^९ व्यवस्थितम् ॥ ६१ ॥
कुलधर्म^{१०} विहीनस्य दिनान्यायान्ति यान्ति च ।
स लोहकारभस्त्रेव श्वसन्नपि न^{११} जीवति ॥ ६२ ॥
गच्छतस्तिष्ठतो वापि जाग्रतः स्वपतोऽपि या ।
कुलेश्वरि कुलाज्ञस्य^{१२} तत् पगोरिव जीवितम् ॥ ६३ ॥

१ ड, यस्त्वामुपासते । २ ड, मृत्युरद्य ।

३ ड, न परित्यर्जयेत् । ४ ड, नार्चलोभात् ।

५ ड, कुलं प्राप्तं । ६ ड, प्रात्या । ७ ड, भूतावशात्मशत्रुणा ।

८ ड, घृष्टानमात्रेण भूतावेयी यथा नरः । ९ क, स, घ, कुलार्थाविमुखा

ये च प्रत्यक्षा इव जन्तुषु । १० ख, तरवः किं न जीवन्ति ।

११ क, स, घ, कुलज्ञान । १२ ड, नमस्त्रिषु ।

१३ ख, कषाहीनं ।

विद्वानपि च मूर्खोऽसौ धार्मिको वाप्यधार्मिकः ।

व्रतस्थोऽप्यव्रतस्थो वा यः कौलविमुखो जनः ॥ ६४ ॥

जातास्तएव जगति जन्तवः साधु जीविनः ।

कुलधर्मपरा देवि शेषाथ द्वारगर्दभाः^१ ॥ ६५ ॥

स पुमानुच्यते सद्भिः कुलधर्मपरायणः ।

अपरस्तु परं सत्यमस्थिकूटत्वचावृतः ॥ ६६ ॥

चतुर्वेदी कुलज्ञानी श्वपचादधमः प्रिये ।

श्वपचोऽपि कुलज्ञानी ब्राह्मणादतिरिच्यते ॥ ६७ ॥

गुरुकारुण्ययुक्त^२स्तु टीक्ष्णनिर्धूतपातकः ।

कूलपूजारतो देवि सोऽयं कौलो न चेतः ॥ ६८ ॥

यः कौलिकः कुलज्ञानं^३ न पश्यति न विन्दति ।

न पूजयति धिक् तस्य तत् काकस्येव^४ जीवितम् ॥ ६९ ॥

ते धन्याः^५ मुख्यकर्माणस्ते सन्तस्ते च योगिनः ।

शेषो भाग्यवगादेवि कुलज्ञानं प्रकाशते ॥ ७० ॥

ते वन्द्यास्ते महात्मानः क्षतार्थास्ते नरोत्तमाः ।

शेषामुत्पद्यते चित्ते कुलज्ञानं मयोदितम् ॥ ७१ ॥

सर्व्वप्रकाशगमनं सर्व्वतीर्थावगाहनम् ।

यत् सर्व्वयज्ञाचरणं कुलधर्मप्रवेगनम् ॥ ७२ ॥

१ ख, घ, शेषा जठरगर्दभाः ; ड, विशेषा जनवादतः ।

२ क, घ, पूर्णः ; ख, सम्पूर्णः ।

३ ड, कुलज्ञानी ।

४ ड, वृथा तस्यैव ।

५ क, ख, घ, विज्ञाः ।

प्रविशन्ति कुल धर्मं ये वै मुकृतिनो नराः^१ ।
 ते पुनर्जननीगर्भं न विशन्ति कदाचन ॥ ७३ ॥
 प्रसङ्गेनापि यः कथित् कुल कुलमितीरयेत् ।
 कुलं तत्पावनं^२ देवि भवति त्वदनुग्रहात् ।
 कुलज्ञस्य कुलेगानि नान्यधर्मैः, प्रयोजनम् ॥ ७४ ॥
 कुलेषु कुलनिष्ठानां कौलिकानां महात्मनाम्^३ ।
 ददामि^४ परमं ज्ञानं चान्तकाले न सशयः^५ ॥ ७५ ॥
 चिरायासाक्ष्यफलदं काङ्क्षन्ते समयजनाः^६ ।
 सुखेन सर्व्वफलदं कुलं कोऽपि^७ त्यजत्यहो ॥ ७६ ॥
 कुलज्ञो हि च सर्व्वज्ञो वेदशास्त्रोज्झितोऽपि वा^८ ।
 वेदशास्त्रागमज्ञोऽपि कुलाग्नस्त्वन्न एव हि ॥ ७७ ॥
 जानन्ति कुलं^९ माहात्म्यं त्वद्भक्ता एव नापरैः ।
 चकोरा एव जानन्ति नान्ये चन्द्रगताः^{१०} रुचिम ॥ ७८ ॥
 कुलज्ञा एव तुष्यन्ति श्रुत्वा कुलकथां प्रिये^{११} ।
 स्वल्पा नद्यो^{१२} विवर्द्धन्ते ज्योत्स्नया किं समुद्रवत् ॥ ७९ ॥
 नान्यधर्मैर्मवेचन्ते कौलिकाः सारवेदिनः ।
 भृङ्गा पुष्पान्तरं लुब्धाः^{१३} मन्दारामोदसेविनः ॥ ८० ॥

१ क, ख, घ, प्रविशन्ति कुलं यः वा धर्म्यास्तो लतिनो नराः ।

२ ड, तस्य धनं । ३ ड, कुलात्मनाम् । ४ ड, ददामि ।

५ ड, चान्तकालेषु निश्चितम् । ६ ड, समयज्ञानं पठन्ति ये । ७ ड, कोऽपि ।

८ घ, ड, वेदशास्त्रार्जितोऽपि वा । ९ ख, तव । १० क, घ, ड, चन्द्रगताः ।

११ ड, ख, घ, दमाम् । १२ ड, व्यत्युत्तरा । १३ ख, घ, नद्याः, ड, यद्वा ।

मानयन्ते हि सारज्ञाः^१ कुलधर्मं न चेतरे ।

शिवः शिरसि धत्तेऽङ्गं^२ सैहिकीयो गिलत्यहो ॥ ८१ ॥

अभिज्ञा एव जानन्ति नाभिज्ञाः कुलदर्शनम् ।

जन्ममित्रपयःपतनं वक्तुः^३ किं वेत्ति हंसवत् ॥ ८२ ॥

शिवशक्तिमयो लोको लोके कौलं प्रतिष्ठितम्^४ ।

तस्मात् सर्व्वाधिकं कौलं सर्व्वसाधारणं कथम् ॥ ८३ ॥

पङ्कदर्शनानि मेऽङ्गानि^५ पादौ कुक्षिः करौ शिरः ।

तेषु मेदन्तु यः कुर्यान्ममाङ्गं हृदयेत्तु सः ॥ ८४ ॥

एतान्येव कुलस्यापि पङ्कङ्गानि भवन्ति हि ।

तस्माद्देदाङ्गकं शास्त्रं विहि कौलात्मकं प्रिये^६ ॥ ८५ ॥

दर्शनेष्वग्निलिप्तेव फलदं चैकदैवतम्^७ ।

भुक्तिमुक्तिप्रदं नृणां कुलेऽस्मिन् देवतं प्रिये ॥ ८६ ॥

लोकधर्मविरुद्धं (होऽपि) सिद्धयोगीश्वरि प्रिये^८ ।

कुलं प्रमाणतां याति प्रत्यक्षफलदं यतः ॥ ८७ ॥

प्रत्यक्षं प्रमाणाय सर्व्वेषां प्राणिनां प्रिये ।

उपलब्धिवलात्तस्य हताः सर्व्वे कुतार्किकाः ॥ ८८ ॥

परोक्षं वो नु जानीते कस्य किंवा भविष्यति ।

यदा^९ प्रत्यक्षफलदं तदेवोत्तम^{१०} दर्शनम् ॥ ८९ ॥

कुलधर्ममिम ज्ञात्वा मुच्यन्ते सर्वमानवा ।
 इति मत्वा महेशानि मया कौल विगर्हितम् ॥ ८० ॥
 त्वत्कारुण्यविहीनाना कुलज्ञानविरोधिनाम् ।
 पशूनामनभिज्ञाना कुलधर्मो विगर्हित ॥ ८१ ॥
 यस्य जन्मान्तरे पापकर्मबन्धोऽधिको^१ भवेत् ।
 न तस्य गुरुकारुण्यं कुलज्ञानं न जायते ॥ ८२ ॥
 यथान्धा नैव पश्यन्ति सूर्यं सर्वप्रज्ञाशकम् ।
 तथा कुलं न जानन्ति तव मायाविमोहिता ॥ ८३ ॥
 शैववैष्णवसौरादि^२दर्शनान्यपि भक्तितः ।
 भजन्ते^३ मानवा नित्यं वृथायासफलानि च ॥ ८४ ॥
 वेदशास्त्रागमैः प्रोक्तं भोगमोक्षैकसाधनम् ।
 मूढा निन्दन्ति हा हन्ते मत्प्रियं तत्र दर्शनम् ॥ ८५ ॥
 भ्रामिता हि मया^४ देवि पञ्च गान्धकीटिषु ।
 कुलधर्मं न जानन्ति वृथा ज्ञानाभिमानीन ॥ ८६ ॥
 पशुगास्त्राणि सर्वानि मयैव कथितानि हि ।
 मूर्खेभ्यस्तन्तु गत्वैव मोहनाय दुरात्मनाम् ॥ ८७ ॥
 महापापवशान्मृगा तेषु वाञ्छाभिजायते ।
 तेषाञ्च सद्गतिर्नास्ति कल्पक्रीटिशतैरपि ॥ ८८ ॥
 प्रेत्यमाणोऽपि पापात्मा कुले नैव प्रयत्नते ।
 वार्यमाणोऽपि पुण्यात्मा कुलमेवाभिनम्यते^५ ॥ ८९ ॥

१ ड, कर्मबाधाविका । २ क घ, शैववैष्णवसौरादि ।

३ ड, जपन्त । ४ ड, मया । ५ क ख, घ कुलएव प्रयत्नते ।

कुलधर्मेण देवत्व देवा सम्प्रतिपेदिरे ।
 मुनियोगीश्वराद्याद्य सुसिद्धि परमा^१ गता ॥ १०० ॥
 पशुव्रतादिनिरता सुलभा दाम्भिका भुवि ।
 ये कीदृशव सेवन्ते ते महान्तोऽर्ति^२ दुर्लभा ॥ १०१ ॥
 मानवा वहव, सन्ति मिथ्यातत्त्वार्थवेदिन^३ ।
 दुर्लभोऽय महेशानि कुलतत्त्व^४ विगारद ॥ १०२ ॥
 यथा रोगातुरा केचिन्मानवाः कुलनायिके ।
 दिव्यीपध न सेवन्ते मद्भाष्याधिविनाशनम ॥ १०३ ॥
 तद्भाष्याधिवर्जनापथ्य कुर्वन्ति हि कुभेपजम् ।
 तथैव जन्ममरणकृत^५ सासारिकीं क्रियाम् ॥ १०४ ॥
 ममाचरन्ति सतत त्वतकारुण्यविवर्जिता ।
 न भजन्ते कुल धर्मं भववन्धविमोचनम् ॥ १०५ ॥
 यथा चारुण्यजातास्तु^६ मरीचादीन् वणिग्जनान् ।
 मोहतो मानवा प्रीत्या^७ याचन्ते कुलनायिके ॥ १०६ ॥
 अन्धर्थाणि च रत्नानि न याचन्ते हि केचन ।
 तथैव पशुशास्त्राणि कर्मपाशफलानि^८ च ॥ १०७ ॥
 इतिपृच्छन्ति मूर्खास्ते^९ तव मायाविमोहिता ।
 कुलधर्मां न पृच्छन्ति भुक्तिमुक्तिफलप्रदम् ॥ १०८ ॥

१ व, प, घ, कुलात् सिद्धि परा । २ ड, वि । ३ ड वादिन ।
 ४ क, कुलधर्म । ५ क, जन्ममरणे कृति, ड, जन्ममरण कृता ।
 ६ क, ड, लघनलग्नान् । ७ ड, पदार्थानेव प्रीत्या ।
 ८ क, ड, कर्माचारफलानि । ९ ख, मूर्खादीन् ड, मूर्खादि ।

कस्तूरीं कर्हमधिया कर्पूरं लवणेच्छया ।

गार्करं शर्कराभ्रान्तया मणिं काचमनीषया^१ ॥ १०८ ॥

यथादृष्टं न मन्यन्ते करस्थमपि पामराः^२ ।

तथा कौलं न जानन्ति त्वत्प्रेसादविवर्जिताः ॥ ११० ॥

अहो मोहस्य माहात्म्यं त्वन्मायाजनितस्य च ।

किमज्ञानपि^३ देवेभि मोहयेदमरानपि ॥ १११ ॥

पेयं मद्यं पलं खाद्यं^४ समालोक्य प्रियासुखम् ।

इत्येवाचरणं जाप्यं परिग्राप्यं^५ परम्पदम् ॥ ११२ ॥

गुरुकारुण्यसंलभ्यमौदृशं कुलदर्शनम् ।

त्वद्भक्ता एव जानन्ति नेतरे भुक्तिमुक्तिदम् ॥ ११३ ॥

गुरुपदेशरहिता महान्त इति^६ केचन ।

मोहयन्ति जनान् सर्वान्^७ स्वयं पूर्वविमोहिताः ॥ ११४ ॥

दुराचारपराः केचिद्वाचयन्ति च पामराः ।

कथं भूतो^८ भवेत् स्वामी सेवकाः स्युस्तथाविधाः ॥ ११५ ॥

वहवः कौलिके धर्मं मिथ्याज्ञानविदम्बकाः ।

स्वबुद्ध्या^९ कल्पयन्तीत्यं पारम्पर्यविवर्जिताः^{१०} ॥ ११६ ॥

मद्यपानेन मनुजो यदि सिद्धिं लभेत वै ।

मद्यपानरताः सर्वे सिद्धिं गच्छन्त पामराः^{११} ॥ ११७ ॥

दृष्टं वाप्यविधानेन हृदयेन कदाचन ।

विधिना गां द्विजं वापि हत्वा यापेन लिप्यते ॥ १३६ ॥

बहुनात्र किमुक्तेन सारमेकां शृणु प्रिये ।

जीवन्मुक्तिसुखोपायं कुलशास्त्रेषु गोपितम् ॥ १३७ ॥

यन्मुमुक्षोः फले देवि क्रनकस्येव सौरभम् १ ।

कुलश्रेष्ठ्यूर्ध्वविख्याते ज्ञानं तत्तदनुत्तमम् २ ॥ १३८ ॥

कुलशास्त्राणि सर्वाणि मयैवोक्तानि पार्व्वति ।

प्रमाणानि न सन्देहो न हन्तव्यानि हेतुभिः ३ ॥ १३९ ॥

देवताभ्यः पितृभ्यश्च मधु वाता कृतायते ।

स्त्रादिष्टयामदिष्टयां क्षीरं सर्पिर्मधूदकम् ४ ॥ १४० ॥

हिरण्यपावाः ५ स्त्रादिश्च अश्वधन् पुरुषं पशुम् ।

दीक्षासुपेयादित्याद्याः ६ प्रमाणं श्रुतयः प्रिये ॥ १४१ ॥

इत्येतत् कथितं किञ्चित् कुलमाहात्म्यमम्बिके ।

समासेन कुलेशानि किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ १४२ ॥

इति श्रीकुलार्णवे निर्व्वाणमोक्षद्वारे महारहस्ये सर्व्वागमो-

त्तमोत्तमे सपादलक्षग्रन्थे पञ्चमखण्डे ऊर्ध्वान्नायतन्त्रे

कुलमाहात्म्यकथनं नाम द्वितीय उक्तासः ॥ २ ॥

१ क. पापात् प्रसृज्यते । २ ड, मञ्जुषारं । ३ ड, नाफनस्यापि सेवितं ।

४ क, कुलश्रेष्ठ्यूर्ध्वविख्यातो ज्ञानतत्त्वं तदुच्यते ।

५ क, प्रमाणानि च सन्देहो न हन्तव्योऽन्तर्हेतुभिः ।

६ ख, ग, स्त्राधिष्ठानमधिष्ठानं ; ड, अधिष्ठार्या ; ७ क, भावं ड, पात्रं ।

८ ख, ड, शब्दोदीचयतीत्याद्याः ।

तृतीय उल्लासः ।

—:—:—

श्रीदेव्युवाच ।

कुलेन योतुमिच्छामि सर्वधर्मात्तमोत्तमम् ।
कर्हान्नायश्च तन्मन्त्र माहात्म्यं^१ वद मे प्रभो ॥ १ ॥

श्रीईश्वर उवाच ।

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि यन्मा त्व परिपृच्छसि ।
तस्य श्रवणमात्रेण देवता^२ सुप्रसीदति ॥ २ ॥
न कदाचिन्मया प्रोक्तमित' पूर्वं कुलेश्वरि ।
कथयामि तव स्नेहादूर्हान्नाय शृणु प्रिये ॥ ३ ॥
वेदशान्त्रपुराणानि प्रकाश्यानि कुलेश्वरि ।
शैवशाक्तागमा^३ सर्वे रहस्या परिकीर्त्तिता ॥ ४ ॥
रहस्यातिरहस्यानि कुलशास्त्राणि पार्ष्वति ।
रहस्यातिरहस्याना रहस्यमिदमम्बिके ॥ ५ ॥
कर्हान्नायस्य तच्च हि पूर्णब्रह्मात्मक परम्^४ ।
सुगोपित मया यन्नादिदानीन्तु प्रकाशयते ॥ ६ ॥
मम पञ्चमुखेभ्यश्च पञ्चाग्राया समुद्गता ।

१ क, कर्हान्नायस्य माहात्म्यं तन्मन्त्र । २ स, गङ्गरो ।

३ ख ग, घ, शैवशाक्तागमा उ शैवशारागमा ।

४ क, कर्हान्नायश्च तं वदति पूजाहन्तात्मक परम कर्हान्नायार्थतत्त्व हि ।

पूर्व्वं^१ पश्चिमश्चैव दक्षिणशीत्तरस्तथा ।
 जर्ह्वा^२न्नायश्च पश्चैते मोक्षमार्गाः प्रकीर्त्तिताः ॥ ७ ॥
 श्रान्नाया वहवः सन्ति नोर्ह्वा^३न्नायेन ते समाः ।
 सत्यमेतद्वारोहे नात्र कार्या विचारणा ॥ ८ ॥
 श्रान्नाया वहवो गुप्ताश्चतुरान्नायभेदजाः ।
 अस्मिंस्तन्त्रे^४ समाख्याताः पूर्व्वं^५ ते^६ क्लृप्तायिके ॥ ९ ॥
 चतुरान्नाय^७वेत्तारो वहवः सन्ति कामिनि^८ ।
 जर्ह्वा^९न्नायस्य^{१०} तत्त्वज्ञा विरला^{११} वीरवन्दिते ॥ १० ॥
 यावन्तः पांशवो भूमिस्तावन्तः समुदौरिताः ।
 एकैकान्नायजा मन्दा भुक्तिमुक्तिफलप्रदाः ॥ ११ ॥
 उपमन्वाद्य तावन्तः सारदाः समुदौरिताः ।
 मयैव कथितास्ते तु लोकानुग्रहकाङ्क्षया ॥ १२ ॥
 सर्व्वेषामपि मन्वाणां देवतास्तत्फलप्रदाः ।
 आवयीरंशसम्भूताः समुद्दिष्टाः श्चिन्मि^{१३}ते ॥ १३ ॥
 सर्व्वमन्वानहं वेद्मि नान्यो जानाति कश्चन ।
 सत्प्रसादेन य कश्चिद्देत्ति मानवकोटिषु ॥ १४ ॥
 एकान्नायश्च यो वेत्ति स मुक्तो नात्र संशयः ।
 किं पुनश्चतुरान्नायवेत्ता साक्षाच्छिवो भवेत् ॥ १५ ॥

१ क, घ, शीत्तराः । २ क, यस्मिन् मन्त्रे ; ग, घ, अस्मिन् मन्त्रे ।

३ ग, घ, सर्व्वत्र । ४ ड, पूर्व्वत्र । ५ ड, उत्तरान्नाय ।

६ ख, प्रार्थयति, ग, घ, मानिनि ; ड, मानिनः ।

७ ड, जर्ह्वा^८न्नायात् । ८ क, ख, वीराणां ।

चतुरास्त्रायविज्ञानादूर्ध्वान्नाय पर प्रिये^१ ।

तस्मात्तदेव जानीयादयदीच्छेत् सिद्धिमात्मन ॥ १६ ॥

ऊर्ध्वत्वात् सर्वधर्माणामूर्ध्वान्नाय प्रशस्यते^२ ।

ऊर्ध्वं नयत्यध स्थञ्च^३ ऊर्ध्वान्नाय इतीरित ॥ १७ ॥

ऊर्ध्वतत्वात्^४ कुलेशानि ध्वस्तससारसागरात् ।

ऊर्ध्वलोकैकमेव्यत्वा^५दूर्ध्वान्नाय इति स्मृत ॥ १८ ॥

तस्माद्देवेशि जानीहि साक्षात्सौक्ष्मिकसाधनम् ।

सर्वान्नायाधिकफलन^६मूर्ध्वान्नाय परात् परम् ॥ १९ ॥

सर्वलोकेषु सर्वेभ्यो ज्ञाह पूज्यो यथा प्रिये ।

आम्नायेषु च सर्वेषु ऊर्ध्वान्नायन्तया शिवे ॥ २० ॥

देवताना यथा विष्णुर्जीतिपा भास्करो यथा ।

तीर्थानान्तु यथा काशी सनदी सरिता यथा ॥ २१ ॥

पर्वताना यथा मेरुस्तरूणां चन्दन यथा ।

अश्वमेध क्रतूनाञ्च पापानाना यथा मणि ॥ २२ ॥

यथा रसाना माधुर्यं धातूना काञ्चन यथा ।

चतुस्रदा यथा धेनुयथा जमसु पक्षिणाम् ॥ २३ ॥

। आश्रमाणा यथा भिक्षुर्वर्णाना ब्राह्मणा यथा ।

मनुष्याणा यथा राजाऽवयवाना यथा गिर^७ ॥ २४ ॥

शामीदानाञ्च कस्तूरी यथा काञ्चीपुरी पुराम् ।

तथैव सर्वधर्माणामूर्ध्वान्नायोऽधिक प्रिये ॥ २५ ॥

१ ख, ग, घ, इतीरित । २ क, ग, ड, प्रशस्यते । ३ छ, जेत् ।

४ ख ऊर्ध्वत्वाच्च । ५ ड, लोकनिषेध्या । ६ ख ग नाव्य ।

७ छ, मन्वानायाऽधिक फलनम् । ८ क, अमराणा यथा शिव ।

नानाजन्मार्जितापारपुण्यकर्मफलोदयात् ।

ऊर्ध्वाम्नायं विजानीयान्नान्यथा वीरवन्दिते ॥ २६ ॥

धन्यो मनुष्यलक्ष्येषु जानाति कुलदर्शनम्^१ ।

तेषां लक्ष्येषु यः कश्चिदूर्ध्वाम्नायं प्रवेत्ति च ॥ २७ ॥

न वेदैर्नागमैः शास्त्रैर्न पुराणैः सुविस्तरैः ।

न यज्ञैर्न तपोभिर्वा न तीर्थव्रतकीटिभिः ॥ २८ ॥

नान्यैरुपायैर्ह्येवेशि मन्त्रीपधिपुरःसरैः ।

आम्नायो ज्ञायते चोर्ध्वः^२ श्रीमद्गुरुमुखं विना* ॥ २९ ॥

तमेवान्वेपयेत्तत्र सर्वज्ञं करुणानिधिम् ।

सर्वलक्षणसम्पन्नम् ऊर्ध्वाम्नायार्थकोविदम् ।

तस्मादेवेशि जानीयादूर्ध्वाम्नायं कुलेश्वरि ॥ ३० ॥

आम्नायं यो नरो देवि विजानाति च तत्त्वतः ।

लभते काङ्क्षितां सिद्धिं सत्यं सत्यं वरानने ॥ ३१ ॥

ऊर्ध्वाम्नायं विजानाति यः सम्यक्^३ श्रीगुरोर्मुखात् ।

शास्त्रमार्गेण स^४ नरो जीवन्मुक्तो न संशयः ॥ ३२ ॥

आम्नायमीदृगं^५ देवि विजानाति च तत्त्वतः† ।

स वन्द्यः स ह्यरुः सोऽर्घ्यः^६ स दैवज्ञः स मान्त्रिकः ।

स सेव्यः स च संशुत्यः^७ स द्रष्टव्यः स सात्विकः^८ ॥ ३३ ॥

स ब्रती स तपस्वी च सीऽनुष्ठाता स पूजकः ।
 स वेदागमशान्नादिसर्वविद्याविगारदः ॥ ३४ ॥
 स आचार्यः स भतिमान् स यतिः स च कौलिकः ।
 स यज्वा स च पूतात्मा स जापी स च साधकः ॥ ३५ ॥
 स योगी स कृतार्थस्तु^१ स वीरः स च उत्तमः^२ ।
 स पुण्यात्मा स सर्वज्ञः^३ स मुक्तः स शिवः प्रिये ॥ ३६ ॥
 तत्कुलं पावनं देवि धन्या तज्जननी स्मृता^४ ।
 तत्पिता च कृतार्थः स्यान्मुक्तास्तत्पितरः प्रिये ।
 पुण्यास्तद्वशजाः सर्वे पूता^५स्तन्मित्रबाधवाः ॥ ३७ ॥
 बहुनेष्ट किमुक्तेन चोर्ध्वान्नायपरस्य च ।
 स्मरणं कीर्तनं वापि दर्शनं वन्दनं^६ तथा ।
 सम्भाषणं^७ च कुरुते राजसूयाधिकं फलम् ॥ ३८ ॥
 स यत्र वसते देवि तत्र श्रीर्विजयो^८ भवेत् ।
 अनामयं सुभिन्नं सुसृष्टिर्निरुपद्रवम् ॥ ३९ ॥
 तस्माद्गुरुप्रसादेन ऊर्ध्वान्नाय नरोत्तमः ।
 यो वेत्ति तत्त्वतो देवि स मे प्रियतमो भवेत् ॥ ४० ॥
 पूर्वान्नायः सृष्टिरूपः^९ स्थितिरूपश्च^{१०} दक्षिणः ।
 सहारः पश्चिमो देवि उत्तरोऽनुग्रहो भवेत् ॥ ४१ ॥
 मन्त्रयोग विदुः पूर्वं भक्तियोगश्च दक्षिणम् ।

१ इ, सद्गतार्थः । २ इ, सत्तमः । ३ च, धर्मज्ञः । ४ ख, ग, परा ।

५ च, पुण्या । ६ इ, स्मरणं । ७ च, सम्भाषणं ।

८ च, विजयी । ९ च, स्थितेरूपः । १० च, सृष्टिरूपः ।

पश्चिमे कर्मयोगश्च ज्ञानयोगं तथोत्तरम् ॥ ४२ ॥
 पूर्वाम्नायस्य सङ्केताश्चतुर्विंशतिरैरिताः ।
 दक्षिणाम्नायसङ्केताः पञ्चविंशतिरैरिताः ॥ ४३ ॥
 पश्चिमाम्नायसङ्केता द्वाविंशत्^१ समुदाहृताः ।
 विदुः षट्त्रिंशदाम्नाये^२ सङ्केताः श्रीमदुत्तरै^३ ॥ ४४ ॥
 ऊर्ध्वाम्नायस्य चैतानि न सन्ति^४ कुलनायिके ।
 साक्षाच्छिवस्वरूपत्वा^५न्न किञ्चित् कर्म विद्यते ॥ ४५ ॥
 ऊर्ध्वाम्नायस्य माहात्म्यमहं वेद्मि न चापरः ।
 मत्स्नेहात्त्वञ्च जानासि सत्यमेतद्वरानने ॥ ४६ ॥
 ऊर्ध्वाम्नायस्य माहात्म्यमिति ते कथितं मया^६ ।
 समासेन कुलेशानि मन्त्रमाहात्म्यमुच्यते^७ ॥ ४७ ॥
 इतः पूर्व^८ मया नीतं यस्य कस्यापि पार्व्वति ।
 तद्वदामि तव स्नेहाच्छृणु मत्प्राणवत्तमे ॥ ४८ ॥
 श्रीप्रासादपरामन्त्रमूर्ध्वाम्नायमधिष्ठितम्^९ ।
 श्रावयोः परमाकारं यो वेत्ति स स्वयं शिवः ॥ ४९ ॥
 शिवादिक्लिमि^{१०}पर्यन्तं प्राणिनां प्राणवर्त्मना ।
 निश्वासोच्छ्वासरूपेण मन्त्रोऽयं वर्त्तते प्रिये ॥ ५० ॥
 अनिलेन विना मेघो यथाकाशे न वेष्टते^{११} ।
 पराप्रासादमन्त्रेण विना लोकस्तथा प्रिये ॥ ५१ ॥

१ ड, द्वाविंशत् । २ ख, षट्त्रिंशदाम्नाये ।

३ ड, उत्तराम्नायसङ्केतः षट्त्रिंशत् समुदाहृतः । ४ ड, वसन्ति ।

५ ड, ज्ञानस्वरूपत्वात् । ६ ख, प्रिये । ७ ड, सुत्तमं । ८ क, ग, इतःपरं ।

९ ख, मभीक्षितं । १० ग, घ, दुमपर्यन्तं । ११ ख, ग, घ, वेष्टितः ।

पराप्रासादमन्त्रेण सूतमेतच्चराचरम् ।

अभिन्नं तत्त्वतो देवि तालयन्ते यथानिस्तः ॥ ५२ ॥

बीजेऽङ्कुरस्तिले तैलमग्नावुष्णं रवीप्रभा ।

चन्द्रे ज्योत्स्नाऽनलः काष्ठे पुष्पे गन्धो जले द्रवः ॥ ५३ ॥

शब्दे चार्थः शिवे शक्तिः चौरि सर्पिः फले रुचिः ।

शर्करायाञ्च माधुर्यं घनसारे च शीतलम् ॥ ५४ ॥

निग्रहानुग्रहो मन्त्रे प्रतिमायाञ्च देवता ।

दर्पणे प्रतिविम्बश्च समीरे चलनं यथा ।

पराप्रासादमन्त्रेऽपि प्रपञ्चोऽयं तथास्थितः ॥ ५५ ॥

वटबीजे यथा वृक्षः सूक्ष्मरूपेण तिष्ठति ।

पराप्रासादमन्त्रेऽस्मिन् ब्रह्माण्डोऽपि तथा स्थितः ॥ ५६ ॥

सुपक्तेषु पदार्थेषु^१ सुरसेषु कुलेश्वरि ।

लवनेन विना स्वादु यथा भीक्षुर्न जायते ॥ ५७ ॥

पराप्रासादमन्त्रेण चेवा मन्त्रा न सङ्गताः ।

ते फलं नः प्रयच्छन्ति मन्त्रशक्तिविवर्जिताः ॥ ५८ ॥

त्रीप्रासादपरामन्त्रो गोपनीयः प्रयत्नतः ॥ ५९ ॥

विचार्याहं पुराणार्थान्^२ दर्शनान्म्रायभेदजान् ।

समग्रान् विद्म्यहं मन्त्रान् शास्त्राणि विविधानि च^३ ॥ ६० ॥

सहस्राद्यादयो देवाः शास्त्रेषु^४ विविधेषु च ।

भ्रमन्ति तेषु मूढास्ते तव मायाविमोहिताः ॥ ६१ ॥

* क, ख, ग, घ, पञ्चकेषु लोकाहमिदं न दृश्यते ।

१ क, ड, सूतमेत । २ ख, पराप्रासादमन्त्रोऽपि प्रपञ्चोऽपि । ३ ड, यथान्वेषु । ४ ड, पुराणानि । ५ क, ख, ग, घ, सहस्रसंख्यान्वयन्याशास्त्रानि ।

जायन्ते च म्रियन्ते च संसारक्लेशभागिनः ।*

श्रीप्रासादपरामन्त्रं न गायन्तः कुलेस्वरि ॥ ६१ ॥

न लभन्ते हि मोक्षं ते तव भायाविमोहिताः^१ ॥ ६२ ॥

मद्रूपे श्रीगुरौ यस्य दृढा भक्तिः प्रजायते ।

श्रीप्रासादपरामन्त्रं स ज्ञात्वा परिमुच्यते ॥ ६३ ॥

पूर्वजन्मसहस्रेषु शैवादिसमयोद्यतान् ।

चतुरास्त्रायजान् मन्त्रान् शुर्वास्त्रां यो भजिष्यति^२ ॥ ६४ ॥

स पापकञ्चुकान्मुक्तः शुद्धात्मा गुरुवत्सलः ।

श्रीप्रासादपरामन्त्रं विजानाति न चान्यथा^३ ॥ ६५ ॥

सब्रह्मविष्णुरुद्राद्य शक्तादिसुरपुङ्गवाः ।

वसुरुद्रार्कदिक्पाला मनुचन्द्रादयः प्रिये ॥ ६६ ॥

भार्कण्डेयादिमुनयो वशिष्ठादिमुनीश्वराः ।

सनकाद्याश्च योगीशा जीवन्मुक्ताः शुकादयः ॥ ६७ ॥

यत्नकिन्नरगन्धर्व्याः सिद्धविद्याधरादयः ।

श्रीप्रासादपरामन्त्रप्रभवच्चामितं फलम्^४ ।

प्राप्य मन्त्रमिमं पुण्यं जपन्त्यद्यापि पार्व्वति ॥ ६८ ॥

सामर्थ्यं पूज्यता^५ विद्या तेजः सौख्यमरोगिता ।

राज्यं स्वर्गश्च मोक्षश्च पराप्रासादजायिनः ॥ ६९ ॥

* क, ख, ग, घ, पुस्तकेषु पद्याङ्गमिदं न दृश्यते ।

१ छ, त्वत्प्रासादविमोहिताः । २ ख, सर्वज्ञो यो भविष्यति ।

३ ख, यो विजानाति नान्यथा । ४ क, घ, जापाङ्गेभिरे कामिकं ।

५ क, घ, पुज्यता ; ग, पुज्जता ; छ, पूजिता ।

ब्रह्मेन्द्ररुद्रविष्णूनामपि दूरायते^१ पदम् ।
 सर्व्वकर्मैर्विहीनोऽपि पराप्रासादमन्त्रवित् ।
 सुखेन यां गतिं याति न ता सर्व्वेऽपि धार्मिकाः ॥ ७० ॥
 तस्य चिन्तामणिः कामधेनु^२ कल्पतरुर्गृहे ।
 कुबेरः किङ्करः^३ साक्षात् पराप्रासादजापिनः ॥ ७१ ॥
 यथा दिव्यमणि^४स्पर्शात्तौहो भवति काञ्चनम् ।
 पराप्रासादजापाच्च^५ पशुः पशुपतिर्भवेत् ॥ ७२ ॥
 श्रीप्रासादपरामन्त्रं यो विजानाति तत्त्वतः^६ ।
 स मां त्वाञ्च विजानाति चावयोरप्यतिप्रियः ॥ ७३ ॥
 पराप्रासादमन्त्रज्ञः श्वपचोऽपि हि पार्व्वति ।
 देवतास्थापने शक्तः प्रतिमादौ न संशयः ॥ ७४ ॥
 मन्त्रमात्रन्तु^७ यो वेत्ति पराप्रासादमन्त्रकम् ।
 श्वपचोऽपि हि मुच्येत किपुनस्तद्विधानवित् ॥ ७५ ॥
 पराप्रासादमन्त्रज्ञो यत् करोति यदिच्छति ।
 यद्ब्रूते तन्महेशानि तपो ध्यानं जपो भवेत् ॥ ७६ ॥
 दीक्षापूर्व्वं महेशानि पारम्पर्य्यसमन्वितम् ।
 पराप्रासादमन्त्रं यो वेत्ति सोऽहं न संशयः ॥ ७७ ॥

१ ड, रुद्रेन्द्रमन्त्रविष्णूनामभिभूयायते । २ क, धर्मकर्म ।

३ ख, ग, घ यङ्कर । ४ ड रण ।

५ ड, पराप्रासादजापी य । ६ ड, भावत ।

७ ख, यन्त्रमन्त्रन्तु ।

चराचरसमेतानि भुवनानि चतुर्दश ।

पराप्रासादमच्चक्षदेहे तिष्ठन्ति नित्यशः^१ ॥ ७८ ॥

पराप्रासादमन्त्रज्ञो यत्र तिष्ठति भाविनि ।

दिव्यचेत्रं समुद्दिष्टं समन्ताद्दृश्योजनम ॥ ७९ ॥

पराप्रासादमन्द्रार्थतत्त्वज्ञं कुलनायिके ।

सुरासुराश्च वन्दन्ते^२ किं पुनश्चानवादय ॥ ८० ॥

पराप्रासादमन्त्रज्ञो यत्र तिष्ठति पार्व्वति^३ ।

सिद्धचेत्रं मदीयं वा मुनिदेवगणैः सह^४ ॥ ८१ ॥

शैव^५ वैष्णवदौर्गाकंगाणपत्येन्दुसम्भवान् ।

सर्वमन्त्रान् स जानाति पराप्रासादमन्त्रवित् ॥ ८२ ॥

श्रीप्रासादपरामन्त्रो जिह्वाग्रे यस्य वर्त्तते ।

तस्य दर्शनमात्रेण स्वपत्नीऽपि विमुच्यते ॥ ८३ ॥

ब्राह्मणो वाऽन्यजो वापि शुचिर्वाप्यशुचिः प्रिये^६ ।

पराप्रासादजापी यः स मुक्तो नात्र संशयः ॥ ८४ ॥

गच्छतस्तिष्ठतो वापि जाग्रतः स्वपतोऽपि वा ।

पराप्रासादमन्त्रोऽयं देवेशि न च निष्फलः ॥ ८५ ॥

चिरेणैकैकफलदा मन्त्रा मन्ति सहस्रशः ।

कुलेशि मन्त्रराजोऽयं शीघ्रं सर्वफलप्रदः ॥ ८६ ॥

* अस्मात् परं सार्द्धलोकद्वयं खं पुस्तकं न दृश्यते ।

† इत आरभ्य सार्द्धलोकं कं पुस्तकं न दृश्यते ।

१ ख, सर्वदा । २ छ, वदन्ति ।

३ क ग, घ, पराप्रासादमन्त्रज्ञमनुतिष्ठति मन्त्रवित् । ४ छ, सौर ।

५ ख शिवे छ, शुचिर्वाप्यशुचिः ।

पराप्रासादमन्त्रोऽयं सर्वमन्त्रोत्तमोत्तमः ।

ज्ञानतोऽज्ञानतो वापि^१ भजतां कामदो मनुः^२ ॥ ८७ ॥

शचीन्द्रौ रोहिणीचन्द्रौ स्वाहाग्नी च प्रभारवौ ।

लक्ष्मीनारायणौ वाणीधातारौ रात्रिवामरौ ॥ ८८ ॥

अग्नीषोमी विन्दुनादौ, देवि प्रकृतिपूरुषौ ।

आधाराधेयनामानौ भोगमोक्षौ कुलेश्वरि ॥ ८९ ॥

प्राणापानी च वागधौ प्रिये^३ विधिनिषेधकौ ।

सुखदुःखादि यद्वन्दं दृश्यते श्रूयते मया^४ ।

सर्वलोकेषु तत् सर्वमावामेव न संशयः ॥ ९० ॥

पुंस्त्रीरूपाणि सर्वाणि चावयोरंशकानि^५ हि ।

पराप्रासादमन्त्रोऽयं तस्मात् सर्वात्मको भवेत्^६ ॥ ९१ ॥

अरूपं भावनागम्यं परं ब्रह्म कुलेश्वरि ।

निष्कलं^७ निर्मलं नित्यं निर्गुणं व्योमसन्निभम्^८ ॥ ९२ ॥

अनन्तमव्ययं^९ तत्त्वं मनोवाचामगोचरम् ।

पराप्रासादमन्त्रार्थसन्धानात् सम्प्रकाशते ॥ ९३ ॥

तस्मान्मन्त्रमिदं देवि पराप्रासादसंज्ञकम् ।

परतत्त्वस्वरूपत्वात् सच्चिदानन्दलक्षणात् ॥ ९४ ॥

शिवशक्तिमयत्वाच्च भुक्तिमुक्तिप्रदानतः ।

सकर्मोऽपि च निष्कर्म मगुणश्चापि निर्गुणम् ॥ ९५ ॥

१ ख, ज्ञानतोऽज्ञानतो वापि ।

२ क, म, मणिः । ३ ड, मन्त्रार्थौ प्रियौ । ४ ड, यथा ।

५ ड, रंशजानि । ६ ख, जमेत् । ७ ड, निष्कलं ।

८ क, निर्गुणश्च समन्वितम् । ९ ड, अनन्तममलं ।

श्रीप्रासादपरामन्त्रं सर्व्वमन्त्रगिरीमणि ।
 जपन् भुक्तिञ्च मुक्तिञ्च लभते नात्र संग्रहः ॥ ८६ ॥
 यद्गुणाद्य किमुक्तेन सर्व्वसारं शृणु प्रिये ।
 श्रीप्रासादपरामन्त्रममं मन्त्रं न विदाते ॥ ८७ ॥
 इदमेव परं ज्ञानमिदमेव परं तपः ।
 इदमेव परं ध्यानमिदमेव परार्चनम् ॥ ८८ ॥
 इदमेव परा दीक्षा इदमेव परो जपः ।
 इदमेव परं तत्त्वमिदमेव परं व्रतम् ॥ ८९ ॥
 इदमेव परो यज्ञ इदमेव परात् परम् ।
 इदमेव परं श्रेय इदमेव परं फलम् ॥ ९० ॥
 इदमेव परं ब्रह्म इदमेव परा गतिः ।
 इदमेव परं शुद्धं सत्यं सत्यं न संशयः ।
 इति मत्वा मनुयरं तन्निष्ठः^१ स्यात् सदा प्रिये ॥ ९०१ ॥
 आगमोक्तेन विधिना क्रमपूजापुरःसरम् ।
 श्रीप्रासादपरामन्त्रं गतमष्टोत्तरं जपेत् ।
 सुच्यते ब्रह्महत्यादिमहापापैश्च पञ्चभिः ॥ ९०२ ॥
 द्विगतं यो जपेद्देवि श्रीप्रासादपरामनुम् ।
 चतुरशीति^२लक्षांशधारणा^३चरितैरपि ॥ ९०३ ॥
 स्वयोनि^४जाह्नचरितैरसंख्यजननार्जितैः ।
 वार्हके यौवने बाल्ये जाग्रत्स्वप्नसुषुप्तिषु ॥ ९०४ ॥

१ ड, यच्चिष्ठः । २ ख, देवि । ३ ड, चतुर्विंशति ।

४ ख, लक्षांश धारयन् । ५ ड, ययोनि ।

कर्मणा मनसा वाचा ज्ञानाज्ञानकृतेरपि ।
 महापातकसद्वैद्य ह्युपपातककोटिभि ।
 मुच्यते नात्र सन्देह सत्यमेतद्वरानने ॥ १०५ ॥
 त्रिंशत् यो जपेद्देवि श्रीप्रासादपरामनुम् ।
 सर्वकृत्येषु यत् पुण्य सर्वदानेषु यत् फलम् ॥ १०६ ॥
 सर्वव्रतेषु यत् पुण्यं सर्वतीर्थेषु यत् फलम् ॥ १०७ ॥
 तत् फलं लभते देवि नात्र कार्या विचारणा ॥ १०८ ॥
 चतु शत जपेद्यस्तु श्रीप्रासादपरामनुम् ।
 सदा तस्य गृहद्वारे ह्यग्निमाद्यष्ट मिद्वय ।
 सेवन्ते^१ नात्र सन्देह, सर्वसिद्धिसमन्विता ॥ १०९ ॥
 यद्यन्मनोऽभिलषितं तत्तत् प्राप्नोत्यभगय^२ ।
 धर्मार्थकाममोक्षाश्च साक्षात्तस्य करे स्थिता, ॥ ११० ॥
 सान्त्वितप्रमुखा देवि नभेऽमुक्ति चतुर्विधाम् ।
 सत्यमेतन्न सन्देह साधक कुलनायिके ॥ १११ ॥
 जपेत् पञ्चशत यस्तु श्रीप्रासादपरामनुम् ।
 तत्फलं नैव शक्नोमि कथितुं कुलनायिके ॥ ११२ ॥
 तस्मात् सर्वप्रयत्नेन सर्वावस्थासु सर्वदा ।
 श्रीप्रासादपरामन्त्रं जपेद्भुक्तिविमुक्तये^३ ॥ ११३ ॥
 नास्ति शुर्वधिकं तत्त्र न शिवाधिकदैवतम् ।
 न हि वेदाधिका विद्या न कीलसमदर्शनम् ॥ ११४ ॥

* लोकार्धमिदं क ग पुञ्जकयोर्न दृश्यते ।

१ ज, वसन्ते । २ ज, त्रि निमग्न । ३ ज, ग, प, जपेद्भुक्ति विमुक्तये ।

न कुलादधिक ज्ञान^१ न ज्ञानादधिक सुखम् ।
 नाष्टाङ्गादधिका^२ पूजा न हि मीमादधिक फलम् ।
 इदं सत्यमिदं सत्यं सत्यं सत्यं न संशयः ॥ ११४ ॥
 श्रीप्रासादपरामन्त्रमाहात्म्यमिह वर्णितुम्^३ ।
 न शक्नोमि वरारोहं कल्पकोटिशतैरपि ॥ ११५ ॥
 गिरौ सर्पपमात्रन्तु सागरे बालुका यथा^४ ।
 तथाच मन्त्रमाहात्म्यं किञ्चित्ते कथितं मया ॥ ११६ ॥
 जङ्घान्नायस्य माहात्म्यं श्रीप्रासादपरामनो ।
 इति ते कथितं देवि किं भूय श्रोतुमिच्छसि ॥ ११७ ॥

इति श्रीकुलार्णवे निर्वाणमोक्षदारे महारहस्ये
 सर्वांगमोक्षमोक्षमे सपादलक्ष्यन्ये पञ्चम-
 खण्डे जङ्घान्नायतन्त्रे श्रीप्रासादपरा
 मन्त्रकथनं नाम तृतीय उक्तासः ॥

१ ड, न कुलज्ञाधिको ज्ञानी ।

२ ख, ग, घ, नाष्टाष्टकाधिका ड, नाष्टाष्टा धाधिका ।

३ ख, मिदमद्भुत । ४ ड, बालुकानि च ।

चतुर्थ उल्लास ।

—०:०—

श्रीदेव्युवाच ।

कुलेश श्रोतुमिच्छामि श्रीप्रासादपरामनुम् ।
मन्त्रराज वदेशान न्यासध्यानादिभिः सह ॥ १ ॥

श्रीईश्वर उवाच ॥

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि यन्मा त्व परिपृच्छसि ।
तस्य श्रवणमात्रेण^१ शिवाकारः प्रजायते ॥ २ ॥
इतः पूर्वं मया नोक्तो मन्त्रोऽयं यस्य कस्यचित् ।
तव स्त्रीहावदस्यद्य शृणु मत्प्राणवल्लभे ॥ ३ ॥
अनन्तचन्द्रभुवनमिन्दुविन्दुयुगान्वितः ।
श्रीप्रासादपरामन्त्रो भुक्तिमुक्तिफलप्रदः ॥ ४ ॥
पराप्रासादमन्त्रस्तु सादिरुक्तः कुलेश्वरि ।
प्रकाशानन्दरूपत्वात् प्रत्यक्षफलदानतः ॥ ५ ॥
प्रसन्नचित्तवशत्वात्^२ प्रसिद्ध्यर्थनिरूपणात् ।
प्राक्तनाघ^३प्रशमनात् प्रपन्नार्त्तिविनाशनात्^४ ।
प्रसादकरणाच्छीघ्र प्रासादमनुरीरितः ॥ ६ ॥

---

१ ख, परात्मकम् । २ ख, श्रवणमात्रेण घ, दर्शनमात्रेण ।
३, ख, ग, घ, तत । ४ ख, घ, रसत्वात् । ५ क प्राक्तनस्य ।
६ ग, घ, निवारणात् ।

परतत्त्वस्वरूपत्वात् परमात्म^१प्रकाशनात् ।
 परमानन्द^२जननात् परधर्म^३निदर्शनात् ॥ ७ ॥
 परोक्षफलदानाच्च परमैश्वर्यकारणात् ।
 परत्वात् सर्वमन्त्राणां परामन्त्र इतीरितः ॥ ८ ॥
 कुलमन्त्रमिदं देवि न्यासं शृणु वदामि ते^४ ।
 आदौ^५प्रातः समुत्थाय गुरुदेवानु^६चिन्तनम् ॥ ९ ॥
 कन्दमूले मनः कृत्वा^७ कुर्याद्विष्णुमूत्रमोचनम् ।
 शौचास्यशोधनं स्नानं सन्ध्यातर्पणमाचरेत् ॥ १० ॥
 एकान्ते द्वारयजने विघ्नत्रयनिवारणम्^८ ।
 पूजास्थानप्रवेशश्च तथासनोप^९वेशनम् ॥ ११ ॥
 देवीपूजागृह^{१०}ध्यानं शिवादिगुरुवन्दनम् ।
 आसनं गणपत्क्षेत्रपालवन्दनमीश्वरि ॥ १२ ॥
 पादुकाभरणश्चैव दिननाथा^{११}र्चनं प्रिये ।
 कराङ्गशोधनं प्राणायामं स्त्रवह्नारम्भ^{१२}के ॥ १३ ॥
 दिग्बन्धनञ्चाङ्गयुग्म^{१३}विधियुक्ता^{१४}श्च मातृकाम् ।
 दशप्रकारभूताम्बुजा लिपि कमठसत्तकाम् ॥ १४ ॥

१ ख, परमार्थ । २ घ, परत्वानन्द ।

३ ड, परमैश्वर्यकारणात् । ४ ड वरानने । ५ ख ड, अप ।

६ क ख यात् । ७ ड, सकन्दमूलेन कृत्वा च ।

८ ड, विनाशनम् । ९ क, ड, सप्तपञ्चन ग, घ, सप्तप्रवेशन ।

१० ड, देवोपूजापती । ११ ड, दीपनाथाञ्जन ग, घ, दीपाद्यानयन ।

१२ क दिग्बन्धनञ्च युग्मञ्च । १३ ड, बीजसत्ता ।

ऋषिरस्य पर शम्भूच्छन्दयाव्यक्तपूर्विका ।
 गायत्री देवता चान सर्वमन्त्रेश्वरी परा ॥ १५ ॥
 दीर्घत्रययुत मूल बीज शक्तिश्च^१ कीलकम् ।
 पङ्कदीर्घयुक्तमूलेन^२ पङ्कजानि च पाञ्चेति ॥ १६ ॥
 ईशततपुरुषाघोरसंयोजातात्मनस्तथा ।
 पञ्चाङ्गुलिषु विन्यस्य मूर्त्तिं वक्त्रेषु विन्यसेत्^३ ॥ १७ ॥
 पञ्चसु^४ वक्ष्मणि तथैवाङ्गविन्यासमाचरेत् ।
 आधारशक्तिमारभ्य पीठमन्त्रान्तमम्बिके^५ ॥ १८ ॥
 अल्प^६ षोढा कुलेशानि कुर्यात् पूर्वीक्तवर्त्मना ।
 महाषोढाद्वय न्यास तत कुर्यात् समाहित ।
 वक्ष्यमाणेन विधिना देवताभावसिद्धये ॥ १९ ॥
 यस्य कस्यापि नैवोक्त^७ तव स्नेहाद्ददाम्यहम् ।
 प्रपञ्ची^८ भुवन मूर्त्तिर्गन्धदैवतमातर ।
 महाषोढाक्षयो न्यास सर्वन्यासोत्तमोत्तम^९ ॥ २० ॥
 तत्रादौ परमेशानि प्रपञ्चन्यास उच्यते ।
 प्रपञ्चद्वीपजलधिरिपत्तनपीठका^{१०} ॥ २१ ॥
 क्षेत्र यनाथमगुह्यानदीचत्वरकोद्भिद^{११} ।
 स्वेदाण्डजजरायुजा इत्युक्तास्ते हि षोडश^{१२} ॥ २२ ॥

श्रीश्रीमाया कमला विश्ववक्त्रभा^१ पद्मधारिणी ।
 समुद्रतनया लोकमाता कमलवासिनी ॥ २३ ॥
 इन्दिरा मा^२रमा पद्मा^३ तथा नारायणप्रिया ।
 सिद्धलक्ष्मी^४ राजलक्ष्मीमहालक्ष्मीरितीरिताः ।
 शक्तयस्तु प्रपञ्चानां स्वराणामधिदेवताः ॥ २४ ॥
 लवस्तुटिः^५ कला काष्ठा निमेषः श्वास एव हि ।
 घटिका च मुहूर्त्तश्च प्रहरो दिवसस्तथा ॥ २५ ॥
 सन्ध्या रात्रिस्त्रिचिथैव वारो नक्षत्रमेव च ।
 योगश्च करणं पक्षी मासो राशिर्ऋतुस्तथा ॥ २६ ॥
 अयनं वत्सरयुगप्रलयाः पञ्चविंशतिः ।
 एतेषां स्थाननियमो हृदयान्तः समीरितः ॥ २७ ॥
 आर्य्योमा चण्डिका दुर्गा शिवाऽपर्णाऽम्बिका सती ।
 ईश्वरी शम्भवीशानी पार्व्वती सर्व्वमङ्गला ॥ २८ ॥
 दाक्षायणी हैमवती महामाया महेश्वरी ।
 मृडानी चैव रुद्राणी सर्वाणी परमेश्वरी ॥ २९ ॥
 काली काल्यायनी गौरी भवानीति समीरिता ।
 शक्तयः स्युर्लवादीनां^६ स्पर्शानामधिदेवताः ।
 एतासां स्थाननियमो हृदयान्तः समीरितः ॥ ३० ॥
 पञ्चभूतानि तन्मात्रं ज्ञानकर्म्मन्द्रियाणि च^७ ।
 गुणान्तःकरणावस्था ध्यायेद्दोषान् दशानिलान्^८ ॥ ३१ ॥

१ ख, विन्दुवक्त्रभा । २ क, इन्दीवरा । ३ ड, लक्ष्मीः । ४ घ, ड, सिद्धिलक्ष्मी ।
 ५ क, नव कोटि । ६ ख, शिवपूर्णा । ७ क, भेदादीनां ; ख, ग, नैरादीनां ।
 ८ क, पञ्चानां । ९ ड, न्द्रियाणि । १० ख, ड, पञ्चे दोषो दशेरिताः ।

ब्राह्मी वागीश्वरी^१ वाणी सावित्री च सरस्वती ।
 गायत्री वाक्प्रदा पश्चात् सारदा भारती प्रिये ।
 विद्यात्मिका पञ्चभूतव्यापकानामधीश्वरा ॥ ३२ ॥
 वाग्भव भुवनेशील लक्ष्मीवीज त्रितारकम् ।
 त्रितारमूलविद्यान्ते^२ मातृकाचरतः परम् ॥ ३३ ॥
 वदेत् प्रपञ्चरूपायै त्रियै नम इति क्रमात् ।
 प्रपञ्चादिभिरायोज्यै^३ वर्णान् शक्तीर्नियोजयेत् ।
 मातृकान्याससम्प्रीकृतस्थानेष्वेव न्यसेत् प्रिये^४ ॥ ३४ ॥
 त्रितारमूलसकलप्रपञ्चादि^५ स्वरूपतः ।
 आर्यै पराद्यादेव्यै^६ नम उक्ता व्यापक न्यसेत् ॥ ३५ ॥
 प्रपञ्चन्यास एव स्याद्भुवनन्यास उच्यते^७ ।
 त्रितारमूलमन्त्रान्ते अ आ इ अतल वदेत् ॥ ३६ ॥
 लोकश्च निलयश्चैव शतकीटिपद^८ ततः ।
 गुह्याद्या योगिनी मूलदेवतान्त^९ वदेत् प्रिये ॥ ३७ ॥
 वदेदाधारशक्त्यम्नादेव्यै च^{१०} पादयोर्न्यसेत् ।
 ई उ ऊ^{११} वितल गुह्यतर^{१२} चानन्तसन्नकम् ।
 शेषञ्च पूर्ववत् प्रोच्य गुल्फयोर्द्वे विन्यसेत् ॥ ३८ ॥

- ऋं ऌं लं सुतलबोतिगुह्यं चाचिन्त्यसंज्ञकम् ।
 शेषञ्च पूर्ववत् प्रोच्य जह्योर्विन्ध्यसेत् प्रिये ॥ ३८ ॥
 लं एं ऐं महातलञ्च महागुह्यं पदं ततः ।
 शेषञ्च पूर्ववत् प्रोच्य देविं ज्ञान्योः प्रविन्ध्यसेत् ॥ ४० ॥
 ओं औं तलातलं देवि परं गुह्याभिधानकम्^१ ।
 शेषञ्च पूर्ववत् प्रोच्य जह्योर्विन्ध्यसेत् ॥ ४१ ॥
 अं अः रमातलञ्चैव रहस्यं ज्ञानसंज्ञकम् ।
 शेषञ्च पूर्ववत् प्रोच्य गुह्यदेशे प्रविन्ध्यसेत् ॥ ४२ ॥
 कवर्गेणापि पातालं लोकेति निलयेति च^२ ।
 शेषञ्च पूर्ववत् प्रोच्य मूलाधारे तु विन्ध्यसेत् ॥ ४३ ॥
 चवर्गे भूतलञ्चेति^३ रहस्यं डाकिनीमपि ।
 शेषञ्च पूर्ववत् प्रोच्य स्वाभिष्ठाने न्यसेत् प्रिये ॥ ४४ ॥
 टवर्गेण भुवो लोकां रहस्यं राकिणीमपि ।
 शेषञ्च पूर्ववत् प्रोच्य नाभौ च विन्ध्यसेत् प्रिये ॥ ४५ ॥
 तवर्गे स्वयं परमरहस्यं लाकिनीमपि ।
 शेषञ्च पूर्ववत् प्रोच्य हृदये विन्ध्यसेत् प्रिये ॥ ४६ ॥
 पवर्गेण महर्लोकं^४ रहस्यं काकिनीमपि ।
 शेषञ्च पूर्ववत् प्रोच्य तालुमूले न्यसेत् प्रिये ॥ ४७ ॥

यवर्गश्च।जनो गुप्ततरश्च^१ शाकिनीमपि ।

शेषश्च पूर्ववत् प्रोच्य आज्ञायाश्च न्यसेत् प्रिये ॥ ४८ ॥

शवर्गश्च तपस्यातिगुह्यश्च हाकिनीमपि ।

शेषश्च पूर्ववत् प्रोच्य ललाटे विन्यसेत् प्रिये ॥ ४९ ॥

लं च^२ सत्यं महागुह्यं यच्चिणी^३ मपि च प्रिये ।

शेषश्च पूर्ववत् प्रोच्य ब्रह्मरन्ध्रे च विन्यसेत् ॥ ५० ॥

त्रितारमूलमन्त्रान्ते चतुर्दशभुवं^४ वदेत् ।

नाधिपायै श्रीपरायै^५ देव्यै च व्यापकं न्यसेत् ॥ ५१ ॥

कृत्वेवं भुवनन्यासं मूर्त्तिन्यासमथाचरेत् ।

केशवनारायणमाधवगोविन्दविष्णवः ॥ ५२ ॥

मधुसूदनसंघश्च स्यादक्षिविक्रमवामनौ ।

श्रीधरश्च हृषीकेशः पद्मनाभोदामोदरः ।

वासुदेवः सङ्कर्षणः प्रद्युम्नश्चानिरुद्धकः ॥ ५३ ॥

अचोक्तेन्द्राणी चेशानी चोद्या^६नयना तथा ॥

ऋद्धिश्च रूपिणी लूका^७ नूनदोषैक^८नायिका ॥ ५४ ॥

ऐङ्गारिणी चोद्यवती^९ सर्वकामाञ्जनप्रभा ।

अस्त्रि^{१०} मालाधरा चेति सम्प्रोक्ताः स्वरदेवताः ॥ ५५ ॥

* श्लोकार्धमिदं क पुस्तके नास्ति ; ग पुस्तके इतः प्राक् “अक्षराख्यकारा-
दीनि सर्वेषामप्यतः प्रिये” इति श्लोकार्धमधिकं दत्त्वा अचोक्तेन्द्राणी चेशानी-
त्यत्र “इत्युक्तेन्द्राणी”ति पाठो दत्तः ।

१ क, लोकगुप्तश्रीः ख, चातिगुप्तश्री ।

२ क, लज्ज । ३ ड, शाकिनी । ४ ख, सरं । ५ क, पराया ।

६ क, श्री । ७ ड, सूकाः ख, लुप्ता । ८ ख, शेषैक ।

९ घ, चोद्यवती ; छ, चोद्यवती । १० ख, मोक्ष ।

भवः शर्वोऽथ रुद्रश्च पशुपतिश्चोय एव च ।
 महादेवस्तथा भीम ईशस्तत्पुरुषाक्षयः ॥
 अघोरसद्योजाती च वामदेव इतीरिताः ॥ ५६ ॥
 करभद्रा खगचला^१ गरिमादिफलप्रदा ।
 घण्टाधरोग्रनयना चन्द्रधर्त्री^२ ततः परम्^३ ॥
 कन्दोमयी जगत्स्याता ज्वलत्तारा^४ ततः परम् ॥ ५७ ॥
 ज्ञानदा च^५ ठङ्कधरा धृतिर्दादश ईरिताः^६ ।
 कभादीनां ठईडान्तानां वर्णानां देवतास्त्रिमाः ॥ ५८ ॥
 ब्रह्मा प्रजापतिर्विधाः परमेष्ठी पितामहः ।
 विधाता च विरिञ्चिय स्रष्टा च चतुराननः ॥
 हिरण्यगर्भ इत्युक्ताः क्रमाद्ब्रह्मादयो दश ॥ ५९ ॥
 यक्षिणी रञ्जिनी लक्ष्मीर्व्यञ्जिणी शशिधारिणी ।
 पङ्काधारलया^७ सर्वनायिका हसितानना^८ ।
 ललिता च क्षमा चेति प्रोक्ता यादृश^९ देवताः ॥ ६० ॥
 त्रितारमूलमन्त्रान्ते स्वरान् विष्णून् सगक्तिकान् ।
 चतुर्थ्या नमसा युक्तान् भक्तके चानने न्यसेत् ॥ ६१ ॥

* इ-उक्तके श्लोकार्धमिदं न दृश्यते ।

१ क, कुलचला ; ख, खलचला । २ ख, घोरशदा पंक्तिनाथा तथा चन्द्रार्धधारिणी ।

३ ख, कन्दोदरी जगत्स्याता ज्वलत्तारा । ४ ख, ज्ञानदाता ।

५ ख, तथा ठङ्कतिडामरा ; ङ, तथा ठङ्कतिरीरिता ।

६ ङ, कभादीनाम् । ७ ख, पङ्काधारा तथा ; घ, घोडाधारालया ।

८ क, शसितानना । ९ क, मादश ; ङ, साधुन्त ।

सस्कन्धपार्श्वकाद्यूर्^१ जानुजङ्घापदेषु च ।

दक्षादिवागपर्यन्त विन्यसेत् परमेश्वरि ॥ ६२ ॥

कभाव्यर्णयुतान्^२ मन्त्री^३ भवादीन् शक्तिसयुतान् ।

पादपार्श्ववाङ्मकण्डपञ्चवक्त्रेषु विन्यसेत् ।

दशाधारेषु^४ ब्रह्मादीन् यादि^५ शक्तियुतावसेत् ॥ ६३ ॥

त्रितारमूलमन्त्रान्ते श्रीतिमूर्त्यम्बिका^६ वदेत् ।

आर्यै परास्वादेव्यै^७ च नमसा व्यापक न्यसेत् ॥

मूर्त्तिन्यास विधायेत्य मन्त्रन्यास समाचरेत् ॥ ६४ ॥

त्रितारमूल अ आ इ^८ एकलक्ष्म कोटि च ।

भेदश्च प्रणवाद्येकाक्षरात्माखिलमन्त्रत ॥ ६५ ॥

ततोऽधिदेवतायै स्यात् सकलश्च फलप्रदाम्^९ ।

आर्यै तथैककूटेश्वर्यम्वादेव्यै नमो वदेत् ॥ ६६ ॥

इं उ ऊ आदि^{१०} हसादि द्विकूट^{११} पूर्ववत् परम् ।

ऋ ॠ ऌ आदि वङ्गादि त्रिकूट^{१२} पूर्ववत् परम् ॥ ६७ ॥

ॡ ए ऐ चतुर्लक्ष चन्द्रादि पूर्ववत् परम् ।

आं औं अ अ पञ्चलक्ष सूर्यादि पूर्ववत् परम् ॥ ६८ ॥

क ख ग चैव षडलक्ष स्कन्दादि पूर्ववत् परम् ।

घ ङ च सप्तलक्ष गणेशादि पूर्ववत् परम् ॥ ६९ ॥

१ ख, पार्श्वकाद्यूर् ह, पार्श्वकण्ठोर् । २ ह, फडाद्यन्तयुतान् ।

३ ख, मन्त्रान् । ४ ह, दशस्थानेषु ।

५ घ, ह, आदि । ६ क ह, श्रीतिमूर्त्यात्मिका, ख, तिमूर्त्यात्मकता ।

७ क पराये इव्यै । ८ ह, त्रितारमूलमन्त्रान्ते ।

९ ह फलप्रदा । १० ख, यादि, ह, ह्रस्वादि । ११ क, द्विलक्षकूट ।

१२ ग, आदिवादि घ, आदिवर्गादि, ह, त्रयादिकूट ।

प्रस्थाद्वान् तण्डुलान् वाप्य^१परिदुस्तत् समुद्धरेत्^२ ।
 सम्यक् समर्द्धं तर्क्षणं पाकमानोद्य मेलेयेत्^३ ॥ १४ ॥
 एषा पैठीति विख्याता पूजिता देवदानवैः ॥ १५ ॥
 गौडी च श्वेतवर्चुरजम्युत्वक्साधिताश्वसाम्^४ ।
 दशप्रस्थ कुलेशानि धातकीकुसुम शभम्^५ ॥ १६ ॥
 नारिकेलप्रसून वा चेकप्रस्थं विनिक्षिपेत् ।
 हरीतकी चाक्षफलं^६ वसुनिष्कप्रमाणतः^७ ॥ १७ ॥
 वज्रं त्रिकटुकञ्चापि निष्कमात्रं क्षिपेत् पृथक्^८ ।
 अशीतिगुडसन्मिश्रमेकस्मिन् योजयेदुघटे^९ ॥ १८ ॥
 करेण भ्रामयेत् सम्यगनुलोमविलोमतः ।
 अष्टोत्तरगताहृत्या त्रिसन्ध्यां प्रतिधासरम्^{१०} ॥ १९ ॥
 द्वादशाह्नेन पाकः स्यात् पालयेत्तत्तन्मोदने^{११} ।
 एषा गौडीति कथिता शिवसा

द्विगुण मकरन्दस्य^१ वारि सयोनयेदघटे ।
 द्वादशाहेन पाक स्याच्छेषमन्यत् पुरोक्तवत् ।
 एषा माध्वी मनुहिष्टा देवताप्रीतिकारिणी ॥ २१ ॥
 एका शुण्डी द्वित्रफ़िय मरीचवितय^२ तथा ।
 धातकी च चतुष्क स्यात् पञ्च पुष्पाणि पद्मधु^३ ॥ २२ ॥
 प्रगीतिगुडमन्मिथ गेपमन्यत् पुरोक्तवत् ।
 इद मनोहर द्रव्य योगिनीपानमुत्तमम् ॥ २३ ॥
 सार्धेन्दुपलक दध्नी^४ माहिष प्रस्यमात्रकम्^५ ।
 मोचापकशतञ्चापि योगोऽय मटिरा शुभार्^६ ॥ २४ ॥
 त मेलयित्वा सयोज्य^७ सान्द्रै^८ वगपुटे पचेत् ।
 चत्वारिंशद्दिनान्यष्टौ पहे पद्धजमश्वये^९ ॥ २५ ॥
 नि^{१०}धायोदृत्य फिरणै सोरै सम्यग्विशोषयेत्^{११} ।
 यदा च कठिनीभावस्तदा भग्नं सानव^{१२} ॥ २६ ॥
 गुञ्जाफनप्रमाणन्तु जलै मन्मिनित शुभम् ।
 आत्मेच्छ^{१३} पूरयेत् पात्र परमानन्दद^{१४} परम् ॥ २७ ॥
 एतदप्युत्तम द्रव्य सर्वदेवप्रिय प्रिये ।
 एतानि^{१५} मदहेतुनि मद्यान्यन्यानि कारयेत् ॥ २८ ॥

१ ड, मकरन्द स्यात् । २ ड, मरीचवितयं ।
 ३ ड, पुष्पाणि पद्मधुत्वयम् । ४ ड, स माहेन्दुपलको रूपा ।
 ५ ड, प्रस्यमात्रकम् । ६ ड, मटिरा गद्या । ७ ड, सगज्ज ।
 ८ ड, सार्धं । ९ ड, सगद्या । १० ड, नि । ११ ड, सम्यग्विशोषयेत् ।
 १२ ड, सानव । १३ ड, आत्मेच्छ । १४ ड, परमानन्द ।
 १५ ड, मकरन्दरसै । १६ ड, स रज्ज् ।

प्रस्थाद्वान् तण्डुलान् वाप्य^१परिदुस्तत् समुद्धरेत्^२ ।
 सम्यक् संमर्द्दं तक्त्रेण पाकमालोच्य मेलयेत्^३ ॥ १४ ॥
 एषा पैष्टीति विख्याता पूजिता देवदानवैः ॥ १५ ॥
 गौडी च श्वेतवर्चुरजसुत्वक्साधिताभ्रसाम्^४ ।
 दशप्रस्थं कुलेशानि धातकौकुसुमं शुभम्^५ ॥ १६ ॥
 नारिकेलप्रसूनं वा चैकप्रस्थं विनिक्षिपेत् ।
 हरीतकी चाक्षफलं^६ वसुनिष्कप्रमाणतः^७ ॥ १७ ॥
 वज्रं त्रिकटुकञ्चापि निष्कमात्रं क्षिपेत् पृथक्^८ ।
 अर्शीतिगुडसन्मिश्रमेकस्मिन् योजयेद्घटे^९ ॥ १८ ॥
 करेण भ्रामयेत् सम्यगनुलोमविलोमतः ।
 अष्टोत्तरगताष्ट्या त्रिसन्ध्यां प्रतिवासरम्^{१०} ॥ १९ ॥
 द्वादशाहेन पाकः स्यात् पालयेत्तत्तद्योदगे^{११} ।
 एषा गौडीति कथिता शिवसायुज्यहेतुकी^{१२} ॥ २० ॥

द्विगुणं मकरन्दस्य^१ वारि संयोजयेद्घटे ।
 द्वादशाहेन पाक स्याच्छेपमन्यत् पुरोक्तवत् ।
 एषा माध्वी मनुद्दिष्टा देवताप्रीतिकारिणी ॥ २१ ॥
 एका शुण्ठी द्विवक्त्रिभ्य मरीचत्रितय^२ तथा ।
 धातकी च चतुष्क स्यात् पञ्च पुष्पाणि पण्डु^३ ॥ २२ ॥
 अग्नीतिगुडसन्मिश्र शेपमन्यत् पुरोक्तवत् ।
 इदं मनोहरं द्रव्य योगिनीपानमुत्तमम् ॥ २३ ॥
 सार्द्धेन्दुपलक दध्नी^४ माहिष प्रस्थमानकम्^५ ।
 मोचापकशतञ्चापि योगी^६ मदिरा शुभार्^७ ॥ २४ ॥
 तं मेलयित्वा मयोज्य^८ सान्दे^९ वगपुटे पचेत् ।
 चत्वारिंशद्दिनान्यष्टौ पहे पक्वजसम्भवे^{१०} ॥ २५ ॥
 नि^{११} धायोद्धृत्य किरणै सौरै^{१२} सम्यग्विशोषयेत्^{१३} ।
 यदा च कठिनीभावस्तदा सगृह्य मानव^{१४} ॥ २६ ॥
 गुञ्जाफलप्रमाणन्तु जले, सन्मिलित शुभम् ।
 आत्मेच्छ^{१५} पूरयेत् पात्र परमानन्द^{१६} परम् ॥ २७ ॥
 एतदप्युत्तम द्रव्य सर्वदेवप्रिय प्रिये ।
 एतानि^{१७} मदहेतूनि मद्यान्यन्यानि कारयेत् ॥ २८ ॥

१ ड, मकरन्द स्यात् । २ ड, मरीचद्वितय ।

३ ड, पुष्पाणि पण्डुत्वयम् । ४ क, ड सार्द्धेन्दुपलको दध्ना ।

५ ख प्रस्थकाष्टकम् । ६ ड, मदिरा गृह्यता । ७ ख, सगृह्य ।

८ ड, सार्द्धे । ९ ख, सद्भवे । १० ड, वि । ११ ड, मद्यानि योजयेत् ।

१२ ख, माध्वी ड, मानव । १३ ग, ड अत्रास्य ।

१४ ड मकरन्दरसै । १५ ख, दयादि ।

मांसन्तु त्रिविधं प्रोक्तं खभूजलचरं प्रिये ।
 यथासम्भवमप्येकं तर्पणार्थं प्रकल्पयेत् ।
 मांसदर्शनमात्रेण मुरादर्शनवत् फलम् ॥ ४४ ॥
 पिष्टदेवतयज्ञेषु वैधर्हिमा विधीयते^१ ।
 आत्मार्थं प्राणिनां हिंसा कदाचिन्नोदिता प्रिये ॥ ४५ ॥
 अनिमित्तं^२ तृणं वापि छेदयेन्न कदाचन ।
 देवतार्थं द्विजार्थं वा^३ हत्वा पापैर्न लिप्यते ॥ ४६ ॥
 मामनादृत्य यत् पुण्यं पापं स्यात् प्रतिभाषतः^४ ।
 मन्त्रिमितं चरेत् पापं^५ पुण्यं भवति शान्भवि ॥ ४७ ॥
 यैरेव पतनं द्रव्यैः सिद्धिस्तैरेव चोदिता ।
 श्रीकौलदर्शने चापि भैरवेण महात्मना ॥ ४८ ॥
 मत्कर्म^६ कुर्वतां पुंसः कर्मलोपो भवेन्नहि (यदि) ।
 तत् कर्म ते प्रकुर्वन्ति सप्तकोटिसुनीश्वराः ॥ ४९ ॥
 हन्यान्मन्त्रेण चानेन त्वभिमन्त्र्य पशुं प्रिये ।
 गन्धपुष्पाक्षतैः पूज्य चान्यथा नरकं व्रजेत्^७ ॥ ५० ॥
 शिवोत्कृष्टमिदं पिण्डमतस्त्वं शिवतां गतः^८ ।
 तद्बुध्यस्व^९ पशो त्वं हि मा शिवस्त्वं शिवोऽसि हि ॥ ५१ ॥

१ ख, वेदे हिंसा ; ड, देवि हिंसा विभाविता ।

२ ड, अनिमित्तं । ३ ख ड, द्विजं मां वा ।

४ क, म, घ, ड, पुण्येऽपि पापं स्यात् प्रत्यवायतः ।

५ क, म, घ, मन्त्रि मन्त्रकृतं पापं । ६ ड, यत्कर्म ।

७ क, निष्कृतं भवेत् । ८ ख, मतस्तु-सेव्यतां गणैः ; ग, ड, यतस्तं
शिवतां व्रजेत् । ९ ड, तद्बुध्यस्व ।

ब्रह्मा स्यात् पल्लवे^१ विष्णुर्गन्धे रुद्रश्च तद्रसे^२ ।
 परमात्मा तदानन्दे तस्मात् सेव्यमिदं प्रिये ॥ ५२ ॥
 मामाभावे तु लज्जुन सार्द्धं नागरन्तु वा^३ ।
 आदाय पूजयेद्देवि चान्यथा^४ निष्फल भवेत् ॥ ५३ ॥
 मत्स्यमामविहीनेन मद्येनापि न^५ तर्पयेत् ।
 न कुर्यान्मत्स्यमासाभ्या^६ विना द्रव्येण पूजनम् ॥ ५४ ॥
 पिशितं तिलमात्रन्तु तिलार्द्धमपि विन्दुना ।
 सकृत्तर्पणमात्रेण कीटियज्ञफल^७ं लभेत् ॥ ५५ ॥
 कुलपूजासम नास्ति पुण्यमन्यज्जगद्यये ।
 तस्मादयं पूजयेद्भक्त्या भुक्तिमुक्तयो म भाजनम् ॥ ५६ ॥
 अनधीतोऽप्यग्रास्त्रज्ञा^८ गुरुभक्तो दृढव्रत ।
 कुलपूजारतो यस्तु स मे प्रियतमो भवेत् ॥ ५७ ॥
 चतुर्थीमपि वर्णानामाश्रयमाणामर्षीश्वरि ।
 पुस्तोत्रसु सकानान्तु पूजितेष्टफलप्रदा^९ ॥ ५८ ॥
 इहामुत्र फल^{१०}ं दद्यात् पूजिता सुवधूरिव ।
 अपूजिता त्व देवेणि दु खदा कुवधूरिव ॥ ५९ ॥
 कुलपूजा विना यस्तु^{११} करोत्येव सुदुर्गति ।
 स याति नरकं घोरमेकघिगतिमि कुल^{१२} ॥ ६० ॥

-
- { १ क ग घ, ट, सत्तिष्ठे ।   २ क, तद्रुचौ ।   ३ क, नागपल्लवम् ।
 ४ क, ग, घ, भान्यथा   ट, दक्षीमन्त्रया ।   ५ क, ग घ ।
 ६ क मत्स्यमार्गानां   ट, न कुर्यान्मद्यमासाभ्याम् ।   ७ क, रुद्रियज्ञफलम् ।
 ८ क, ग घ अनधीतस्य शास्त्रज्ञः ।   ९ क ग, पूजिता त्वं सदागिम् ,
 घ पूजितेष्टप्रदाति हि   घ, पूजिता त्वं सदागिम् ।   { १० क, शुभ ।
 { १ क ग घ ट, दद्यात् ।   { २ क कुलपूजान्वरायान्तु ।   { ३ क कृष्ण ।

मद्यस्तु भैरवो देवो मद्य शक्तिः समीरिता ।

अहो भोक्ता च मद्यस्य^१ मोहयेदमरानपि ॥ ७७ ॥

तन्मैरेय नरः पीत्वा यो न विकुरुते प्रिये^२ ।

मद्भानैकपरो^३ भूत्वा स मुक्तः स च कौलिकः ॥ ७८ ॥

सुरा शक्ति, शिवो^४ मास तद्भोक्ता^५ भैरवः स्वयम् ।

तयोरैक्यसमुत्पन्न आनन्दो मोक्ष उच्यते^६ ॥ ७९ ॥

आनन्दं ब्रह्मणी रूपं तच्च देहे व्यवस्थितम्^७ ।

तस्याभिव्यञ्जकं मद्यं योगिभिस्तेन पीयते ॥ ८० ॥

कुण्डी^८ कम्बुकपानानि मधुपूर्णानि विभक्तः ।

किं न पश्यति लोकोऽयं ब्रह्मविष्णुमहेश्वरान् ॥ ८१ ॥

नि शङ्को निर्भयो वीरो निर्लज्जो^९ निष्कुतूहलः ।

निर्णीतवेदशास्त्रार्थो वरदा चारुणी पिवेत् ॥ ८२ ॥

मन्त्रसंस्कारसंशुद्धासृतपानेन पार्ष्वेति ।

जायते देवताभावो भववन्धविमोचकः^{१०} ॥ ८३ ॥

१ क अहो भोक्ता हि मद्यहि, ख अयमभोक्ता मद्यस्य. ग अहो भोक्ता तदुभयं, घ, अहो भोक्ता तदधिक. ।

२ क ग, घ, शिवं पीत्वा योगदाश्रयते नर, ङ, शिव पीत्वा यो वा विकुरुते नर ।

३ क, ग, घ, मद्योऽनेकपरो । ४ ङ, शिवो । ५ क, तद्भोक्ता ।

६ क, ङ, तयोरैक्य समुत्पन्नमानन्दो मोक्षमुच्यते ।

७ घ, तत्तद्देहेष्ववस्थितम् घ, तच्च देहे प्रतिष्ठितम्, ग, तत्तद्देहे व्यवस्थितम् ।

८ छ, ग, कण्ठ, ङ, गुग्गुलु ।

९ क, छ, ग, घ, धीरो निर्लज्जो । १० छ, मन्त्राशतक्रियायन ।

ब्राह्मणस्य सदा पेयं चतुर्यस्य रणागमे ।
 गोलम्बने तु वैश्यस्य शूद्रस्यान्तेष्टिकर्मणि^१ ॥ ८४ ॥
 देवान् पितॄन् समभ्यर्च्य देवि शास्त्रोक्तवर्त्मना ।
 गुरुं स्मरन् पितृभ्यश्च खादन् मास न दोषभाक् ॥ ८५ ॥
 दत्तार्थं पितृदेवानां^२ ब्रह्मध्यानस्त्रिराय च^३ ।
 सेवेत मधुमासानि दृष्ट्या चेत् स पातकी ॥ ८६ ॥
 मन्त्रार्थस्फुरणार्थाय^४ मनसः स्थैर्यहेतवे ।
 भवपाशनिवृत्त्यर्थं मधुपानं^५ समाचरेत् ॥ ८७ ॥
 सेवेत स्वसुखार्थं यो मद्यादीनि स पातकी ।
 प्राग्येदेवताप्रीत्यै^६ स्वाभिलाषविवर्जित ॥ ८८ ॥
 मत्स्यमाससुरादीना मादकाना निषेवनम् ।
 यागकारुणं दिनान्यत्र दूषणं^७ कथितं प्रिये ॥ ८९ ॥
 यथा क्रतुषु विप्राणा सोमपानं विधीयते^८ ।
 मद्यपानं तथा कार्यं समये^९ भोगमोक्षदम् ॥ ९० ॥
 श्रीगुरोः कुलशास्त्रेभ्यः सम्यग्विज्ञाय वासनान् ।
 पञ्चसुद्रा निषेवेत चान्यथा पतितो भवेत् ॥ ९१ ॥
 आहुतिं गुरुपत्तिञ्च षट्पुकादीन् पूज्य यः^{१०} ।
 वीरोऽप्यत्र ह्यथा पानी^{११} देवताशापमाप्नुयात् ॥ ९२ ॥

१ क, वरानने । २ ड, भवमानम्बने वैश्यशूद्रस्यान्तेष्टिकर्मणि ।

३ क, ग घ, ड, मधुदेवाना । ४ ड, मन्त्रज्ञान विधाय च । ५ ड, मन्त्रार्थ स्फुरणार्थे । ६ ए, कर्मिपान, ड, चानपान । ७ ड, पीत्या ।

८ ख, न मया । ९ ख, यथा कदुष्णविप्राणा सोमपानं न दूषित ।

१० ड, समप । ११ ख, ग, घ, आदीन् मपूज्य च । १२ ड, पान ।

तदर्थं^१ तर्पणं कुर्याद्ब्रह्मैः श्रीभैरवोदितैः ।

गुरूपदेशविधिना चान्यथा पतनं भवेत् ॥ ८ ॥

मन्त्रयोगेन देवेशि कुर्यात् श्रीचक्रपूजनम् ।

तदहन्तु त्वया सार्धं गृह्णामि स्वयमादरात् ॥ ९ ॥

भैरवोऽहमिति ज्ञानात्^२ सर्वज्ञादिगुणान्वितः ।

इति सचिन्त्य योगीन्द्रः कुलपूजारतो भवेत्^३ ॥ १० ॥

इत्यादिलक्षणीपेतः कोलिकी नियतव्रतः ।

यस्त्वा समर्चयेद्देवि भुक्तिमुक्तयो^४ स भाजनम् ॥ ११ ॥

एकान्ते विजनेऽरण्ये देगे वाधाविवर्जिते ।

सुखासने^५ समासीनः प्राङ्मुखो वायुदङ्मुखः ॥ १२ ॥

अमृताब्धौ^६ मणिद्वीपे कल्पवृक्षतरोस्तले^७ ।

रत्नप्राकारसन्दीपं स्मरेन्माणिक्यमण्डपम् ॥ १३ ॥

पुष्पमालावितानाव्य प्रच्छन्नपट^८सदृशम् ।

कर्पूरदीपभा^९स्त्रन्तं धूपामोदमुगम्धिकम् ॥ १४ ॥

तन्मण्डपस्यमात्मान^{१०} ध्यात्वाऽनाकुलचेतसा ।

योगुरोराज्ञया देवि कुलपूजा समाचरेत् ॥ १५ ॥

आत्मस्थानमनुद्रव्यदेव^{११}शक्तिं पञ्चमी ।

यावन्न कुरुते मन्त्री तावद्देवार्चनं कृतः ॥ १६ ॥

१ ख तदर्थं, ड, तदर्थं । २ क, ख, ज्ञाता ।

३ ख, ड, कुलपूजा समाचरेत् ।

४ क ड, भुक्तिमुक्तयो ५ ड सुखासने ।

६ क, ख, अमृताब्धौ, ड अमृताब्धौ । ७ ख ग, घ वनोज्ज्वले ।

८ ख, वस्त्र, ड, ड, वस्त्र । ९ ख, पद । १० क, कर्पूरदीपभा ।

११ ड तन्मण्डपं सुधात्मान । १२ ड, देह ।

सुस्नानभूतसशुद्धिप्राणायामादिभिः^१ प्रिये ।
 पङ्कजाद्यखिलन्यासैरात्मशुद्धिं समीरिता ॥ १७ ॥
 सम्मार्ज्जनानुलेपाद्यैर्दर्पणीदरवत्कृतम् ।
 वितानधूपदीपादिपुष्पमालीपशोभितम् ।
 पञ्चवर्णरजयित्रं स्थानशुद्धिरितीरिता ॥ १८ ॥
 ग्रथित्वा मालकावर्णैर्मूलमन्त्राचराणि च ।
 कर्मोत्क्रमादिरावृत्त्या^२ मन्त्रशुद्धिरितीरिता ॥ १९ ॥
 पूजाद्रव्याणि समीक्ष्य^३ मूलास्ताङ्घ्रि^४र्विधानवित् ।
 दर्शयेद्देनुमुद्राञ्च द्रव्यशुद्धिरितीरिता ॥ २० ॥
 पीठे देव प्रतिष्ठाम्य सकलीकृत्य मन्त्रवित्^५ ।
 मूलमन्त्रेण दीप्तात्मा न्यासद्रव्योदकेन च^६ ।
 त्रिवारं प्रोचयेद्दिहान् देव^७शुद्धिरितीरिता ॥ २१ ॥
 पञ्चशुद्धिं विधायेत्य पश्चादयजनमाचरेत् ।
 सा पूजा सफला प्रोक्ता चान्यथा निष्फला भवेत् ॥ २२ ॥
 मण्डलेन विना पूजा निष्फला कथिता प्रिये ।
 तस्मान्मण्डलमालिख्य विधिवत्तत्र पूजयेत् ॥ २३ ॥
 अखण्डमण्डलाकारं विश्वं व्याप्य व्यवस्थितम्^८ ।
 त्रैलोक्यं मण्डितं येन मण्डलं तत् सदा शिवम् ॥ २४ ॥

१ क सम्यक् समभूतशुद्धिप्र प्राणायामादिक । २ उ कर्मोत्क्रमादिरावृत्ति ।
 ३ ड पूजाद्रव्यासनं प्रोक्ष्य । ४ घ सुहास्त्रादि ङ, मूलेनैव ।
 ५ ढ, सकलीकृतविषयः । ६ क दीपादीनां न्यासादीनुदकेन च, घ, दीपिन्या
 सायायाध्योदकेन च ग घ दीपादीनां न्यासादीनुदकेन च ।
 ७ ङ, देह । ८ ङ, चराचर ।

तदर्थं^१ तर्पणं कुर्याद्ब्रह्मै श्रीभैरवोदितैः ।
 गुरूपदेशविधिना चान्यथा पतनं भवेत् ॥ ८ ॥
 मन्त्रयोगिनं देवेशि कुर्यात् श्रीचक्रपूजनम् ।
 तदहन्तु त्वया सार्धं गृह्णामि स्वयमादरात् ॥ ९ ॥
 भैरवोऽहमिति ज्ञानात्^२ सर्वज्ञादिगुणान्वित ।
 इति सचिन्त्य योगीन्द्र कुलपूजारतो भवेत्^३ ॥ १० ॥
 इत्यादिनक्षत्रोपेत कौलिको नियतव्रत ।
 यस्त्वा समर्चयेद्देवि भुक्तिमुक्तयो^४ ॥ स भाजनम ॥ ११ ॥
 एकान्ते विजनेऽरण्ये देशे वाधाविवर्जिते ।
 सुखासने^५ समासीनं प्राङ्मुखो वाप्युदङ्मुखः ॥ १२ ॥
 अमृताब्धौ^६ मणिद्वीपे कल्पवृक्षतरोस्तने^७ ।
 रत्नप्राकारसन्दीप्तं स्मरेन्माणिक्यमण्डपम् ॥ १३ ॥
 पुष्पमान्नावितानाढ्यं प्रच्छन्नपटलसद्वतम् ।
 कर्पूरदीपभा^८स्त्रन्तं धूपामोदसुगन्धिकम् ॥ १४ ॥
 तन्मण्डपस्थमात्मानं^९ ध्यात्वाऽनाकुलचेतसा ।
 श्रीगुरोराज्ञया देवि कुलपूजा समाचरेत् ॥ १५ ॥
 आत्मस्थानमनुद्रव्यदेव^{१०}श्चक्षुः पञ्चमी ।
 यावन्न कुरुते मन्त्री तावद्देवार्चनं कुत ॥ १६ ॥

१ य तदर्थं, इ, तदर्थं । २ क ख, ज्ञानात् ।

३ ख, इ, कुलपूजां समाचरेत् ।

४ क इ, भुक्तिमुक्तयो ५ इ इच्छामने ।

६ क, य, अमृताब्धौ ७ अमृताब्धौ । ८ य ग, य वभोज्यते ।

९ ख, वस्तु क इ वस्तु । १० ख, पद । १० क, कर्पूरदीपभा ।

११ इ तन्मण्डपं समात्मानं । १२ इ, दृष्ट ।

सुस्नानभूतमंशुद्धिप्राणायामादिभिः^१ प्रिये ।
 पङ्कजाद्यखिलन्यासैरान्तरशुद्धिः समीरिता ॥ १० ॥
 सम्यक्स्नानानुलोपाद्यैर्दर्पणीदरवत्कृतम् ।
 धितानधूपदीपादिपुष्पमालोपशोभितम् ।
 पञ्चवर्णरजचित्रं स्थानशुद्धिरितीरिता ॥ १८ ॥
 यथित्वा मातृकावर्णैर्मूलमन्त्राचराणि च ।
 क्रमोत्क्रमाद्विराट्त्वा^२ मन्त्रशुद्धिरितीरिता ॥ १९ ॥
 पूजाद्रव्याणि संप्रोक्ष्य^३ मूलास्ताद्वि^४र्विधानवित् ।
 दर्शयेद्देनुमुद्राञ्च द्रव्यशुद्धिरितीरिता ॥ २० ॥
 पीठे देवं प्रतिष्ठाप्य सकलीकृत्य मन्त्रवित्^५ ।
 मूलमन्त्रेण दीप्तात्मा न्यामद्रव्योदकेन च^६ ।
 त्रिवारं प्रोक्षयेद्विद्वान् देव^७शुद्धिरितीरिता ॥ २१ ॥
 पञ्चशुद्धिं विधायित्वा पद्याद्यजनमाचरेत् ।
 सा पूजा सफला प्रोक्ता चान्यथा निष्फला भवेत् ॥ २२ ॥
 मण्डलेन विना पूजा निष्फला कथिताऽप्रिये ।
 तस्मान्मण्डलमालिख्य विधिवच्चतुर पूजयेत् ॥ २३ ॥
 अखण्डमण्डलाकारं विश्वं व्याप्य व्यवस्थितम्^८ ।
 त्रैलोक्यं मण्डितं येन मण्डलं तत् सदा शिवम् ॥ २४ ॥

१ क, सम्यक् स्नानभूतशुद्धिश्च प्राणायामादिकं । २ ख, क्रमोत्क्रमाद्विराट्त्वाः ।

३ ड, पूजाद्रव्यासनं प्रोक्ष्य । ४ घ, सुद्रास्तादि ; ङ, मूलेनैव ।

५ ङ, सकलीकृतवित्पदः । ६ क, दीपादीन्माल्यादीनुदकेन च ; ख, दीपिण्यां

वासावाध्वर्योदकेन च ; ग, घ, दीपादीन्माल्यादीनुदकेन च ।

७ ङ, देह । ८ ङ, चराचरं ।

मनसा चेतसा^१ वाचा कर्मेणा तत्परं वदेत् ।
 हस्ताभ्याश्च ततः पद्मगामुदरेण ततः परम् ॥ ५४ ॥
 शिखा च यत् स्मृतं^२ पद्यादयदुक्तं यत् कृतं वदेत् ।
 तत् सर्वं गुरवे चान्ते^३ मत्समर्पितमस्त्विति ।
 स्वाहान्तो मगुरित्युक्तस्त्रिसप्तत्यक्षरः^४ प्रिये ॥ ५५ ॥
 ज्ञानतोऽज्ञानतो वापि यन्मया क्रियते शिवे^५ ।
 तव कृत्यमिदं सर्वमिति ज्ञात्वा^६ क्षमस्व मे ॥ ५६ ॥
 एवं सम्प्रार्थ्य देवेशि श्रुत्वा नत्वा च भक्तितः ।
 प्रधानदेवतानूर्त्तीं परिवारान् समर्चयेत्^७ ।
 एवं सावरणां देवीं चिन्तयेत् स्तब्धदम्बुजे^८ ॥ ५७ ॥
 शेषिकायै समर्प्यात्म^९भूलमन्त्रेण शोधयेत् ।
 स्वादात्मवं हृदुच्छिष्टचाण्डालि तदनन्तरं^{१०} ॥ ५८ ॥
 वदेन्मातङ्गि सर्वन्ते वश्यङ्कुरयुगन्ततः^{११} ।
 एकविंशतिवर्णैश्च शेषिकामनुरीरितः ॥ ५९ ॥
 मन्त्रेणानेन निर्माल्यं शेषिकायै समर्पयेत् ।
 देवीमुच्छिष्टमातङ्गीं ध्यायेत् त्रैलोक्यमोहिनीम्^{१२} ॥ ६० ॥

वीणावाद्यविनोदगीतनिरता नीलांशुकोलासिनी^१
 विम्बोष्ठी नवयावकाद्रचरणामाकीर्णकेशलकाम^२ ।
 मृदङ्गी^३ सितशङ्खकुण्डलधरा माणिक्यभूपोज्ज्वला^४
 मातङ्गी प्रणतोऽस्मि सुस्मितमुखी^५ देवी शुकश्यामलाम्
 तत ओगुरुरूपाय^६ साचात् परशिवाय च ।
 कराभ्या पात्रमुद्धृत्य सद्वितीय समर्पयेत् ॥ ६२ ॥
 स्वप्नमदाय^७ मयुक्तेर्वीरैश्च सह पूजयेत्^८ ।
 अन्योन्यवन्दन कृत्वा पिवेत्तत्तदनुज्ञया^९ ॥ ६३ ॥
 सव्येनोद्धृत्य पात्रन्तु मुद्रा कृत्वाऽपसव्यत ।
 यथाविधि द्वितीयेन गृह्णीयान्मन्त्रमुच्चरन् ॥ ६४ ॥
 पिशित मापमानन्तु द्रव्य^{१०} चुल्लुकमस्मितम् ।
 आत्मदेहत्रय तत्त्व^{११} त्रयेणाथ विशोधयेत्^{१२} ॥ ६५ ॥
 तरुण्योल्लाससहित प्रमदवदनेक्षण ।
 गुरु शिष्यान् समाहूय दद्यात्तत्त्वत्रय प्रिये^{१३} ॥ ६६ ॥
 शिष्योपायनमादाय शुद्धात्मा कुसुमादिकम् ।
 यथाशक्ति निवेद्याथ^{१४} वित्तश्राव्यविवर्जित ॥ ६७ ॥

१ क ख, नीलाशुकोल्लासिनी ।

२ क केशलता ख, केशाद्रनाम ड केशानना । ३ क लष्णाङ्गी ।

४ ड पुष्पोज्ज्वला । ५ ड, प्रणमामि सुस्मितमुखी । ६ ड गुरुपादाय ।

७ ड, मत्सम्पदाय । ८ ड, पूजन ।

९ ड पिवेत्तत्तदनुज्ञया । १० ड मापमानन्तु मय चुल्लुकमस्मितम् ।

११ ड, तद्वत् । १२ ड विशोधक ।

१३ ड पिवेत् । १४ ख, ड विनीतात्मा

प्रणम्य वहिरटाङ्गं प्रविश्यान्तः गनैः प्रिये ।
 समर्थो^१ पायनं भक्त्या शिवाय गुरुरूपिणे ॥ ६८ ॥
 ग्रथिताङ्गुष्ठकौ^२ कृत्वा करौ सक्ता^३ यतर्जनी ।
 जानुभ्यामवनिं गत्वा पञ्चाङ्गं प्रणमेद्गुरुम् ॥ ६९ ॥
 वामाङ्गुष्ठानामिकाभ्यां दक्षहस्तप्रसारितम् ।
 स्पृष्ट्वा विशुद्धहृदय ईपदानतमस्तकः^४ ॥ ७० ॥
 वामाङ्गुष्ठानामिकाभ्यां शिष्याय श्रीगुरुः प्रिये ।
 प्रकृत्याद्यैः पृथिव्यन्तैश्चतुर्विंशतिभिः प्रिये^५ ॥ ७१ ॥
 स्वरैरशुद्धतत्त्वैश्च वाग्भवेन^६ कुलेश्वरि ।
 संयुक्तेनात्मतत्त्वेन^७ सूक्ष्मदेहं^८ विगोधयेत् ॥ ७२ ॥
 मायादिपुरुषान्तैश्च शुद्धाशुद्धैश्च सप्तभिः ।
 तत्त्वैः स्पर्शान्त्यैर्वर्णैः^९ कामराजेन मन्त्रवित् ।
 युक्तेन विद्यातत्त्वेन सूक्ष्मदेहं विगोधयेत् ॥ ७३ ॥
 शुद्धैः शिवादिविद्यान्तैः पञ्चतत्त्वैश्च व्यापकैः^{१०} ।
 परया^{११} शिवतत्त्वेन परं देहं विगोधयेत् ॥ ७४ ॥
 षट्त्रिंशत्तत्त्वसहितमालिन्या वालया^{१२} प्रिये ।
 सर्वतत्त्वाग्रयं बीजं सर्वतत्त्वै^{१३} विगोधयेत् ॥ ७५ ॥

१ क, तामर्थो । २ ड, दृष्ट्वाङ्गुष्ठकौ । ३ ड, नम्या ।

४ ड, विशुद्धहृदयमीपदानतमस्तकम् ।

५ ड, शिष्यैः । ६ ड, चिन्तिततत्त्वैश्च वाग्भवेन ।

७ ख, संयुक्तेनाष्टतत्त्वेन ; ड, संयुक्तेनाद्य तत्त्वेन । ८ क, ग, घ स्नातदेहं ।

९ क, स्पर्शवर्णैश्च ; ग, घ, तत्त्वैः स्नात् सर्ववर्णैश्च ।

१० ड, शिवादियुगविद्यान्तैः पञ्चतत्त्वैश्च व्यापकम् । ११ क, ख, परम ।

१२ ड, मालिन्याऽवमया । १३ ड, तत्त्वमयाश्रितं बीजं सर्वतत्त्वं ।

शोधयेति पदं दद्यात् सद्वितीयमलिं गुरुः^१ ।

चुलुक गुरुणा दत्त शोधयामीति चोच्चरन् ।

भक्त्या चावनत, शिष्यो निःशब्दं त्रिः पिवेदलिम्^२ ॥ ७६ ॥

पाणिभ्या^३ सस्पृशेद्देहं सर्व्वतत्त्वं ससुचरन् ।

शिरःप्रभृतिपादान्तं ग्रह देहं विचिन्तयेत्^४ ॥ ७७ ॥

स्थूलान्तमात्मतत्त्वं स्यात्^५ सूक्ष्म विद्यान्तगोचरम् ।

परान्तं शिवतत्त्वं स्यादिति तत्त्वत्रयं जगत्^६ ॥ ७८ ॥

एवं तत्त्वत्रयज्ञानं गुरोर्ज्ञात्वा य आचरेत् ।

स जीवन्नेव मुक्तः स्यादिति शङ्करभाषितम् ॥ ७९ ॥

ततः स्वीकृत्य च गुरुः शिष्येभ्यः शेषदो भवेत् ।

आदाय गुरुणा दत्तं सद्वितीयासव^७ पिवेत् ॥ ८० ॥

श्रीगुरुज्येष्ठपूज्यानां पुरतः^८ कुलनायिके ।

नोपविश्य पिवेन्मद्यं इति शास्त्रस्य निर्णयः^९ ॥ ८१ ॥

प्राणभेदफलोक्तासप्रणामस्थितिलक्षणम् ।

अविज्ञायाचरेद्यस्तु स भवेदापदाम्भदम् ॥ ८२ ॥

निर्मान्य न पिवेन्मद्यं प्रायश्चित्तं विधीयते * ।

तस्मान्मन्त्रविधानेन कर्त्तव्यं कुलनायिके ॥ ८३ ॥

* उ, पुस्तके प्राणभेदादि विधीयते इत्यन्तं साङ्गपद्यं न दृश्यते ।

१ क, शोधयेत्तत्रयं दद्यात् सद्वितीयमलिं गुरुः, उ, शोधयेत्त्रिपदज्ञाय सद्वितीयमलिं गुरुः ।

२ ग घ, शनैः । ३ क, पदाभ्यां । ४ उ, विषयधयेत् ।

५ उ, स्वतन्त्रं तत्त्वमन्त्रं स्यात् । ६ क, यजेत । ७ क, ख द्वितीयमासः ।

८ उ, पूजाभ्यां सर्व्वतः । ९ उ, प्रायश्चित्तीभवेत् शिष्ये ।

इदं पवित्रममृतं पिबामि भवभेषजम्^१ ।

पशुपाशसमुच्छेद^२कारणं भैरवोदितम् ॥ ८४ ॥

चित्ते स्वातन्त्र्यसारत्वात्तदानन्दमयात्मनः^३ ।

तन्मयत्वाच्च भावानां भावाद्यान्तरिहिता रसे^४ ॥ ८५ ॥

सुपुम्नान्तं विकाशाय सुरसस्त्रेण पीयते^५ ।

तस्मादिमां सुरां देवीं पूर्णोऽहं त्वां पिबाम्यहं^६ ॥ ८६ ॥

मन्त्रेणानेन देवेशि मूलमन्त्रेण मन्त्रवित् ।

अनाकुलमनाः कुर्यादलिपानं शनैः शनैः ॥ ८७ ॥

स्नात्ममूलविकीर्णस्थे कोटिसूर्यसमप्रभे^७ ।

कुण्डल्याकृतिचिद्रूपे^८ हुनेद्वयं समन्तकम् ॥ ८८ ॥

अहन्तापावभरितमिदन्तापरमामृतम् ।

पराहन्तामये वल्ली होमस्त्रीकारलक्षणम्^९ ॥ ८९ ॥

गुरुदेवतमन्त्राणामैक्यं सञ्चिन्तयेद्दिया ।

यावदुज्जासपर्यन्तमुपदेशे पिवेन्मधु ॥ ९० ॥

चुल्लनं सिद्धिदं प्रीक्तं^{१०} दीपो ज्ञानप्रदायकः ।

पानात् परपदप्राप्तिः कौले त्रयमितीरितम्^{११} ॥ ९१ ॥

१ ड, जगतां परभेषजं । २ ड, भयोच्छेद । ३ ख, चित्तस्वातन्त्र्यसारत्वा-
त्तस्मानन्दमयः स्वतः ; ग, चित्तेष्वात्तं त्रिसारत्वात्तस्वानन्दमयात्मनः ; ड, चित्ते
स्वातन्त्र्यरूपत्वात्तदानन्दमयः स्वतः । ४ ड, भावाद्यान्तरिहिता रसे ।

५ ख, ड, स्वस्वातन्त्र्यविकाशाय सुरसस्त्रेण पीयते । ६ ड, पिबाम्यहं ।

७ ख, स्नात्ममूलविकीर्णोद्यत्कोटिसूर्यसमप्रभा ; ड, तस्मान्मूल ।

८ ख, चिदीपे ; ड, कुण्डल्याकृतिचिद्रूपे ।

९ ड, होमे स्त्रीकारलक्षणम् । १० ड, चरकः सिद्धिदः प्रीक्तो ।

११ ख, ग, परतरप्राप्तिः कौले त्रयमितीरितम् ; ड, कुलेषु त्रय ईरितः ।

भोजनान्ते विष मद्य मद्यान्ते भोजन विषम् ।
 अमृत तद्विजानीयाद्यदन्न सुरया सह ॥ ८३ ॥
 चर्वणेन युत पानममृत कथित प्रिये ।
 चर्वणेन विना पान केवल विषवर्जन^१ ॥ ८४ ॥
 पानञ्च त्रिविध प्रोक्त दिव्यवीरपशुक्रमात् ।
 दिव्य दैव्यग्रत पान वीर सुद्रासने कृतम्^२ ।
 स्निग्धया पशुवत्पीत^३ पशुपानमितीरितम् ॥ ८५ ॥
 भुक्तिभुक्तिप्रद दिव्य वीर भुक्तिप्रद भवेत्^४ ।
 पशुपान नरकद प्रोक्त^५ पानफल प्रिये^६ ॥ ८६ ॥
 दृष्टिमानसवाक्काये यावन्नी भवति भ्रम^७ ।
 तावत् पान प्रकुर्वीत^८ पशुपानमत परम् ॥ ८७ ॥
 यावन्नेन्द्रियैकल्य यावन्नी सुखवैकृतम् ।
 तावदेव पिवेन्मद्यमन्यथा पतन भवेत्^९ ॥ ८८ ॥
 पूर्णाभिषेकयुक्ताना पान देवि निगद्यते ।
 कराभ्या पात्रमुद्धृत्य^{१०} क्षरेन्मूलञ्च पादुकाम्^{११} ॥
 आगलान्त पिवेद्भुज्य स सुक्तो नात्र सगय ॥ ८९ ॥

* छ पुस्तके इत पर सार्धं लोको नास्ति ।

१ ख, छ विषमक्षयम् ।

२ ख, छ, मृदामने कृत ।

३ ख, छ, पान ।

४ ख, छ, भुक्तिप्रद प्रिये ।

५ छ नारकेयमेष ।

६ क, ताफल विफल प्रिये ।

७ ख, वाक्याना बहुभयातिविभ्रम ।

८ ख, भवेत्याना प्रकृत्य ।

९ क, तावदुय पिवते मद्य स सुक्तो नात्र सगय ।

१० ख चटसुद्धृत्य ।

११ क, क्षरेच्च मूलपादुका ।

पीत्वा पीत्वा पुन पीत्वा यावत् पतति भूतले ।
 उत्थाय च पुनः पीत्वा पुनर्जन्म न विद्यते ॥ १०० ॥
 ध्यानन्दात्तृप्यते देवी मूर्च्छया भेरव ! स्वयम् ।
 वमनात् सर्वदेवाद्य तस्मात्त्रिविधमाचरेत् ॥ १०१ ॥
 दिव्यपानरतानर वै यत् सुख कुलयोगिनाम् ।
 तत् सुख सार्वभौमस्य नृपस्यापि न विद्यते ॥ १०२ ॥
 यत् सुख कुलनिष्ठाना कुलद्रव्यनिषेवनात् ।
 तत् सौख्यमेव मीच' स्यात् सत्यमेव वरानने ॥ १०३ ॥
 इति ते कथितं किञ्चित् वटुशक्त्यादिपूजनम् ।
 समासेन कुलेशानि किं भूय, श्रोतुमिच्छसि ॥ १०४ ॥

इति श्रीकुलार्णवे निर्व्याणभोचद्वारे महारहस्ये सर्वा-
 गमोत्तमोत्तमे सपादलक्षग्रन्थे पञ्चमखण्डे ऊर्द्धा-
 न्नायतन्त्रे वटुकशक्त्यादिपूजन नाम

अष्टम उक्तास ।

श्रीदेव्युवाच ।

कुलेश त्रोटुमिच्छामि करुणानृतवारिधे ।
उक्तासभेद देवेशे द्रव्यपात्रादिसङ्गमम् ॥ १ ॥
रत्युद्गासनकालञ्च^१ श्रीचक्रस्थितिमेव च^२ ।
चेष्टा कीलिकगङ्गीना वद मे परमेश्वर ॥ २ ॥

ईश्वर उवाच ।

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि यन्मा त्व परिपृच्छसि ।
तस्य श्रवणमात्रेण जायते दिव्यभावना ॥ ३ ॥
आरम्भस्तरुणद्यैव यौवन प्रौढमेव^४ च ।
तदन्तश्चोन्ननाद्यैव ततोक्तासर्ग्य सङ्गम ॥ ४ ॥
तत्त्वत्रय स्यादारम्भ कथित कुलनायिके ।
कथितं^५ स्तरुणोक्तासस्तरुण सुखसम्बन्धे ॥ ५ ॥
यौवन मनस सम्यगुक्तास सुस्थिति प्रिये ।
सखलन दृढनोवाचा^६ प्रौढमित्यभिधीयते ॥ ६ ॥

१ ख, करुणाकरवारिधे । २ ड, द्रव्यस्य । ३ ड, रत्युद्गासकमेव ।

४ ग, घ स्थितिर्भैरव , ड स्थितिरेव च ।

५ यौवन प्रौढ एव । ६ ख यद्योक्तास , ड मनोक्तास ।

७ ग, कायत । ८ घ दृढनोवाचाम् ।

समुल्लासपरे चक्रे य इच्छेत् पात्रमेलनम्^१ ।
 अर्ध्वाक् प्रौढसमुल्लासं नैव कुर्यात् कदाचन ॥ १ ॥
 यथाधिकारं तत्रापि कर्त्तव्यं पात्रमेलनम् ॥ ७ ॥
 अदीक्षितैरनाचारैरतन्त्रज्ञैरदैवतैः ।
 दूषकेः समयभ्रष्टैर्न^४ कुर्याद्द्रव्यसङ्गतिम् ॥ ८ ॥
 अभिज्ञं मन्यमानैश्च प्रपञ्चव्रतधारिभिः^५ ।
 यशुभिः क्षुद्रकर्मस्थैर्न कुर्याद्द्रव्यसङ्गतिम्^६ ॥ ९ ॥
 स्त्रीद्विष्टैर्गुरुभिः शस्त्रैर्भक्तिहीनैर्दुरात्मभिः ।
 कुलोपदेशहीनैश्च न कुर्याद्द्रव्यसङ्गतिम् ॥ १० ॥
 पदवाक्यप्रमाणज्ञाः श्रुतिस्मृत्यर्थवेदिनः^८ ।
 कुलधर्मानभिज्ञाद्येत्तत्सङ्गं परिवर्जयेत्^९ ॥ ११ ॥
 सत्कुले^{१०} च प्रसूता वा वृद्धाद्याचारवर्तिनः^{११} ।
 त्वत्पूजाविमुखाः स्युद्येत्तत्सङ्गं परित्यजेत् ॥ १२ ॥
 स्त्रीपुत्रमित्रवन्धूनां स्निग्धानामपि^{१३} पार्ष्वति ।
 कुलाचारानभिज्ञानां सङ्गतिं वर्जयेत्त्रिये ॥ १३ ॥
 अदृष्टपौरुषाणाञ्च^{१४} देशान्तरनिवासिनाम् ।
 विना सङ्केतयोगेन न कुर्याद्द्रव्यसङ्गतिम् ॥ १४ ॥

एकपात्रं न कुर्वीति यदि साक्षात् कुलेश्वरः ।

मन्वाः पराङ्मुखा यान्ति^१ विघ्नयैव पदे पदे ॥ १५ ॥

स्वपात्रस्थितहेतुश्च न दद्याद्भैरवाय च ।

यदि दद्यात्कुलेशानि देवतागापमाप्नुयात् ॥ १६ ॥

आसनं भोजनं पात्रमखरं शयनादिकम्^२ ।

अनभिज्ञैरनर्हैश्च सहस्रं^३ नैव कारयेत् ॥ १७ ॥

स्रोतोभेदेन वा कुर्यात्कौलिकः^४ पात्रमेलनम् ।

पूर्व्वदक्षिणयोरैक्यमुदक्पश्चिमयोस्तथा * ॥ १८ ॥

तस्मिन् क्रमार्चनपरैर्वीरैः स्वसदृशैरपि ।

कामिनीभिश्च तत्कुर्यात् स्रोतसाश्च चतुष्टये ॥ १९ ॥

योगिभिर्योगिनीभिश्च प्रदत्तं पूर्णपात्रकम् ।

स्वमातृपादुकामूलमन्त्रजसं^५ पिवेत्प्रिये ॥ २० ॥

कचित् यदृच्छया प्राप्तमलिपात्रन्तु^६ भक्तितः ।

आदाय पूर्व्ववज्जहा पिवेद्देवि गुरुं स्मरन्^७ ॥ २१ ॥

गुरुशक्तिसुतानाश्च गुरुज्येष्ठकनिष्ठयोः † ।

स्वज्येष्ठस्यापि चोच्छिष्टं खादेन्नान्यस्य पार्ष्वति ॥ २२ ॥

शक्त्युच्छिष्टं पिवेद्द्रव्यं वीरोच्छिष्टञ्च चर्ज्यणम् ।

आत्मीच्छिष्टं न दातव्यं परकीयं न भक्षयेत् ॥ २३ ॥

१ ड, पुस्तके इत आरभ्य सार्द्धलोकद्वयं न दृश्यते ।

२ ड, पुस्तके अस्मात्परं सार्द्धलोको न दृश्यते ।

३ ड, सप्त । २ ड, सप्तानच्छयनानि च । ३ ख, सहस्रम् ।

४ ड, कौलिकैः । ५ क, मन्त्रं चन्द्रं । ६ ड, यदृच्छया तु संपाप्त ।

७ य, आलिपानन्तु । ८ ड, देवि गुरुं खञ्ज स्मरेत्प्रिये ।

नन्दन्तु सर्वकुलकौल'रताः परे ये
 चान्ते विग्रेषपदभेदकशाम्भवा ये ॥ ३७ ॥
 नन्दन्तु सिद्धगुरवस्तदनुक्रमज्ञा^२
 ज्येष्ठान्वयाः^३ समयिनो वटुकाः कुमार्यः ।
 ये^४ धीगिनीप्रवरवीरकुले प्रसूता
 नन्दन्तु भूमिपतिगो^५ द्विजसाधुलोकाः ॥ ३८ ॥
 नन्दन्तु नीतिनिपुणा निरवदानिष्ठा
 निर्गोत्सरा निरुपमा निरुपद्रवाश्च ।
 नित्यं निरञ्जनरता गुरवो निरौघाः^६
 शान्ताश्च शान्तमनसो हृत^७ शोकशङ्काः ॥ ३९ ॥
 नन्दन्तु योगनिरताः कुलयोगयुक्ता
 छात्रार्थसामयिकसाधकपुत्रकाश्च ।
 गावो द्विजा युवतयो यतयः कुमार्यो
 धर्मो चरन्तु निरता गुरुभक्तलोकाः ॥ ४० ॥

यायकक्रमभूमिकावसतयो नाडीषु याः संस्थिता
 याः कायोद्गतरोमकूपनिलया याः संस्थिता धातुषु^१ ।
 उच्छ्वासोन्मिभरुत्^२तरङ्गनिलया निश्वासवासाद्य या
 स्ता देव्यो रिपुपक्षभक्षणरता नन्दन्तु^३ कौलार्चिताः^४ ॥ ४२ ॥
 या देव्यः^५ कुलसम्भवाः क्षितिगता या देवतार्स्तोयगा
 या नित्यं प्रथितप्रभाः शिखिगता या मातरिश्वालयाः^७ ।
 या व्योमाहितमण्डलानृतमया याः सर्व्यगाः सर्व्वदा
 स्ताः सर्व्व्याः^८ कुलमार्गपालनपराः^९ शान्तिं प्रयच्छन्तु मे ॥ ४३ ॥
 ऊर्ध्वं ब्रह्माण्डतो^{१०} वा दिवि गगनतले भूतले वा तले वा^{११}
 पाताले वानले^{१२} वा मलिलपवनयोर्ध्वं कुत्र स्थिता वा ।
 क्षेत्रे पीठीपपीठादिषु च हतपदा धूपदीपादिकेन^{१३}
 प्रीता देव्यः सदा नः शुभ^{१४}वलिविधिना पान्तु वीरेन्द्रवन्द्याः^{१५} ॥ ४४ ॥
 ब्रह्मा श्वीः शेषदुर्गागुहवटुकगणा^{१६} भैरवाः क्षेत्रपाद्या
 वेतालादित्यरुद्रग्रहवसुमनुसिंहापारीगुह्यकाद्याः^{१७} ।

नन्दन्तु सर्वकुलकौल'रताः परे ये
 चान्ये विशेषपदभेदेकशाम्भवा ये ॥ ३७ ॥
 नन्दन्तु सिद्धगुरवस्तदनुक्रमज्ञाः
 ज्येष्ठान्वयाः^३ समयिनो वटुकाः कुमार्यः ।
 ये^४ योगिनीप्रवरवीरकुले प्रसूता
 नन्दन्तु भूमिपतिगो^५ द्विजसाधुलोकाः ॥ ३८ ॥
 नन्दन्तु नीतिनिपुणा निरवद्यनिष्ठा
 निर्मात्सरा निरूपमा निरुपद्रवाश्च ।
 नित्यं निरञ्जनरता गुरवो निरीहाः^६
 शान्ताश्च शान्तमनसो हृत^७ शोकशङ्काः ॥ ३९ ॥
 नन्दन्तु योगनिरताः कुलयोगयुक्ता
 ह्याचार्यसामयिकसाधकपुत्रकाश्च ।
 गावो द्विजा युवतयो यतयः कुमार्यो
 धर्मो चरन्तु निरता गुह्यभक्तलोकाः ॥ ४० ॥
 नन्दन्तु साधककुला ह्यलमात्मनिष्ठाः^८
 शापाः पतन्तु समयद्विपि^९ योगिनीनाम् ।
 सा शान्भवी स्फुरतु कापि समाप्यवस्था
 यस्यां गुरोश्चरणपङ्कजमेव सत्त्वम्^{१०} ॥ ४१ ॥

याद्यक्रान्तमभूमिकावसतयो नाङ्गीषु याः संस्थिता
 याः कायोद्गतरोमकूपनिलया याः संस्थिता धातुषु^१ ।
 उच्छ्वासोर्म्मिमरुत्^२तरङ्गनिलया निश्वासवासाद्य या
 स्ता देव्यो रिपुपक्षभक्षणरता नन्दन्तु^३ कौलार्चिताः^४ ॥ ४२ ॥
 या देव्यः^५ कुलसम्भवाः क्षितिगता या देवतास्तोयगा
 या नित्यं प्रयितप्रभाः शिखिगता या मातरिश्वालयाः^६ ।
 या व्योमाहितमण्डलामृतमया याः सर्वगाः सर्वदा
 स्ताः सर्व्याः^७ कुलमार्गपालनपराः^८ शान्तिं प्रयच्छन्तु मे ॥ ४३ ॥
 जह्वं ब्रह्माण्डतो^९ वा दिवि गगनतले भूतले वा तले वा^{१०}
 पाताले वानले^{११} वा सलिलपवनयोर्यत्र कुत्र स्थिता वा ।
 क्षेत्रे पीठोपपीठादिषु च कृतपदा धूपदीपादिकेन^{१२}
 प्रीता देव्यः सदा नः शुभ^{१३}वलिविधिना पान्तु वीरेन्द्रवन्द्याः^{१४} ॥ ४४ ॥
 ब्रह्मा यीः शेषदुर्गागुहवटुकगणा^{१५} भैरवाः क्षेत्रपाद्या
 वेतालादित्यरुद्रग्रहवसुमनुमिन्द्राप्सरीगुह्यकाद्याः^{१६} ।

१ ख, साधुषु । २ क, ग, उच्छ्वासोर्म्मि ; ड, उच्छ्वासोर्म्मिमहा ।

३ ड, भक्षणपरामृष्यन्तु । ४ ड, मन्त्रार्चिताः । ५ ग, या देव्याः ।

६ ख, ग, घ, या या रता । ७ क, या नित्या सुदितप्रभाः । ८, या देव्यः

प्रयिताः प्रभाकरगता ; ड, निधिगता या या भुवि प्रस्थिताः ।

९ ग, घ, व्योमामृत । १० ड, देव्यः । १० क, ग, घ, पलायनरताः ।

११ ख, ब्रह्माण्डके । १२ ख, ड, भिक्षुले वा । १३ क, ग, ड, तले ।

१४ ख, क्षेत्रोपक्षेत्रपीठादिषु च कृतपदा धूपदीपाक्षिर्मा भैः , ड, तीर्थे पीठोप-

पीठादिषु च कृतपदास्ते सुराः सर्वपूज्याः ।

१५ ख, कृत । १६ ड, मृष्यन्तु ज्ञानदेव्यस्तुलितिलिपितैर्धूपदीपादिकेन ।

१७ क, ग, घ, गणपतिराह ।

१८ ड, रुद्रादित्या अहास्ते वसुपितृमय सिद्धयो गुह्यकाद्याः ।

तत्र यद्वयत् कृत कर्म शुभं वा यदिवाऽशुभम् ।
 तत्तर्ह्य देवताप्रीत्यै जायते सुरसुन्दरि ॥ ५८ ॥
 जल्पो जपफलं तन्त्रा^१ समाधिरभिजायते^२ ।
 विप्रिया पूजनं देवि उदितं भैरवीधनि^३ ॥ ५९ ॥
 मुक्तिं स्याच्छ्रुतिसंयोगः स्तोत्रं तत्कालभाषितम्^४ ।
 न्यासोऽवयवसंस्पर्शो भोजन^५ हवनक्रिया ॥ ६० ॥
 वीक्षणं ध्यानमीशानि शयनं वन्दनं भवेत् ।
 तदुप्राप्ते क्षता नाना^६ या चिष्टा सा च सत्क्रिया ।
 कार्याकार्यविचारन्तु यः करोति स पातकी ॥ ६१ ॥
 एतच्चक्रगता वीरा^७ विज्ञेया परयोगिनः ।
 चेनाप्रवन्ति^८ मनुजा साक्षाद्भैरवरूपरत्नम्^९ ॥ ६२ ॥

चक्रेऽस्मिन् योगिनो वीरा योगिन्यो मदमन्यराः^१ ।
 समाचरन्ति देवेशि यथोक्तास मनोगतम् ॥ ६५ ॥
 शने पृच्छन्ति^२ पार्श्वस्थान् विष्मृत्यात्मविवक्षितम्^३ ।
 निधाय^४ वदने पात्र निर्व्विणा निवसन्ति च ॥ ६६ ॥
 मत्ता स्त्रपुरुष मत्वा कान्तान्यमवलम्बते^५ ।
 तथैव पुरुषस्यापि प्रोढान्तोक्ताससयुतः^६ ॥ ६७ ॥
 पुरुष पुरुष मोहादालिङ्गलनाङ्गनाम् ।
 पृच्छति स्त्रपति सुग्धा दास्त्व काह इमे च के^७ ॥ ६८ ॥
 किं कार्यं वयमायाता किमर्थमिह सस्थिताः ।
 उद्यान किमिदं हन्त गृह किं प्राङ्गण^८ किमु ॥ ६९ ॥
 मुखे आपूर्य्य मदिरा पाययन्ति स्त्रिय प्रियान् ।
 उपदश मुखे चिघ्ना निक्षिपन्ति प्रियानने ॥ ७० ॥
 गृह्णन्त्यन्योन्यपात्राणि^९ व्यञ्जनानि च शाश्वति ।
 धृत्वा शिरसि नृत्यन्ति मद्यभाण्डानि योगिनः^{१०} ॥ ७१ ॥
 अज्ञानकरतालान्तमसृष्टा^{११} चरगीतकम् ।
 प्रसन्नलत्पदविन्यास^{१२} नृत्यन्ति कुलशक्तय ॥ ७२ ॥

तत्र यद्यत् कृतं कर्म शुभ वा यदिवाऽशुभम् ।
 तत्सर्वं देवताप्रीत्यै जायते सुरसुन्दरि ॥ ५८ ॥
 जन्मो जपफल तन्द्रा^१ समाधिरभिजायते^२ ।
 विक्रिया पूजन देवि उदित भैरवीवल्लि^३ ॥ ५९ ॥
 मुक्तिः स्याच्छक्तिसयोगः स्तोत्र तत्कालभाषितम्^४ ।
 न्यासोऽवयवसंस्पर्शं भोजन^५ हवनक्रिया ॥ ६० ॥
 वीक्षण ध्यानमीशानि शयन वन्दन भवेत् ।
 तदुक्तासि कृता नाना^६ या चेष्टा सा च सत्क्रिया ।
 कार्याकार्यविचारन्तु यः करोति स पातकी ॥ ६१ ॥
 एतच्चक्रगता वीरा^७ विज्ञेया परयोगिनः ।
 येनाप्नुवन्ति^८ मनुजा साक्षाद्देवरूपताम्^९ ॥ ६२ ॥

चक्रेऽस्मिन् योगिनो वीरा योगिन्यो भद्रमन्त्राः^१ ।
 समाचरन्ति देवेशि यथोक्तासं मनोगतम् ॥ ६५ ॥
 शनैः पृच्छन्ति^२ पार्श्वस्थान् विसृज्यात्मविवक्षितम्^३ ।
 निधाय^४ वदने पात्रं निर्व्विणा निवसन्ति च ॥ ६६ ॥
 भक्ता स्त्रपुरुषं भत्वा कान्तान्धमवलम्बते^५ ।
 तथैव पुरुषस्यापि प्रौढान्तोक्ताससंयुतः^६ ॥ ६७ ॥
 पुरुषः पुरुषं मोहादालिङ्गत्यनाङ्गनाम् ।
 पृच्छति स्वपतिं सुग्धा कस्त्वं काहं इमे च के^७ ॥ ६८ ॥
 किं कार्य्यं वयमायाताः किमर्थमिह संस्थिताः ।
 उद्यानं किमिदं हन्त गृहं किं प्राङ्गणं^८ किमु ॥ ६९ ॥
 सुखे आपूर्य्य भदिरां पाययन्ति स्त्रियः प्रियान् ।
 उपदंशं सुखे चिद्धा निक्षिपन्ति प्रियानने ॥ ७० ॥
 गृह्णन्त्यन्योन्यपात्राणि^९ व्यञ्जनानि च शाश्वति ।
 धृत्वा शिरसि नृत्यन्ति मद्यभाण्डानि योगिनः^{१०} ॥ ७१ ॥
 अज्ञानकरतास्तान्तमस्पृष्टा^{११} चरगीतकम् ।
 प्रसन्नलत्पदविन्यासं^{१२} नृत्यन्ति कुलशक्तयः ॥ ७२ ॥

१ क, भद्रमुक्तासः । २ ड, पृच्छति ।

३ ड, विवेक्षितम् । ४ ड, विधाय ।

५ ग, घ, ङ, यदन्यं पुरुषं मोहात् कान्तान्धमवलम्बते ।

६ ग, ङ, तस्यैव पुरुषस्यापि प्रौढोक्तासेन संयुतम् ।

७ क, इहाम्रिके । ८ क, किम्बाध गगनं ।

९ ड, गृह्णन्ति पाणिमन्योन्यम् । १० क, योषितः ।

११ ड, सङ्गीतकरतालञ्च विस्पृष्टा । १२ ड, वसनास्पन्दविन्यासम् ।

तत्र यद्वयत् कृत कर्म शुभ वा यदिवाऽशुभम् ।
 तत्सर्वं देवताप्रीत्यै जायते सुरसुन्दरि ॥ ५८ ॥
 जप्यो जपफल तन्द्रा^१ समाधिरभिजायते^२ ।
 विक्रिया पूजन देवि उदित भैरवीवलि^३ ॥ ५९ ॥
 मुक्ति स्याच्छक्तिसयोग स्तोत्र तत्कालभाषितम्^४ ।
 न्यासोऽवयवसंस्पर्श भोजन^५ हवनक्रिया ॥ ६० ॥
 वीक्षण ध्यानमौशानि शयन वन्दन भवेत् ।
 तदुक्तासि कृता नाना^६ या चेष्टा सा च सत्क्रिया ।
 कार्याकार्यविचारन्तु यः करोति स पातकी ॥ ६१ ॥
 एतच्चक्रगता वीरा^७ विज्ञेया परयोगिनः ।
 वेनापुवन्ति^८ मनुजा साक्षाद्भैरवरूपताम्^९ ॥ ६२ ॥
 सम्भोद परमानन्द पतनं ज्ञानवर्द्धनम्^{१०} ।
 वेणुवीणादिवाद्यश्च कवितारचनादिकम् ॥ ६३ ॥
 रोदन भाषणं पात^{११} समुत्थान विजृम्भनम् ।
 गमन विक्रिया देवि योग इत्यभिधीयते ॥ ६४ ॥

१ उ, जपो जल्प फलं तनया । २ ख उ रभिधीयते ।

३ उ, उदित भैरव वलि । ४ ख, कुलभाषणम् ।

५ क, कण्डति । ६ क, तदुक्तं सैः उ, तदुक्तामरतानान्तु ।

७ क धीरा । ८ क, उ, य चापुवन्ति ।

९ उ उ रूपभाक् ।

१० ख, सम्भोद कोपशमम् तपनोन्मानवर्द्धन, उ सम्बोधकोपशमनं
 पतनाद्वारपजितम् ।

११ क, ख, भाषणं मात उ, पतनश्चैव ।

चक्रेऽस्मिन् योगिनो वीरा योगिन्यो मदमन्यराः^१ ।
 समाचरन्ति देवेशि यथोक्ताम मनोगतम् ॥ ६५ ॥
 शने पृच्छन्ति^२ पार्श्वस्थान् विमृत्वात्मविवक्षितम्^३ ।
 निधाय^४ वदने पात्र निर्व्विणा निवसन्ति च ॥ ६६ ॥
 मत्ता स्वपुरुष मत्वा कान्तान्यमवलम्ब्यते^५ ।
 तथैव पुरुषस्यापि प्रौढान्तोक्ताससयुत^६ ॥ ६७ ॥
 पुरुष पुरुष मोहादालिङ्गत्यनाङ्गनाम् ।
 पृच्छति स्वपति मुग्धा कस्त्व काह इमे च के^७ ॥ ६८ ॥
 किं कार्यं वयमायाता किमर्थमिह सस्थिता^८ ।
 उद्यानं किमिदं हन्त गृह किं प्राङ्गण^९ किमु ॥ ६९ ॥
 मुखे आपूर्य्य मदिरा पाययन्ति स्त्रिय प्रियान् ।
 उपदेश मुखे क्षिप्वा निक्षिपन्ति प्रियानने ॥ ७० ॥
 गृह्यन्त्यन्योन्यपात्राणि^{१०} व्यञ्जनानि च ग्राम्भवि ।
 धृत्वा शिरसि नृत्यन्ति मद्यभाण्डानि योगिन^{११} ॥ ७१ ॥
 अज्ञानकरतालान्तमम्पटा^{१२} चरगीतकम् ।
 प्रस्रवत्यदविन्यास^{१३} नृत्यन्ति कुलशक्तयः ॥ ७२ ॥

१ क, मदकुक्षरा । २ ड, पृच्छति ।

३ ड, विवेक्षितम् । ४ ड, विधाय ।

५ ग, घ, ङ, यदन्यं पुरुष मोहात् कान्तान्यमवलम्ब्यते ।

६ ग ङ तस्यैव पुरुषस्यापि प्रौढोक्तासेन सयुतम् ।

७ क, इहाभिके । ८ क, किम्याय गगन ।

९ ड, गृह्यन्ति पाणिभ्योन्यम् । १० क, योषित ।

११ ड, सङ्गीतकरतालञ्च विम्पटा । १२ ड, वसनास्रन्दविन्यासम् ।

स्वयमेवानुभूयन्ते शर्करा^१ चीरपानवत् ।
 ईदृश^२ तादृश सौख्यमिति वक्तु न शक्यते ।
 दृश्यते^३ पुलकाद्यैर्य^४त्तद्वज्रध्यानमुच्यते ॥ ८८ ॥
 यत्सुखं विद्यते ध्याने देहावेशकर^५परम् ।
 कथितुं नैव शक्नोमि^६ प्रबुद्धस्तत्समाहित^७ ॥ ८९ ॥
 ब्रह्मध्यानपरानन्द^८परा सुकृतिनो नरा^९ ।
 क्षणेऽप्यन्तर्हिते तस्मिन्^{१०} शोचयन्ति हतप्रभा^{११} ॥ ९० ॥
 सप्तमोक्षासमुक्तानां त्वद्भक्तानां महाफलम्^{१२} ।
 अष्टौ त्रिकालज्ञानोत्थाः प्रत्ययाश्च कुलेश्वरि ।
 अष्टावस्थाश्च कम्पाद्या^{१३} जायन्ते नात्र सशयः ॥ ९१ ॥
 बहुनात्र विमुक्तेन अणिमाद्यष्टसिद्धयः ।
 प्रतीहारिपदप्राप्ता सेवन्ते मन्दिरचिरम् ॥ ९२ ॥
 ये गुणा परमेशस्य पञ्चवक्त्रतनो^{१४} शुभाः ।
 ते गुणा कुलतत्त्वज्ञे तत्त्वज्ञानसमाहृता^{१५} ॥ ९३ ॥

-
- १ ख, ग, घ, स्वयमेवानुभवात् शर्करा ।   २ ड, कीदृश ।
 ३ ख दृश्यते ।   ४ क, ग, पुलकाद्यैश्च ।
 ५ ग, घ, देहावेशकर ।   ६ ड, शक्नोति ।
 ७ ग, समाधिनि , घ, समाधिना , ड, प्रबुद्धा त विधेयत ।
 ८ ड, ज्ञानासृतामन्द ।   ९ क, चित्ते ।
 १० ख शोचन्त्यसहिता इव , ड, शोचन्त्यासहिता इव ।
 ११ ख, ड, तद्भक्तानां महाफलनाम ।
 १२ ड, पार्थपाद्या ।
 १३ ख, पञ्चतत्त्वमन , ड, पञ्चवक्त्रतनो ।
 १४ क समाहिता , घ, तत्त्वज्ञानसमाहृता ।

पारम्भस्तरुणश्चैव यौवनं प्रौढमेव च ।

तदन्तो जायदित्युक्तद्योग्यताः^१ स्वप्न उच्यते ॥ ८४ ॥

अनवस्था^२ सुपुतिः स्नादवस्थात्रयसंयुता ।

सप्तोक्तासञ्च^३ यो वेत्ति स मुक्तः स च कौस्तिकः ॥ ८५ ॥

प्रवृत्ते भैरवीचक्रे सर्व्वे वर्णा द्विजातयः ।

निवृत्ते भैरवीचक्रे सर्व्वे वर्णाः पृथक् पृथक् ॥ ८६ ॥

स्त्री वायु पुंशः पण्ड्यण्डालो वा द्विजोत्तमः ।

चक्रेऽस्मिन्नैव भेदोऽस्ति सर्व्वे शिवसमाः^४ स्मृताः ॥ ८७ ॥

नागरि निर्भराद्यम्बु^५ गङ्गां प्राप्य यथैकताम् ।

याति श्रीचक्रमध्येऽपि^६ चैकत्व सर्व्वमानवाः ॥ ८८ ॥

क्षीरेण सहितं तोयं क्षीरमेव यथा भवेत् ।

तथा श्रीचक्रमध्ये तु जातिभेदो न विद्यते ॥ ८९ ॥

स्वर्गादिपुण्यलोकेषु देवादित्यद्वयथा^७ न हि ।

तथैव चक्रमध्येऽपि देवताः सर्व्वमानवाः ॥ ९० ॥

जातिभेदो न चक्रेऽस्मिन् सर्व्वे शिवसमाः स्मृताः ।

वेदेऽपि स्थितमेवं हि सर्व्वं हि ब्रह्म चाग्रवीत् ॥ ९०१ ॥

बहुनात्र किमुक्तेन चक्रमध्ये कुलेश्वरि ।

मद्रूपाः पुरुषाः सर्व्वे त्वद्रूपाः प्रमदाः प्रिये ॥ ९०२ ॥

चक्रमध्ये तु मूढात्मा जातिभेदं करोति यः ।

तं भक्षयन्ति योगिन्यस्त्वां ग्रमे कुलनायिके^८ ॥ ९०३ ॥

१ ख. ग, न, जायदित्युक्तः सोऽन्यताः । २ ग, घ, अनवस्थाः ; ङ, अनवस्थाः ।

३ ङ, सप्तोक्तासञ्च । ४ ख, ङ, शिवसमाः । ५ ङ, नागान्मोदगताम्बु ।

६ ग, घ, वेदोऽपि स्थितः । ७ ङ, तं ग्रमं नि कुलेश्वरि ।

अक्षियैव परा पूजा मौनमेव परो जपः ॥ ३८ ॥

अचिन्तैव परं ध्यानमनिच्छैव परं फलम् ॥ ३९ ॥

मन्त्रोदकैर्विना सन्ध्यां पूजाहोमैर्विना तपः ॥ ४० ॥

उपचारैर्विना पूजां योगी नित्यं समाचरेत् ॥ ४१ ॥

निःसङ्गश्च विमङ्गश्च निःसौख्योपाधिवासनः ।

निजस्वरूपनिर्गमनः स योगी परतत्त्ववित् ॥ ४२ ॥

देहो देवालयो देवि जीवो देवः सदाशिवः ॥ ४३ ॥

त्यजेद्दज्ञाननिर्माळ्यं सोऽहम्भावेन पूजयेत् ॥ ४४ ॥

जीवः शिवः शिवो जीवः स जीवः केवलः शिवः ।

पाशवहः स्मृतो जीवः पाशमुक्तः सदाशिवः ॥ ४५ ॥

तुल्येषु वक्षो ब्रौहिः स्यात्तुषाभावे हि तण्डुलः ।

कर्मवदः स्मृतो जीवः कर्ममुक्तः सदाशिवः ॥ ४६ ॥

अग्नौ तिष्ठति विप्राणां हृदि देवो मनीषिणाम् ।

प्रतिमास्त्रप्रबुधानां सर्वत्र विदितात्मनाम् ॥ ४७ ॥

यो निन्दाश्रुतिशीतोष्ण^१सुखदुःखारिवन्धुपुं ।
 सप्त आस्ते स^२ योगीन्द्रो हर्षाहर्षविवर्जितः ॥ ४५ ॥
 निस्पृहो नित्यमन्तुष्टः सप्तदर्शी जितेन्द्रियः ।
 आस्ते देहे प्रवासीव^३ योगी परमतत्त्ववित् ॥ ४६ ॥
 निःसङ्गलो निर्व्विकल्पो निर्लिप्तोपाधिवासनः ।
 निजस्वरूपनिर्भग्नः स योगी परतत्त्ववित् ॥ ४७ ॥
 यथा पङ्क्त्यवधिरक्तीवोन्नात्त^४जगदादयः ।
 निवसन्ति कुलेशानि तथा योगी च तत्त्ववित् ॥ ४८ ॥
 पञ्चमुद्रा^५समुत्पन्नपरमानन्दनिर्भरः ।
 य आस्ते स तु^६ योगीन्द्रः पञ्चत्वात्मानमात्मनि ॥ ४९ ॥
 अस्तिमांसाङ्गनासङ्गे यत् सुखं जायते प्रिये ।
 तदेव मोक्षो^७ विदुषामनुधानान्तु^८ पातकम् ॥ ५० ॥
 सदा मांभासबो^९क्तासी सदा चरणचिन्तकः^{१०} ।
 सदा संशयहीनो^{११} यः कुलयोगी स उच्यते ॥ ५१ ॥
 पिवन्मद्यं पलं^{१२} खादन् स्वेच्छाचारपरायणः ।
 अहं तदनयो^{१३}रैक्यं भावयन्निवसेत् सुखी^{१४} ॥ ५२ ॥

अक्तियैव परा पूजा मौनमेव परो जपः ॥ ३८ ॥
 अचित्तैव परं ध्यानमनिच्छैव परं फलम् ॥ ३९ ॥
 मन्त्रोदकैर्ध्विना सन्ध्यां पूजाहोमैर्ध्विना तपः^१ ।
 उपचारैर्ध्विना पूजां^२ योगी नित्यं समाचरेत् ॥ ३९ ॥
 निःसङ्गं च विसङ्गं च निस्तूष्णीं पाधिवासनः ।
 भिजस्वरूपनिर्भग्नः स योगी परतत्त्ववित् ॥ ४० ॥
 देहो देवालयो देवि^३ जीवो देवः सदाशिवः^४ ।
 त्यजे^५ दृष्टाननिर्भालं सोऽहम्भावेन पूजयेत् ॥ ४१ ॥
 जीवः शिवः शिवो जीवः स जीवः केवलः शिवः ।
 पाशवद्वः स्मृतो जीवः पाशमुक्तः सदाशिवः ॥ ४२ ॥
 तुर्येण बद्धो ब्रूहिः स्यात्तुपाभावे हि तण्डुलः ।
 कश्चिद्वदः स्मृतो^६ जीवः कश्चिमुक्तः सदाशिवः ॥ ४३ ॥
 अग्नौ तिष्ठति^७ विप्राणां हृदि देवो^८ मनीषिणाम् ।
 प्रतिमास्त्रप्रबुधानां^९ सर्वत्र विदितात्मनाम् ॥ ४४ ॥

यो निन्दास्तुतिगीतोष्णसुखदुःखारिबन्धुं ।
 सम आस्ते स योगीन्द्रो हर्षाहर्षविवर्जितः ॥ ४५ ॥
 निष्कृष्टो नित्यसन्तुष्टः समदर्शी जितेन्द्रियः ।
 आस्ते देहे प्रवासीवो योगी परमतत्त्ववित् ॥ ४६ ॥
 निःमङ्गलो निर्द्विकल्पो निर्लिप्तोपाधिवान्नः ।
 निजस्वरूपनिर्गम्यः स योगी परमतत्त्ववित् ॥ ४७ ॥
 यथा पद्मश्वधिरक्तीवीर्यतज्जलादयः ।
 निवसन्ति कुलेशानि तथा योगी च तत्त्ववित् ॥ ४८ ॥
 पञ्चमुद्रासमुत्पन्नपरमानन्दनिर्भरः ।
 य आस्ते स तु योगीन्द्रः पश्यत्यात्मानमात्मनि ॥ ४९ ॥
 अलिमांसाङ्गनामङ्गे यत् सुखं जायते प्रिये ।
 तदेव मोक्षो विदुषामबुधानान्तु पातकम् ॥ ५० ॥
 सदा मांसासयोऽज्ञासी सदा चरणचिन्तकः ।
 सदा संशयहीनो यः कुलयोगी स उच्यते ॥ ५१ ॥
 पिवन्मद्यं पलं खादन् स्नेच्छाचारपरायणः ।
 अहं तदनयोरेकं भावयन्निवसेत् सुखी ॥ ५२ ॥

* लोकोऽयं छः पुस्तके नास्ति ।

१ छ, श्रीतेयः । २ छ, समसेतुः ; ग, घ, समसेत् स त ।

३ छ, सर्गहीनोऽज्ञासी च । ४ छ, कीदृशः ; ड, शून्यः ।

५ छ, द्रव्य । ६ छ, आस्ते मयं ।

७ छ, पुण्यम् । ८ छ, मनुजानान्तु ; ड, मनुजानान्तु ।

९ छ, मांसरसो । १० छ, सदा च परचिन्तकः ।

११ घ, कदाशयविहीनो । १२ छ, वसन् ।

१३ छ, अहं त्वमनयो । १४ छ, तत्त्वं ।

तावदार्त्तिर्भयं शोको लोभमोहभ्रमादयः^१ ।

यावन्नायाति शरणं श्रीगुरुं भक्तवत्सलम् ॥ १५ ॥

तावद्भ्रमन्ति संसारे सर्व्वदुःखमलीमसा.^२ ।

न भवेत् सद्गुरौ भक्तिर्यावद्देवेशि देहिनाम् ॥ १६ ॥

सर्व्वसिद्धिफलोपेतो मन्त्र, शुध्यति शोभन^३ ॥ १७ ॥

गुरुप्रसादमूलोऽयं परतत्त्वमहाक्रमः.^४ ॥ १७ ॥

यथा^५ ददाति सन्तुष्टः प्रसन्नो वरदो मनुम् ।

तथा^६ भक्त्या धनैः प्राणैर्गुरुं यत्नेन तोषयेत् ॥ १८ ॥

यदा दद्यात् स्वशिष्याय^७ स्वात्मानं देशिकोत्तमः ।

तदा मुक्तो भवेच्छिष्यस्ततो नास्ति पुनर्भवः ॥ १९ ॥

तावदाराधयेच्छिष्यः प्रसन्नोऽसौ यदा^८ भवेत् ।

गुरौ प्रसन्ने शिष्यस्य सद्यः^९ पापक्षयो भवेत् ॥ २० ॥

मनसापि न काङ्क्षन्ते^{१०} यान् कामाननु^{११}जीविन ।

सम्पादयन्ति^{१२} तान् सर्व्वान् स्वामिनो भक्तवत्सलाः ॥ २१ ॥

ब्रह्मविष्णुमहेशादिदेवतासुनियोगिनः ।

कुर्व्वन्त्यनुग्रहं तुष्टा गुरौ तुष्टे न सशयः ॥ २२ ॥

* ख पुस्तके इत पर “सर्व्वसिद्धिफलोपेतस्तान्मन्त्रो न सिध्यति” इति लोकाङ्गमधिकं दृश्यते ।

१ क तावदार्त्तिर्भयं ड ख महाशोकभ्रमादयः , ग, महाशोकाद्यमादयः ।

२ ख, सर्व्वदुःखमनीषया । ३ ड, श्रीगुरुर्भक्ति ।

४ ख ग, यन्त्रमन्त्रोऽति शोभन । ५ ड, महाक्रम । ६ ड, यदा ।

७ ड तदा । ८ ड, स्वशिष्येभ्यः । ९ ख यथा । १० ड, सर्व्व ।

११ ड काङ्क्षन्ते । १२ ड, कामान्तरूप, ड, सव । १३ ग, सम्पादयन्ति ।

भक्त्या तुष्टेन गुरुणा यः प्रदिष्टः^२ कृपाश्रुता ।

कर्मसुक्तो^३ भवेच्छिष्यो मुक्तिसुक्तयोः स भोजनम् ॥ २३ ॥

शिष्येणापि तथा कार्यं^४ यथा सन्तोषितो गुरुः^५ ।

प्रियं कुर्याच्च देवेशि^६ मनोवाक्कायवाग्भिः ॥ २४ ॥

यदि तुष्टेन गुरुणात्मशिष्यो^७ यत्र कुतश्चित् ।

सुक्तोऽसौति समादिष्टः^८ सोऽपि मुक्तिं व्रजेत् प्रिये ॥ २५ ॥

अथवा निष्प्रपञ्चेन धान्ना केनचिदीश्वरः^९ ।

करोति गुरुरूपेण पशुपाशविमोचनम् ॥ २६ ॥

न^{१०} मे प्रियस्तुष्टेदी मङ्गलः श्वपंचीऽपि वा^{११} ।

तस्मै देयं ततो याह्यं स तु पूज्यो ह्यहं यथा ॥ २७ ॥

विप्रः षड्गुणयुक्तयेदभक्तो^{१२} न प्रशस्यते ।

स्नेह्योऽपि गुणहीनोऽपि भक्तिमान् शिष्य^{१३} उच्यते ॥ २८ ॥

गुरुभक्तिविहीनस्य तपो विद्या कुलं^{१४} व्रतम् * ।

सर्वं नश्यति तत्रैव भूषणं लोकरञ्जनम्^{१५} ॥ २९ ॥

सर्वरोगव्रणोन्मादापस्मारोत्पातयक्ष्मजम् ।

सर्वदुःखप्रशमनं तत्क्षणान्नात्र संशयः ॥ १०७ ॥

अनेन सर्वशान्तिश्च ज्ञानं विद्यां लभेत् प्रिये ।

कदम्बाशीकवकुलपुत्रागाम्रमधूकजैः ॥ १०८ ॥

चम्पकद्वयपालाशपाटलयीकपित्तकैः ।

मालतीमल्लिकानातिवन्धूकारुणपङ्कजैः * ॥ १०९ ॥

कङ्कारारुणमन्दारयूथि'कुन्दजवादिभिः ।

सनारिकेलकदलीद्राचेक्षुष्ट्युक्तेरपि ॥ ११० ॥

चन्दनाशुकर्पूररोचनाकुङ्कुमादिभिः ।

रत्नैरन्यैः शुभद्रव्यैः समिदृष्टतफलोद्भवैः ॥ १११ ॥

पूर्ववज्जुहुयाहेवि विधिवन्मन्त्रवित्तमः ।

महोपतीशः प्रसूयान कान्ता यौवनगर्विताः ॥ ११२ ॥

ऊर्द्धान्नायैकनिष्ठातः^१ पराप्रासादमन्त्रवित् ।
 कुक्षार्णवार्थतत्त्वज्ञो जीवन्मुक्त कुलेश्वरि ॥ ११६ ॥
 सुतीर्थे वाप्यतीर्थे वा^२ जलमध्येऽपि वा वसन् ।
 पराप्रासादमन्त्रज्ञो मुक्त एव न सशयः ॥ ११७ ॥
 दिक्पीठचैत्रमुद्रादिद्वचयस्त्रीमठादिकाः ।
 पूरभैरवादेव्यस्य ऊर्द्धान्नायस्य पार्श्वति ॥ ११८ ॥
 निम्बकारस्करोन्मत्तकण्टकीविप्रदन्तिभिः^३ ।
 अस्थिकण्टकद्वचाद्यैर्द्रव्यैरशुभसाधनैः^४ ॥ ११९ ॥
 घटुकैः कृष्णवर्णैश्च समित्पत्रफलान्तरैः^५ ।
 गृहधूमचिताङ्गारत्रिकटु^६ चिताञ्जनैः ॥ १२० ॥
 उन्मत्तरससंसिक्तैः पिष्ट्वा सम्यक् प्रसेचितैः^७ ।
 साध्यपादरजोभिश्च चिताभस्मसमन्वितैः ॥ १२१ ॥
 साध्यप्रतिकृतिं कुर्यादेकनक्षत्रद्वचयजाम् ।
 सम्यक्प्रतिष्ठितप्राणा कुण्डस्योपरि लम्बयेत्^८ ॥ १२२ ॥
 खनेत्तत्प्रतिमा मन्त्री कुण्डस्याधो यथाविधि ।
 मलीमसेन मनसा चोग्रदृष्टिरमर्पणः ॥ १२३ ॥

१ ख निष्ठत, ड, निष्ठात । २ ड, सुतीर्थेनान्यतीर्थे वा । ३ ड, पूरभैरव ।

४ ख, मर्कटीविप्रदृष्टिभिः ड, कण्टकीविप्रदृष्टिभिः ।

५ ख अग्निगुण्डर्कद्वचाद्यैर्द्रव्यैः, घ, अस्थिकण्टकविमोद्यैर्हर्मैरशुभकारणम् ।

ड, क्षादा न शुभकारणम् ।

६ ख, कुटजैः कृष्णवर्णैश्च समित्पत्रफलान्तरैः, क, घ, घटुकैः कृष्णवर्णैश्च-
 समित्पत्रफलान्तरैः ड फलाण्यैः । ७ ख, त्रिकटुग्निविषाञ्जनम्,
 घ, ड त्रिकटुग्नि । ८ ख, प्रसाधितैः । ९ ड, चिन्तयेत् ।

सर्वरोगप्रणोन्नादापत्तारीत्पातयस्त्रजम् ।

सर्व्वदुःखप्रशमन तत्क्षणाद्यात्र सशयः ॥ १०७ ॥

अनेन सर्व्वशान्तिश्च ज्ञान विद्या लभेत् प्रिये ।

कदम्बाशोकवकुलपुन्नागान्त्रमधूकजैः ॥ १०८ ॥

चम्पकद्वयपालाशपाटनश्रीकपित्थकैः ।

मालतीमल्लिकाजातिवन्धूकारुणपद्मजैः ॥ १०९ ॥

कक्षारारुणमन्दारयूधि'कुन्दजवादिभिः ।

सनारिकेलकदलीद्राचेक्षुष्टयकौरपि ॥ ११० ॥

चन्दनाशुरुकर्पूररोचनाकुङ्कुमादिभिः ।

रक्तैरन्यैः शुभद्रव्यैः समिदृष्टतफलोद्भवैः ॥ १११ ॥

पूर्व्ववज्जुहुयाद्देवि विधिवन्मन्त्रवित्तमः ।

महीपतींश्च^१ पुरुषान् कान्ता योवनगर्व्विता ॥ ११२ ॥

सिंहान् मत्तान् तथा व्याघ्रान् मृगान् दुष्टान् गजानपि^२ ।

सिंहदेवाप्सरोयक्षगन्धर्व्ववनितास्तथा ।

देवानपि^३ कुलीशानि वशयेन्नात्र सशयः ॥ ११३ ॥

वाजीलवणहोमेन स्त्रियमाकर्षयेद्भुवम् ।

विधिनानेन देवेशि सौभाग्यमुत्तम लभेत् ॥ ११४ ॥

बहुनात्र किमुक्तेन त्रिषु लोकेषु मन्त्रिणाम् ।

अनेन मन्त्रराजेन नासाध्य विद्यते क्षचित् ॥ ११५ ॥

१ ख, पुरुषाः क्षीकोऽयमधिको दृश्यते ।

१ क, लाति ।

२ ख, समित्पत्तफनान्तिवै , य समित्पत्तफनोद्भवैः । ३ ख, महीपत्यादि ।

४ ख, मत्तगजव्याघ्रान् सर्पदुष्टमृगानपि ।

५ ख, मत्तानपि ।

ज हर्त्तान्नायैकनिष्णातः^१ पराप्रासादमन्त्रवित् ।

कुलार्णवार्थतत्त्वज्ञो जीवन्मुक्तः कुलेश्वरि ॥ ११६ ॥

सुतीर्थे वाप्यतीर्थे वा^२ जलमध्येऽपि वा वसन् ।

पराप्रासादमन्त्रज्ञो मुक्त एव न सशयः ॥ ११७ ॥

दिक्पीठचेचमुद्रादिहृत्तवल्लीमठादिकाः ।

पूरभैरव^३देव्यथ जह्वाग्न्यायस्य पार्ष्वति ॥ ११८ ॥

निम्बकारस्फुरोन्मत्तकण्टकीविप्रदन्तिभिः^४ ।

अस्थिकण्टकहृत्ताद्यैर्द्रव्यैरशुभसाधनैः^५ ॥ ११९ ॥

घटुकैः कृष्णवर्णैश्च समित्पत्रफलान्तरैः^६ ।

गृहधूमचिताङ्गारत्रिकटु^७स्त्रि^८चिताञ्जनैः ॥ १२० ॥

उन्मत्तरससंसिक्तैः पिष्टा सम्यक् प्रसेचितैः^९ ।

साध्यपादरजीभिश्च चिताभस्मसमन्वितैः ॥ १२१ ॥

साध्यप्रतिष्ठातिं कुर्यादेकनक्षत्रहृत्तजाम् ।

सम्यक्प्रतिष्ठितप्राणा कुण्डस्योपरि लम्बयेत्^{१०} ॥ १२२ ॥

खनेत्तत्प्रतिमा मन्त्री कुण्डस्याधो यथाविधि ।

मलीमसेन मनसा चोग्रदृष्टिरमर्षणः ॥ १२३ ॥

१ ख, निष्ठय, ड, निष्ठातः । २ ड, स्वतीर्थेनान्यतीर्थे वा । ३ ड, पूरभैरव ।

४ ख, सर्वादीविषदण्डिभिः ड, कण्टकीविप्रदण्डिभिः ।

५ ख, अग्निकुण्डर्षहृत्ताद्यैर्द्रव्यै, घ, अस्थिकण्टकविप्राद्यैर्हैमैरशुभकारणम् ।

, सादा न शुभकारणम् ।

६ ख, कुटुकैः कृष्णवर्णैश्च समित्पत्रफलान्तकैः, क, घ घटुकैः कृष्णवर्णैश्च-
मित्पत्रफलान्तकैः, ड, फलाण्यैः । ७ ख, त्रिकटुग्निविधाञ्जनम्,

, ड, त्रिकटुग्निः ।

८ ख, प्रसाधितैः ।

९ ड, विनमेत् ।

सर्वरोगघ्नोन्मादापस्मारोत्पातयक्ष्मजम् ।
 सर्वदुःखप्रशमन तत्क्षणाच्चान्न संशयः ॥ १०७ ॥
 अनेन सर्वशान्तिश्च ज्ञान विद्या लभेत् प्रिये ।
 कदम्बाशोकवकुलपुत्रागाम्रमधूकजैः ॥ १०८ ॥
 चम्पकद्वयपालाशपाटनश्रीकपित्थकैः ।
 मालतीमल्लिकार्जुनवन्धूकारुणपद्मजैः ॥ १०९ ॥
 कङ्कारारुणमन्दारयूथि^१कुन्दजवादिभिः ।
 सनारिकेलकदलीद्राक्षेक्षुष्टयु^२कैरपि ॥ ११० ॥
 चन्दनाशुक्कर्पूररोचनाकुङ्कुमादिभिः ।
 रक्तैरन्यैः शुभद्रव्यै समिदृष्टतफलोद्भवैः^३ ॥ १११ ॥
 पूर्ववज्जुष्टयाद्देवि विधिवन्मन्त्रवित्तमः ।
 महीपतीद्य^४ पुरुषान् कान्ता यौवनगर्विताः ॥ ११२ ॥
 सिंहान् मत्तान् तथा व्याघ्रान् मृगान् दुष्टान् गजान्
 सिंहदेवाप्सरोयक्षगन्धर्व्वनितास्तथा ।
 देवानपि^५ कुलेशानि वशयेन्नात्र संशयः ॥ ११३ ॥
 राजीलवणहीमेन स्त्रियमाकर्षयेद्दधुवम् ।
 विधिनानेन देवेशि सौभाग्यमुत्तम लभेत् ॥ ११४ ॥
 बहुनात्र किमुक्तेन त्रिषु लोकेषु मन्त्रिणाम् ।
 अनेन मन्त्रराजेन नामाध्य विद्यते क्वचित् ॥ ११५ ॥

* ख, पुल्लके लोकोज्यमधिको दृश्यते ।

१ क, लार्ग

२ ख, समिदृष्टतफलान्तिकै , घ, समिदृष्टतफलोद्भवै । ३ ख, *

४ ख, मत्तगजव्याघ्रान् सर्पदुष्टमृगानपि ।

५ ख, सद्या

BHAVAN'S LIBRARY

N B—This is issued only for one week till _____

This book should be returned within a fortnight from the date last marked below

Date of Issue	Date of Issue	Date of Issue	Date of Issue
---------------	---------------	---------------	---------------

कुलार्णवमिदं शास्त्रं योगिनीनां हृदि स्थितम्* ।
 प्रकाशितं मया चाद्य गोपनीयं प्रयत्नतः ॥ १०२ ॥
 पुस्तकञ्च महेशानि पशुमेहं न निक्षिपेत् ।
 न दद्यात् पशुहस्ते च न पठेत् पशुसन्निधौ ।
 न पठेदासवीक्ष्मास ग्रन्थं भूमौ न निक्षिपेत् ॥ १०३ ॥
 नित्यं सम्पूजयेद्भक्त्या जानीयाद्गुरुवत्कृतं ।
 नापुत्राय प्रवक्तव्यं नाशिष्याय कदाचन ॥ १०४ ॥
 स्नेहालोभाद्वयादुक्ता सोऽचिरान्नश्यति ध्रुवम्† ।
 देवि यद्विद्यते प्राज्ञे‡ तत्तत् किञ्चिन्मयोदितम् ॥ १०५ ॥
 साधकानां हितायार्थं भुक्तिमुक्तिफलैर्पिणाम् ।
 यद्योर्द्ध्वान्नायमाह्वात्म्यं पठेत् श्रीचक्रसन्निधौ ॥ १०६ ॥
 भक्त्या परमया देवि यं शृणोति स कौन्तिक् ।
 व्रतं स्नानं तपस्तीर्थं यज्ञदेवार्चनादिषु ॥ १०७ ॥
 ततः फलं कीटिगुणितं लभते नात्र संशयः ।
 त्वत्सन्निधौ सन्निवसेन्नात्र कार्या विचारणा ॥ १०८ ॥

इति श्रीकुलार्णवे निर्वाणमोक्षद्वारे महारहस्ये
 सर्वाङ्गमोक्षमोक्षमे संपादलक्ष्यस्य पञ्चमखण्डे
 ऊर्द्ध्वान्नायतन्त्रे सप्तदशोऽङ्काः ॥ * ॥

॥ समाप्तोऽयं ग्रन्थः ॥

* क, ग, घ प्रसङ्गेषु इत आरभ्य सप्त श्लोका न दृश्यन्ते ।

† क घ, योगिनास्यवर्णितम् ग सर्वसारमिदं प्रिये ।

‡ ख परेष्टो भविष्यति । ३ ख देवि माया यदप्राप्तम् ।

कुलार्णवतन्त्रस्य सूचीपत्रम् ।

प्रथमोक्तासे

जीवानां मोक्षोपायप्रश्नः ।

शिवस्वरूपवर्णनम् ।

जीवलक्षणम् ।

देहिनां साधारणावस्थावर्णनम् ।

देहिनां चतुर्विधशरीराणि ।

मानुष्य विना न तत्त्वज्ञानम् ।

शरीररचने युक्तिः ।

ब्रह्मविष्णादीनामपि नश्वरत्वम् ।

आयुःक्षयकारणानि ।

सूतकर्मणां परत्र फलयोगः ।

स्वापराधेनैव देहिनां दुःखा-

द्युत्पत्तिः ।

निःसङ्गस्य मुक्तिः ।

संसारदोषवर्णनम् ।

विवेकज्ञानं विना देहदण्ड-

नादिना न मुक्तिः ।

कर्मकाण्डैकरतदोषवर्णनम् ।

तत्त्वज्ञानमेव मोक्षकारणम् ।

परमार्थज्ञानं विना शास्त्रादि-

पाठान्न मुक्तिः ।

तत्त्वमात्मस्थम् ।

ज्ञानान्मुक्तिः ।

मुक्तिदा गुरुवागिका ।

अद्वैतं गुरुवाक्येन लभ्येत ।

विवेकागमभेदेन ज्ञानस्य द्वैवि-

ध्यम् ।

शब्दब्रह्मागममयम् ।

परं ब्रह्म विवेकजम् ।

तत्त्वज्ञस्य तपोव्रतादि नास्ति ।

इन्द्रियादिनिग्रहं गुरुफारुख्यं

विना च तत्त्वज्ञानं न

जायते ।

द्वितीयोक्तासे

कुलधर्ममाहात्म्याम् ऊर्हान्नाय-

माहात्म्यश्च श्रोतुम् प्रश्नः ।

कुलाचारस्य श्रेष्ठत्वम् ।

कुलार्णवमिदं गात्रं योगिनीनां हृदि स्थितम् ।
 प्रकाशितं मया चाद्य गोपनीयं प्रयत्नतः ॥ १०२ ॥
 पुस्तकञ्च मद्देशानि पशुमेहे न निक्षिपेत् ।
 न दद्यात् पशुहस्ते च न पठेत् पशुसन्निधौ ।
 न पठेदासवीक्षासं ग्रन्थं भूमौ न निक्षिपेत् ॥ १०३ ॥
 नित्यं सम्पूजयेद्भक्त्या जानीयादगुरुवक्तृतः ।
 नापुत्राय प्रवक्तव्यं नाग्निपाय कदाचन ॥ १०४ ॥
 स्नेहस्रोभाद्भयादुक्ता सोऽचिराद्वयति ध्रुवम् ।
 देवि यद्विद्यते प्राज्ञे तत्तत् किञ्चिन्मयोदितम् ॥ १०५ ॥
 साधकानां हितार्थाय भुक्तिमुक्तिफलैर्पिणाम् ।
 यथोद्धान्त्रायमाहात्म्यं पठेत् श्रीचक्रसन्निधौ ॥ १०६ ॥
 भक्त्या परमया देवि यः शृणोति स कौलिकः ।
 व्रतं स्नानं तपस्तीर्थं यज्ञदेवार्चनादिषु ॥ १०७ ॥
 तत् फलं कीटिशुणितं लभते नात्र संशयः ।
 त्वत्सन्निधौ सन्निवसेन्नात्र कार्या विचारणा ॥ १०८ ॥
 इति श्रीकुलार्णवे निर्द्धारणसौचद्वारे महारहस्ये
 सर्वांगमोत्तमोत्तमे सप्तादलक्षग्रन्थे पञ्चमखण्डे
 कर्हान्त्रायतन्त्रे सप्तदशोऽध्यायः ॥ ॥

॥ समाप्तोऽयं ग्रन्थः ॥

* क, ग, घ, पुष्पाकेषु इत आरभ्य एतन् श्लोका न दृश्यन्ते ।

† क, घ, योगिनामुपवर्णितम् ; गं, सर्व्वधारमिदं प्रिये ।

२ ख, परमेतो भविष्यति । ३ ख, देवि माया यदपाव्यत् ।

ऊर्ध्वान्नायतत्त्वं पूर्णब्रह्मात्मकम् ।

पञ्चमुखेभ्यः पञ्चान्नायोत्पत्तिः ।

तेषु ऊर्ध्वान्नायस्य श्रेष्ठत्वम् ।

देवाः शक्तिश्रिवांशसम्भूताः ।

आन्नायज्ञानफलम् ।

ऊर्ध्वान्नायशब्दस्य यौगिकार्थः ।

दृष्टान्तदर्शनेन ऊर्ध्वान्नायस्य
श्रेष्ठत्वनिरूपणम् ।

ऊर्ध्वान्नायज्ञानं प्रति हेतुनिरू-
पणम् ।

ऊर्ध्वान्नायो गुरुमुखात् ज्ञेयः ।

ऊर्ध्वान्नायपरायणस्य सर्वशक्तिया-
कारित्वं ।

ऊर्ध्वान्नायज्ञो जीवन्मुक्तः ।

ऊर्ध्वान्नायज्ञप्रशंसा ।

आन्नायानां सृष्टिरूपादि भेद-
कथनम् ।

आन्नायरूपसङ्केतभेदकथनम् ।

ऊर्ध्वान्नायस्य सङ्केताभावः ।

प्रासादमन्त्रकथनम् ।

तस्य शिवशक्त्यात्मकत्वम् ।

प्रासादमन्त्रे सर्वं जगत् स्यूतम् ।

प्रासादमन्त्रासङ्गतमन्त्रा

निष्फलाः ।

देवमुन्यादयोऽपि प्रासादमन्त्रं
जपन्ति ।

पराप्रासादमन्त्रजापिनः
फलानि ।

प्रासादमन्त्रज्ञः श्वपचोऽपि
देवतास्थापनाधिकारी ।

पराप्रासादमन्त्रज्ञस्य शैवादि-
सर्वमन्त्रज्ञानम् ।

पराप्रासादमन्त्रस्य सर्वफलदाह-
त्वम् ।

शचीन्द्रप्रभृतीनि इन्द्रानि शिव-
शक्त्यात्मकानि ।

प्रासादमन्त्रः सर्वात्मकः ।

प्रासादमन्त्रप्रशंसा ।

प्रासादमन्त्रजपविधिः ।

प्रासादमन्त्रो भुक्तिमुक्तिदः ।

चतुर्थोऽंशः

पराप्रासादमन्त्रोद्धारः ।

पराप्रासादशब्दव्युत्पत्तिः ।

न्यासादौ कर्त्तव्यनिरूपणम् ।

ऋष्यादिन्यासः ।

न्यासादीनां यौर्वापर्यनिरू-
पणम् ।

श्रेष्ठताया हेतूपन्यासः ।
 कौल भोगयोगात्मकम् ।
 देवा अपि कुलधर्मपराः ।
 पूर्वजन्मकृताभ्यासात् कुलज्ञान
 प्रकाशः ।
 मन्त्रजपादिना विशुद्धचित्तस्य
 कुलज्ञानप्रकाशः ।
 अन्यानि कुलज्ञानकारणानि ।
 कुलज्ञानाधिकारिनिर्णयः ।
 समयाचारिणः कुलज्ञानकथने
 दोषः ।
 कुलधर्ममाहात्म्यम् ।
 देव्युपासकस्य सद्गतिः ।
 कुलाज्ञस्य सर्वदेव पशुतुल्यत्वम् ।
 कुलधर्मरतानामीव मनुष्यत्वम् ।
 कुलाज्ञानी वेदज्ञः स्वपचाधमः ।
 वेदज्ञस्यापि कुलाज्ञाने अज्ञता ।
 देवीभक्ता एव कुलज्ञाः ।
 वेदात्मक शास्त्रं कौलात्मकम् ।
 “पङ्दर्शनानि मेऽज्ञानि” ।
 प्रत्यक्षफलदाढत्वात् कुलशास्त्रस्य
 प्रामाण्यम् ।
 भस्मारप्रवाहरक्षणायैव कुल
 शास्त्रनिन्दा ।

पापनिरताना न कुलज्ञानीतु
 पत्तिः ।
 दुरात्मना मोहनाय पशुशास्त्र
 प्रचारः ।
 कुलधर्मेण देवादीनां देवत्वम् ।
 मिथ्याज्ञानविडम्बकानां कुल
 धर्मस्यान्यथा कल्पनम् ।
 व्रथापान वेदादिषु निन्दितम् ।
 एकादशमद्यानि द्विजातीनां
 मग्राद्याणि द्वादशन्तु
 ग्राह्यमेव ।
 सुरादिदर्शनादौ प्रायश्चित्तम् ।
 व्रथा हिंसायां दोषः ।
 अष्टौ घातकाः ।
 वधस्य चैविध्यम् ।
 विधानानुसारेण पञ्चमकाराणां
 सेव्यत्वम् ।
 कुलधर्मानुकूलानि श्रुतिप्रमा-
 णानि ।

तृतीयोक्तासे

ऊर्ध्वान्नायप्रश्नः ।
 ऊर्ध्वान्नायादीनामतिगोप्यत्वम् ।

ऊर्ध्वान्नायतत्त्वं पूर्णज्ञात्मकम् ।
 पञ्चमुखेभ्यः पञ्चान्नायोत्पत्तिः ।
 तेषु ऊर्ध्वान्नायस्य श्रेष्ठत्वम् ।
 देवाः शक्तिशिवांशसम्भूताः ।
 आन्नायज्ञानफलम् ।
 ऊर्ध्वान्नायशब्दस्य यौगिकार्यः ।
 दृष्टान्तदर्शनेन ऊर्ध्वान्नायस्य
 श्रेष्ठत्वनिरूपणम् ।
 ऊर्ध्वान्नायज्ञानं प्रति हेतुनिरू-
 पणम् ।
 ऊर्ध्वान्नायो गुरुमुखात् ज्ञेय ।
 ऊर्ध्वान्नायपरायणस्य सर्वक्रिया-
 कारित्वम् ।
 ऊर्ध्वान्नायज्ञो जीवन्मुक्तः ।
 ऊर्ध्वान्नायज्ञप्रशंसा ।
 आन्नायानां ऋष्टिरूपादि भेद-
 कथनम् ।
 आन्नायरूपसङ्केतभेदकथनम् ।
 ऊर्ध्वान्नायस्य सङ्केताभावः ।
 प्रासादमन्त्रकथनम् ।
 तस्य शिवशक्त्यात्मकत्वम् ।
 प्रासादमन्त्रे सर्वं जगत् स्यूतम् ।
 प्रासादमन्त्रासङ्गतमन्त्रा-
 निष्फलाः ।

देवमुन्यादयोऽपि प्रासादमन्त्रं
 जपन्ति ।
 पराप्रासादमन्त्रजापिनः
 फलानि ।
 प्रासादमन्त्रज्ञः श्वपचोऽपि
 देवतास्थापनाधिकारी ।
 पराप्रासादमन्त्रज्ञस्य शैवादि-
 सर्वमन्त्रज्ञानम् ।
 पराप्रासादमन्त्रस्य सर्वफलदाय-
 त्वम् ।
 शचीन्द्रप्रभृतीनि इन्द्रानि शिव-
 शक्त्यात्मकानि ।
 प्रासादमन्त्र सर्व्वात्मकः ।
 प्रासादमन्त्रप्रशंसा ।
 प्रासादमन्त्रजपविधिः ।
 प्रासादमन्त्रो भुक्तिमुक्तिदः ।

चतुर्थोऽध्याये

पराप्रासादमन्त्रोद्धारः ।
 पराप्रासादशब्दव्युत्पत्तिः ।
 न्यासादौ कर्त्तव्यनिरूपणम् ।
 ऋत्यादिन्यासः ।
 न्यासादीनां पीर्वापर्यनिरू-
 पणम् ।

श्रेष्ठताया हेतूपन्यासः ।
 कौलं भोगयोगात्मकम् ।
 देवा अपि कुलधर्मपराः ।
 पूर्वजन्मकृताभ्यासात् कुलज्ञान-
 प्रकाशः ।
 मन्त्रजपादिना विशुद्धचित्तस्य
 कुलज्ञानप्रकाशः ।
 अन्यानि कुलज्ञानकारणानि ।
 कुलज्ञानाधिकारिनिर्णयः ।
 समयाचारिणः कुलज्ञानकथने
 दीपः ।
 कुलधर्ममाहात्म्यम् ।
 देव्युपासकस्य सङ्गतिः ।
 कुलाज्ञस्य सर्वदेव पशुतुल्यत्वम् ।
 कुलधर्मरतानामेव मनुष्यत्वम् ।
 कुलाज्ञानी वेदज्ञः स्वपचाधमः ।
 वेदज्ञस्यापि कुलाज्ञाने अज्ञता ।
 देवीभक्ता एव कुलज्ञाः ।
 वेदात्मकं शास्त्रं कौलात्मकम् ।
 “पङ्कदर्शनानि मेऽज्ञानि” ।
 प्रत्यक्षफलदाहत्वात् कुलशास्त्रस्य
 प्रामाण्यम् ।
 संसारप्रवाहरक्षणार्थं कुल-
 शास्त्रनिन्दा ।

पापनिरतानां न कुलज्ञानोत्-
 पत्तिः ।
 दुरात्मनां मोहनाय पशुशास्त्र-
 प्रचारः ।
 कुलधर्मोऽपि देवादौनां देवत्वम् ।
 मिथ्याज्ञानविडम्बकानां कुल-
 धर्मस्यान्यथा कल्पनम् ।
 व्रथापानं वेदादिषु निन्दितम् ।
 एकादशमयानि द्विजातीना-
 मग्राह्याणि द्वादशन्तु
 ग्राह्यमेव ।
 सुरादिदर्शनादौ प्रायश्चित्तम् ।
 व्रथा हिंसायां दीपः ।
 अष्टौ घातकाः ।
 वधस्य त्रैविध्यम् ।
 विधानानुसारेण पञ्चमकाराणां
 सेव्यत्वम् ।
 कुलधर्मानुकूलानि श्रुतिप्रमा-
 णानि ।

तृतीयोच्चासे

ऊर्ध्वान्नायप्रश्नः ।
 ऊर्ध्वान्नायादीनामतिगीयत्वम् ।

जर्हान्नायतत्त्वं पूर्णब्रह्मात्मकम् ।

पञ्चमुखेभ्यः पञ्चान्नायोत्पत्तिः ।

तेषु जर्हान्नायस्य श्रेष्ठत्वम् ।

देवाः शक्तिशिवांशसम्भूताः ।

आन्नायज्ञानफलम् ।

जर्हान्नायशब्दस्य धौगिकार्थः ।

दृष्टान्तदर्शनेन जर्हान्नायस्य
श्रेष्ठत्वनिरूपणम् ।

जर्हान्नायज्ञानं प्रति हेतुनिरू-
पणम् ।

जर्हान्नायो गुरुमुखात् ज्ञेय ।

जर्हान्नायपरायणस्य सर्वक्रिया-
कारित्वं ।

जर्हान्नायज्ञो जीवन्मुक्तः ।

जर्हान्नायज्ञप्रशंसा ।

आन्नायानां सृष्टिरूपादि भेद-
कथनम् ।

आन्नायरूपसङ्केतभेदकथनम् ।

जर्हान्नायस्य सङ्केताभावः ।

प्रासादमन्त्रकथनम् ।

तस्य शिवशक्त्यात्मकत्वम् ।

प्रासादमन्त्रे सर्वं जगत् स्यूतम् ।

प्रासादमन्त्रासङ्गतमन्त्रा

निष्फलाः ।

देवमुन्यादयोऽपि प्रासादमन्त्रं
जपन्ति ।

पराप्रासादमन्त्रजापिनः

फलानि ।

प्रासादमन्त्रज्ञः श्वपचोऽपि

देवतास्थापनाधिकारी ।

पराप्रासादमन्त्रज्ञस्य शैवादि-
सर्वमन्त्रज्ञानम् ।

पराप्रासादमन्त्रस्य सर्वफलदाह-
त्वम् ।

शचीन्द्रप्रभृतीनि इन्द्रानि शिव-
शक्त्यात्मकानि ।

प्रासादमन्त्र सर्वात्मकः ।

प्रासादमन्त्रप्रशंसा ।

प्रासादमन्त्रजपविधिः ।

प्रासादमन्त्रो भुक्तिमुक्तिदः ।

चतुर्थोऽध्यासे

पराप्रासादमन्त्रोद्धारः ।

पराप्रासादशब्दव्युत्पत्तिः ।

न्यासादौ कर्त्तव्यनिरूपणम् ।

ऋथादिन्यासः ।

न्यासादीनां पीर्वापर्यनिरू-
पणम् ।

अल्पपीडान्यासः ।

महापीडान्यासः ।

तस्य प्रक्रिया यथा—

प्रपञ्चन्यासः ।

षोडश प्रपञ्चभेदाः ।

षोडशस्वराधिदेवताः ।

ताएव प्रपञ्चशक्तयः ।

लवादिपञ्चविंशतिकालभेदाः ।

सर्गाधिदेवता लवादिशक्तयः ।

दशविधभूतादिभेदाः ।

व्यापकाधीश्वरभूतशक्तयः ।

त्रितारम् ।

प्रपञ्चन्यासमन्त्राः ।

न्यासस्थानानि ।

भुवनन्यासः ।

भुवनन्यासमन्त्राः ।

न्यासस्थानानि ।

मूर्त्तिन्यासः ।

स्वरमूर्त्तयः ।

स्वरशक्तयः ।

कभादिठडान्तमूर्त्तयः ।

कभादिठडान्तशक्तयः ।

यादयर्मूर्त्तयः ।

यादयर्शक्तयः ।

मूर्त्तिन्यासमन्त्राः ।

न्यासस्थानानि ।

मन्त्रन्यासः ।

सन्त्रन्यासमन्त्राः ।

आधारादिन्यासस्थानानि ।

देवतान्यासः ।

देवतान्यासमन्त्राः ।

न्यासस्थानानि ।

मातृकान्यासः ।

मातृकान्यासमन्त्राः ।

न्यासस्थानानि ।

अर्हनारीश्वरध्यानम् ।

निष्कलध्यानम् ।

सुद्रादर्शने पौर्वापर्यम् ।

शिरःस्थितयीगुरुध्यानम् ।

महापीडान्यासानुष्ठाने फल-

कथनम् ।

तस्य वज्रपञ्जरसंज्ञा ।

प्रकाशे वर्ण्यपात्राणि ।

पञ्चमोक्तासे

आधारपात्रादिप्रश्नः ।

आधारस्यावश्यकता ।

आधारनिर्माणद्रव्यनिरूपणम् ।
 कामनाभेदे आधारद्रव्यभेदाः ।
 पैष्टीकुलद्रव्यनिर्माणप्रकारः ।
 गौडीकुलद्रव्यनिर्माणप्रकारः ।
 माध्वीसुरानिर्माणप्रकारः ।
 अपरापरसुरानिर्माणप्रकाराः ।
 एकादशमद्यनामानि ।
 पैष्ट्यादीनां पानफलभेदाः ।
 उत्तममद्यलक्षणानि ।
 सुरादर्शनादौ फलानि ।
 द्रव्यसेवनविधानम् ।
 सुरावयवे इच्छादिशक्तीनां
 स्थितिः ।
 मांसं त्रिविधम् ।
 मांसदर्शनफलम् ।
 पित्राद्यर्थे हिंसाया दोषाभावः ।
 पशुहिंसाकरणमन्त्रः ।
 पश्ववयवे देवतास्थितिः ।
 मांसाभावे देयवस्तूनि ।
 मत्स्यमांसमद्यानामङ्गाङ्गित्वम् ।
 कुलपूजाभावे दोषः ।
 पूजाऽशक्तस्य कर्त्तव्यम् ।
 शैववैष्णवादिसर्वसम्प्रदायेषु
 अलिपिशितयोरावश्यकता ।

आधारलक्षणम् ।
 जपयज्ञादिषु कुलद्रव्यस्यावश्य-
 कता ।
 अन्तर्यामिनिष्ठस्य श्रेष्ठत्वम् ।
 कुलद्रव्यसेवनफलम् ।
 मोक्षलक्षणम् ।
 मन्त्रपूतकुलद्रव्यसेवनान्मुक्तिः ।
 सुरा शक्तिः शिवो मांसम् ।
 पितृदेवार्चकानां मद्यपाने न
 दोषः ।
 ब्राह्मणादीनां मद्यपाने काल-
 नियमः ।
 यागकाले विना मद्यादीना
 भक्ष्यत्वम् ।
 वीराणामपि पूजाकाले विना
 मद्यं न पेयम् ।
 कौलिकाचाराज्ञस्य कुलशास्त्र-
 प्रवर्त्तने दोषः ।
 असंस्कृतसुरादीना भक्षणे दोष-
 श्रुतिः ।
 कौलानां पश्चाचारपालने नरक-
 प्राप्तिः ।
 पानोन्मत्तानां सर्वधर्मवहि-
 कृतिः ।

असंस्कृतानां पञ्चतत्त्वसेवने
नाधिकारः ।

सुधापानस्य विशेषलक्षणम् ।
मांसाग्निनो विशेषव्युत्पत्तिः ।
मत्स्याग्निनो विशेषव्युत्पत्तिः ।
शाक्तस्य विशेषलक्षणम् ।
सैद्युनस्य विशेषलक्षणम् ।

पष्ठोक्तासे

पूजकलक्षणम् ।
कुनपूजाया स्थानासनादिनिरूपणम् ।
जीवात्मध्यानम् ।
आत्मादिपञ्चशुद्धिः कर्त्तव्या ।
आत्मशुद्धिप्रकारः ।
स्थानशुद्धिप्रकारः ।
मन्त्रशुद्धिप्रकारः ।
द्रव्यशुद्धिप्रकारः ।
देवशुद्धिप्रकारः ।
पूजायां मण्डलस्यावश्यकता ।
मण्डलपदव्युत्पत्तिः ।
मण्डलभेदः ।
सामान्यादिभेदेन पात्राणि पञ्चधा ।

तर्पणद्रव्यविचारः ।
असंस्कृतसुरा वर्ज्या ।
सुरामन्त्रयोगुरुमुखाद्विरोध-
भञ्जनम् ।
मद्यस्य परामृतीकरणम् ।
स्वरजाः षोडश कलाः ।
कभादिठडान्तवर्णानां द्वादश
कलाः ।
यादिवर्णानां दश कलाः ।
श्रींकारस्य कलानामानि :—
अकारप्रभववृद्धजातसृष्ट्यात्मक-
दशकलानामानि ।
उकारप्रभवविष्णुजातस्थित्या-
त्मकदशकलानामानि ।
मकारप्रभवरुद्रजातसंहारात्मक-
दशकलानामानि ।
विन्दूलेश्वरजाततिरोधानात्मक-
चतुष्कलानामानि ।
नादोल्लेखसदाशिवभवानुग्रहात्मक-
षोडशकलानामानि ।
तत्त्वसंस्कारमन्त्राः ।
अखण्डैकादिमन्त्रः ।
अमृतेशीमन्त्रः ।
दीपनीमन्त्रः ।

पात्रशुद्धिप्रकारः ।

पात्रशुद्धिमन्त्रः ।

दिव्यसिद्धिमानवौघगुरुपङ्क्तयः ।

देव्यावाहनमन्त्रः ।

ब्रह्मणो रूपकल्पनायां हेतुः ।

कर्म्मकाण्डे देव्याराधनस्य दश
स्थानानि ।

प्रतीकपूजने हेतुः ।

नियमानुसरणे युक्तिः ।

यन्त्रमन्त्रदेवतानामैक्यम् ।

यन्त्रशब्दव्युत्पत्तिः ।

यन्त्रपूजाविधिः ।

देवतर्पणविधिः ।

कामनाभेदे तर्पणाङ्गुली
नियमः ।

गुरुपङ्क्तिध्यानम् ।

सप्तमोऽध्याये

वटुकादिभ्यो वलिद्वयं देयः ।

वटुकमन्त्रोद्धारः ।

वटुकवलिदानानन्तरं प्रार्थना
मन्त्रः ।

योगिनीमन्त्रीद्धारः ।

योगिनीवलिदानानन्तरं

प्रार्थनामन्त्रः ।

भूतपतिमन्त्रीद्धारः ।

भूतपतिवलिदानानन्तरं
प्रार्थनामन्त्रः ।

क्षेत्रपालमन्त्रीद्धारः ।

क्षेत्रपालवलिदानानन्तरं
प्रार्थनामन्त्रः ।

क्षेत्रपालस्य मन्त्रान्तरम् ।

राजराजेश्वरवलिमन्त्रीद्धारः ।

राजराजेश्वरवलिदानानन्तरं
प्रार्थनामन्त्रः ।

वटुकादीनां वलिदानस्थान-
विभागः ।

वटुकादीनां वलिदाने अङ्गुली-
नियमः ।

कुलदीपलक्षणम् ।

कुलदीपप्रदानमन्त्रः ।

शक्तेः पानानन्तरं साधकस्य
पानविधिः ।

अदीक्षिताया दीक्षाविधानेन
शोधनम् ।

शक्तये अनिवेदितायाः सुरायाः
पाननिषेधः ।

कुलाटकशक्तिकथनम् ।
 अकुलाटकशक्तिकथनम् ।
 “सहजा”शक्तिकथनम् ।
 एतासामभावेऽनुकल्पः ।
 “सुलक्षणा”शक्तिकथनम् ।
 वर्जनीयशक्तिकथनम् ।
 देव्यै मादिसमर्पणमन्त्रः ।
 क्षमाप्रार्थनमन्त्रः ।
 शेषिकामन्त्रः ।
 उच्छिष्टमातङ्गीध्यानम् ।
 गुरोः शिष्येभ्यस्तत्त्वत्रयदानम् ।
 शिष्यस्य स्थूलदेहशोधनम् ।
 सूक्ष्मदेहशोधनप्रकारो मन्त्रश्च ।
 परदेहशोधनप्रकारो मन्त्रश्च ।
 बीजशोधनप्रकारो मन्त्रश्च ।
 आत्मादितत्त्वत्रयाणां स्थूलादि-
 भेदः ।
 तत्त्वत्रयज्ञानफलम् ।
 शुर्वादीनां पुरत उपविश्य पान
 निषेधः ।
 प्राणभेदादिज्ञानं विना पाने
 दीपः ।
 मन्त्रहीनमद्यपाने दीपः, पान-
 मन्त्रश्च ।

कुण्डल्याहुतिमन्त्रः ।
 दिव्यादिभेदेन पानस्य त्रैविध्यम्
 तल्लक्षणञ्च ।
 अतिरिक्तपाननिषेधः ।
 पूर्णाभिषिक्तानां पानप्रकारः ।
 पाने देव्यादीनां वृत्तिः ।
 दिव्यपानसुखम् ।
 कौलपानसौख्यमेव मोक्षः ।

अष्टमोल्लासे

आरम्भादय उल्लासाः सप्त ।
 तेषां लक्षणानि ।
 द्रव्यसङ्गती वर्ज्यपात्राणि ।
 एकपात्रकरणे दीपः ।
 अनर्हैः सङ्गतिर्न कर्त्तव्या ।
 सङ्केतयोगेन श्रोतोभेदेन वा
 पानं कर्त्तव्यम् ।
 चक्रमध्ये उच्छिष्टपानभक्षण
 विधानम् ।
 उच्छिष्टभैरवध्यानम् ।
 तस्य वल्लुङ्गासनमन्त्रः ।
 शान्तिस्तोत्रम् ।
 चक्रमसितानां कौलिकशक्तीनां
 शिष्टाः ।

अत्रैव मनसो विहताभावे

। देवताभावप्राप्ति ।

कौलिकनिन्दायां दोषः ।

तेषां सत्कारफलम् ।

उन्मना ।

शक्तिकौलिकयोः परचिन्तनम् ।

समवस्थालक्षणम् ।

शान्भवी मुद्रा ।

सप्तमोक्तासयुक्तानां देवीभक्ता-

नामष्टौ प्रत्यया, अष्टावस्था,

अष्टौ सिद्धयश्च ।

कुलतत्त्वज्ञस्य शिवगुणप्राप्तिः ।

जाग्रदाद्यवस्थाभेदेन उक्तासना

भेदः ।

सप्तोक्तासन्नः कौलिको मुक्तः ।

भैरवीचक्रे सर्व्वे द्विजातयः ।

वेदप्रमाणम् ।

चक्रमध्ये जातिभेदकल्पनाया

दोषः ।

चक्रमध्ये स्त्रीपुंसासुपवेशन-

विधिः ।

जगतः शिवशक्त्यात्मकत्वे हेतुः ।

कुलनिष्ठानां शिवशक्तिसमा-

योगात् समाधिः ।

कामुकस्यात्रानधिकारित्वम् ।

नवमोऽल्लासे

स्थूलसूक्ष्मभेदेन ध्यानस्य द्वैवि-
ध्यम् ।

स्थूलध्यानम् ।

सूक्ष्मध्यानम् ।

ब्रह्मज्ञानम् ।

योगविलक्षणम् ।

समाधिलक्षणम् ।

जीवन्मुक्तलक्षणम् ।

समाधिस्थलक्षणम् ।

जीवात्मपरमात्मनोरभेदे

दृष्टान्तः ।

ध्यानलक्षणम् ।

तत्त्वज्ञस्य विश्वविचेष्टितज्ञानम् ।

परतत्त्वज्ञाने मशयादिच्छेदः ।

शान्तिपदे न योगो नैव धारणा ।

ब्रह्मज्ञस्य नियमैरलम् ।

जीवात्मपरमात्मनोरैक्ययोगः ।

साधकानां अवस्थाचतुष्टयम् ।

पूजादीनामुत्तरोत्तरप्रधान्यम् ।

तत्त्वज्ञानासुपासनाप्रकारः ।

जीवपरमात्मनो स्वरूपम् ।

अधिकारभेदे देवज्ञानम् ।
 योगिलक्षणम् ।
 कुलयोगिलक्षणम् ।
 कौलिकानां न विधिर्न निषेधः ।
 योगिस्पर्शात् सर्वं शुचि ।
 योगिगतमेव पत्न्याः ।
 कौलिकोत्तमलक्षणम् ।
 शक्तिभक्तार्चनेनैव शिवः पूजितः ।
 कुलज्ञावसाने दीपः ।
 कुलधर्मप्रविष्टस्य कुलाचारा-
 ज्ञाने दीपः ।
 दानविधिः ।
 वीरचक्रे मधुदानफलम् ।
 देहस्थितिकालपर्यन्तं वर्षा-
 श्रमाचारः कर्त्तव्यः ।
 कर्मांशुष्ठाने हेतुः ।
 कर्मांशुष्ठानक्रमः ।
 कर्मत्यागाधिकारिनिरूपणम् ।
 अनधिकारिणां कर्मत्यागे दीपः ।
 तत्त्वज्ञ कर्माणि न स्पृशन्ति ।
 ब्रह्मज्ञः पुण्यपापैर्न लिप्यते ।

दशमोऽध्याये

उत्तमादिभेदेन पूजा विविधा ।

तृणया मादिसेवने पातकम् ।
 पूजायास्तिथ्यादिनिरूपणम् ।
 आचार्येण स्वयं वा चक्रपूजा
 कार्या ।
 चक्रपूजनफलं, पूजाभावे दीपस्य ।
 रोगादिशान्त्यर्थं योगिनीपूजा ।
 वह्ननामैकत्र समवाये पूजा-
 करणव्यवस्था ।
 श्रीचक्रलक्षणम् ।
 नवकुमारीपूजा ।
 सशक्तिकः पूजयेत् ।
 प्रतिपदादिक्रमेण कुमारीणां
 नामानि ।
 कुमारीपूजनमन्त्रः ।
 कुमारीपूजाफलम् ।
 पक्षान्तरे नवयुवतीनां पूजा ।
 तासां नामानि, पूजाफलञ्च ।
 शृगुवारे शक्तिपूजाविधिः ।
 पूजामन्त्रः ।
 तत्पूजायां फलम् ।
 नवमिथुनार्चनकालनिरूपणम् ।
 तेषां नामानि विधानञ्च ।
 वैशाखे स्नेहदेवतार्चनम् ।
 त्रिसन्ध्य पूजा कार्या ।

माधे स्वेष्टदेवतार्चनम् ।
 कार्तिके स्वेष्टदेवतार्चनम् ।
 अष्टाष्टकपूजा ।
 मूलाष्टकनिरूपणम् ।
 श्रीकण्ठादिपञ्चाशन्मिथुनपूजा ।
 केशवादिमिथुनपूजा ।
 डाकिन्यादिपूजायामनुग्रहः ।
 दूतीयागफलम् ।
 त्रिकपूजाफलम् ।
 कुलपूजां विना चक्रे नाधि-
 कारः ।
 यन्त्रं विना पूजा निष्फला ।
 कुलपूजाप्रशंसा ।
 वेदोक्तविधिना कुलपूजाफलम् ।
 अनुग्रहे षड्विधा व्यवस्था ।
 वर्णस्यदेवतानां पूजामन्त्रः ।
 निर्गन्धाल्यसर्जनमन्त्रः ।
 डाकिनीस्वरूपकथनम् ।
 राकिणीस्वरूपकथनम् ।
 लाकिनीस्वरूपकथनम् ।
 काकिनीस्वरूपकथनम् ।
 शाकिनीस्वरूपकथनम् ।
 हाकिनीस्वरूपकथनम् ।

एकादशोल्लासे

क्रमज्ञः कनिष्ठोऽपि कुलपूजा-
 धिकारी ।
 अज्ञातकौलिकागमे व्यवस्था ।
 नित्यादिपूजने कालनियमः ।
 पूजाया कर्त्तव्यकार्याणि ।
 श्रीचक्रे प्रवेशनिर्गमयोर्विधानम्,
 तस्मिन्कर्त्तव्यकार्याणि च ।
 कुलाचार्यगृहे श्रमृतादिप्रार्थनं,
 तदकरणे दोषश्च ।
 अस्रातस्य कुलद्रव्यपाननिषेधः ।
 कुलामृतपाने विधानानि ।
 अज्ञानिज्ञानिनोर्व्यवहाराः ।
 चक्रमध्ये निषिद्धकार्याणि ।
 कौलिकस्य पशुसंसर्गे हानिः ।
 पशुभ्यः कुलद्रव्यं न देयम् ।
 चक्रमध्ये विवादादिनिषेधः ।
 गुर्वादिस्मृतौ श्रीपूर्वकत्वम् ।
 गुरुं नाम्ना न भाषेत ।
 कुलशास्त्रमन्येषां न कथनीयम् ।
 पशुमुखेभ्यः कुलधर्मग्रवणनिषेधः ।
 जडादिभेदेन गुरुर्योपितः पञ्च ।
 वर्ज्याः स्त्रियः ।

पूज्या. स्त्रियः ।

धाममासादिदर्शने वन्दनम् ।

गुरुभक्तिसुतादिकुत्सा न कार्या ।

नगनादिस्त्रीदर्शननिषेधः ।

दिवसे स्त्रीसङ्गादिनिषेधः ।

सर्वा. स्त्रियः मातृसुत्याः ।

स्तीतादन न कर्त्तव्यम् ।

कुलवृद्धा ।

कौलिकानां प्रायश्चित्तादिपञ्च
वर्णानि ।

महापातकपञ्चकम् ।

कौले निग्रहानुग्रहौ ।

पापकर्माणि ।

कुलनिन्दकानां वधे न दोषः ।

गुरुनिन्दकनिधनात् शिवे त्रयः ।

त्रीचक्रवृत्तान्तं गोपनीयम् ।

पञ्चमे कुलप्रसङ्गोऽकर्त्तव्यः ।

गुरुमन्त्रयोरप्रकाशप्रकाशाभ्यां
दोषः ।

कुलभ्रष्टस्य न निष्कृतिः ।

कौलिकस्य पातित्यकर्माणि ।

पातित्ये प्रायश्चित्तम् ।

आचारस्य प्राधान्यम् ।

गुरुस्त्रिवारमाचार कथयेत् ।

शिव्यपाप गुरुं प्राप्नोति ।

—

द्वादशोत्पत्तिः

श्रीपादुकामाहात्म्यम् ।

पादुकास्मरणफलानि ।

गुरोरोत्तरसादृश्यम् ।

गुरुभक्तिहीनस्य निन्दा ।

सङ्गत्तस्य प्रशंसा ।

गुरुभक्तियर्पणा ।

गुरुभक्तिफलम् ।

गुरुं न मर्त्यं बुध्येत ।

गुरुमन्त्रपरित्यागे दोषः ।

गुर्व्यप्रेऽकर्त्तव्यानि कार्याणि ।

नास्तिकवर्जनम् ।

गुरौ सन्निहिते अन्यपूजा न
कर्त्तव्या ।

स्वशास्त्रोत्तरहस्यप्रकाशे समय
श्रुतिः ।

गुरुणा भवैत भावनीयम् ।

आत्मादिभेदेन चतुर्विधा गुरु-
श्रद्धा ।

गुरुश्रद्धाफलम् ।

वित्तानुसारेण सर्वं करणीयम् ।

गुरुस्त्रापहरणे दोषः ।
 गुरुद्रोहकराणि कार्याणि ।
 गुरुस्थानादिविनाशे दोषः ।
 गुरुनिन्दायवणे प्रायश्चित्तम् ।
 देशिकावासगमने वर्ज्यानि ।
 श्रीगुरोः सर्वमूलत्वम् ।
 सिद्धिकामिनो गुरुसेवने युक्तिः ।
 गुरौ तुष्टे सर्वदेवतुष्टिः ।
 गुर्व्यादिसन्निधाने त्याज्य-
 कार्याणि ।

गुरुक्तमेव शास्त्रम् ।
 गुरुकार्यं स्वयमेव कर्तव्यम् ।
 गुरोरुद्धे न तिष्ठेत् ।
 गुरुच्छायालङ्घने दोषः ।
 गुर्व्याञ्जालङ्घने दोषः ।
 आसनदाननियमः ।
 वन्दनभेदः ।
 नमस्यानमस्यपात्राणि ।
 गुरुप्रणामकालनियमः ।
 गुरुशक्त्यादीनामपि गुरुत्वम् ।
 ज्येष्ठचतुष्टयम् ।

त्रयोदशोल्लासे

वर्ज्यशिष्यलक्षणम् ।

ग्राह्यशिष्यलक्षणम् ।
 गुरुलक्षणम् ।
 निराकारस्यापि शिवस्य गुरु-
 रूपेणाकृतियहणे हेतवः ।
 श्रीगुरोर्ब्रह्मविष्णुशिवत्वम् ।
 श्रीगुरोः शिवत्वे युक्तिः ।
 गुरुशिवयोरभेदः ।
 देवमन्त्रगुरुणामभेदः ।
 श्रेष्ठगुरुलक्षणानि ।
 प्रसङ्गेनाष्टपाशनामानि ।
 पाशवद्धः पशुः पाशमुक्तः शिवः ।
 प्रसङ्गेन मनसश्चतुर्विधावस्था ।
 गुरुमान्निध्यात् पापादिचये
 दृष्टान्ताः ।
 तत्त्वज्ञानं विना मोक्षप्रदानादौ
 न शक्तिः ।
 सम्प्रदायभेदे गुरुसख्या ।
 षड्विधा गुरवः ।
 पूर्णाभिषेककर्तुः पादुका पूज
 नीया ।
 “गुरोर्गुर्वन्तरं व्रजेत्” ।

चतुर्दशोल्लासे

दोक्षा विना न मोक्षः ।

आचार्यं विना न दीक्षा ।
 आचार्यपरम्परायां हेतुः ।
 दीक्षितस्य इह परे शिवे योगः,
 देहान्ते गाम्बती मुक्तिः ।
 मन्त्रोपदेगविधिः ।
 अपरीक्ष्य दीक्षायां गुरुशिष्ययोः
 पिशाचत्वादिप्राप्तिः ।
 अगास्त्रीयोपदेशे दोषः ।
 समयदीक्षानन्तरमुपदेशः
 कार्यः ।
 शिष्यपरीक्षाविधिः ।
 योग्यशिष्यनिरूपणम् ।
 शिष्यस्य गुरुरपरीक्षणम् ।
 अधमादिभेदेन शिष्याणां त्रैवि-
 ध्यम्, तल्लक्षणानि च ।
 उत्तमादिभेदेन उपदेशस्य त्रैवि-
 ध्यम्, तेषामाकृतिकथनञ्च ।
 स्वर्गाख्या दृक्भङ्गा मानसाख्या
 भेदेन देवीदीक्षायां त्रैविध्यम्,
 तल्लक्षणानि च ।
 शक्तिपातानुसारेण दीक्षा-
 कार्या ।
 क्रियावर्णादिभेदेन दीक्षा
 सप्तधा ।

तासु क्रियादीक्षा समयादि-
 भेदेन षष्टधा ।
 वर्णदीक्षा त्रिधा ।
 कलादीक्षा त्रिधा ।
 निवृत्त्यादिस्थितिस्थानानि ।
 स्वर्गदीक्षा ।
 वाग्दीक्षा ।
 दृग्दीक्षा ।
 तीव्रातीव्रतराभेदेन मनोदीक्षा
 द्विधा ।
 तीव्रानलक्षणम् ।
 तीव्रतरानलक्षणम् ।
 आनन्दादिभेदेन विधस्य षड-
 वस्थाः ।
 कौलिकीदीक्षालक्षणम् ।
 गण्डूपाभिषेकः ।
 ग्रहाभिषेकः ।
 मीनकलगण्डयोरुदयशक्तिः ।
 सिद्धाभिषेकः ।
 पञ्चावस्थाः ।
 पूर्णाभिषिक्तानां प्रशस्ताः ।
 बाह्याभ्यन्तरभेदेन दीक्षा
 द्विविधा ।
 अन्तर्वहिर्भेदेन द्विविधा शुचिः ।

आभ्यां विना कौलिकानां न
मुक्तिः ।

कुलकुण्डलीदीक्षा एव सुख्या ।
दीक्षया पशुपाशच्छेदः, मोक्षश्च ।
दीक्षया शिवत्वम् ।

दीक्षायाः शिवत्वदाने दृष्टान्तः ।
दीक्षासंस्कारसम्पन्ने जातिभेदो
न विद्यते ।

दीक्षितस्य पूर्वत्वस्मृती दोषः ।
दीक्षितस्य तपःप्रभृतिक कर्म
निरर्थकम् ।

अदीक्षितानां जपपूजादिकं
निष्फलम् ।

पूर्वदीक्षितस्यैव ज्येष्ठत्वम् ।
दीक्षायाः प्रागनुष्ठेय कर्म ।
शूद्रादिजातीनां शुद्धिविधिः ।
अनुज्ञा विना दीक्षाया स्त्रीणां
नाधिकारः ।

पञ्चदशोल्लासे

पुरश्चरण जपात्मकम् ।
जपस्य ज्येष्ठत्वम् ।
तेन धर्मार्थादि साधनीयम् ।

पुरश्चरणस्य पञ्चाङ्गानि ।
एकमन्त्रसिद्धस्य सर्वमन्त्रसिद्धिः ।
न्यायलब्धमन्त्रः सिद्धः ।
भूतलिप्या पूटितमन्त्रस्य जप-
विधानम् ।

मन्त्रजपादौ मातृकावर्णजप-
स्यावश्यकता ।

गुरुलब्धमन्त्रः सर्वसिद्धिदः ।
अविधिप्राप्तमन्त्रो निरर्थकः ।
पुस्तकादिप्राप्तमन्त्रजपे दोषः ।
पुरश्चरणादौ प्रशस्तस्थानानि ।
स्थानभेदे पुरश्चरणफलतार-
तम्यम् ।

निषिद्धस्थानानि ।
दीपनाथपूजा कर्त्तव्या ।
त्याज्यासनानि ।
ग्राह्यासनानि ।
विहितासने जपार्चनादि
कार्यम् ।

प्राणायामप्रकारः ।
प्रसङ्गेन शिवकुण्डलिनीयोग ।
सगर्भागर्मभेदेन प्राणायामो
द्विविधः ।
सगर्भप्राणायामस्यौत्कर्षम् ।

प्राणायामफलानि ।

न्यासादिपुरःसरमन्त्रजपः

कार्यः ।

तदभावे दोषः ।

कल्पिताऽकल्पिताभेदेनाक्षमाला

द्विविधा, तयोः स्वरूपञ्च ।

वस्तुभेदेन जपे फलतारतम्यम् ।

मालासंख्याभिः फलतारतम्यम् ।

जपे अङ्गुलीनियमः ।

कामनाभेदे अङ्गुलीनियमः ।

जपस्तिविधः ।

जपे प्रशस्तमन्त्रकथनम् ।

सूतकथयभङ्गः ।

मन्त्रार्थादिज्ञानं विना जपो

निष्फलः ।

चैतन्यरहितमन्त्रो निष्फलः ।

सचैतन्यमन्त्रजापिनोऽवस्थाः ।

पारम्पर्यप्रमाणम् ।

मन्त्राणां पष्टिदोषाः ।

तज्ज्ञानं विना जपे न सिद्धिः ।

मन्त्राणां दश संस्काराः ।

जपकाले प्रशस्तमध्याणि ।

पुरश्चरणकाले पराङ्गं वर्जयेत् ।

सिद्धादिचक्रकथनम् ।

(शक्यद्वचक्रम्) ।

सिद्धमन्त्रः ।

सिद्धसिद्धमन्त्रः ।

सिद्धसाध्यमन्त्रः ।

सिद्धसुसिद्धमन्त्रः ।

सिद्धारिमन्त्रः ।

साध्यसिद्धमन्त्रः ।

साध्यसाध्यमन्त्रः ।

साध्यसुसिद्धमन्त्रः ।

साध्यारिमन्त्रः ।

सुसिद्धसिद्धमन्त्रः ।

सुसिद्धसाध्यमन्त्रः ।

सुसिद्धसुसिद्धमन्त्रः ।

सुसिद्धारिमन्त्रः ।

अरिसिद्धमन्त्रः ।

अरिसुसिद्धमन्त्रः ।

अरिरिपुमन्त्रः ।

सिद्धादीनां फलानि ।

नक्षत्रचक्रम् ।

नक्षत्राणां जन्मादिनव सन्नाः ।

राशिचक्रम् ।

द्वादशराशिषु लग्नादिस्थितिः ।

जन्मराशिनक्षत्रापरिज्ञाने

।

विधिः ।

कुलाकुलचक्रम् ।

परस्परविरुद्धवर्णसंयोगे

व्यवस्था ।

स्त्रीदत्तादिमन्त्रे सिद्धादि-

विचारो नास्ति ।

शिवशक्त्यादीनामसंयोगे जपो

निरर्थकः ।

जपपूजान्यासादियु विधिः ।

जपध्यानादियुक्तस्य क्षिप्रं मन्त्र-

सिद्धिः ।

पौड्गोल्लासे

काश्यकर्मविधानम् ।

जपहोमादिपरिमाणकथनम् ।

सिद्धमन्त्रिणः परशिवत्वम् ।

सिद्धमन्त्रस्य पट्टकर्मसिद्धिः ।

काश्यप्रयोगकर्तुर्न परलोकः ।

निष्कामयजनस्यैव प्राशस्त्यम् ।

दोषशान्त्याद्यर्थं चक्रपूजा ।

प्रयोगादौ साधकस्य ज्ञात-

व्यानि ।

स्त्रीपुंनपुंसकमन्त्राः ।

तेषां प्रबोधसमयाः ।

कामनाभेदेन बीजयोजना ।

यन्त्रपात्रनिर्णयः ।

गन्धदानद्रव्यनियमः ।

लेखनीविचारः ।

स्थाननियमः ।

निजरूपभावना ।

पूजादिकं विना ध्यानभेदः ।

सात्त्विकध्यानजफलानि, साधन-

प्रकारश्च ।

राजसध्यानजफलानि, साधन

प्रकारश्च ।

तासमध्यानजफलानि, साधन-

प्रकारश्च ।

शान्तिकर्म ।

वश्यकर्म, आकर्षणश्च ।

राजादीनां वश्यादौ होमे समि-

द्दिशेषाः ।

पराप्रासादमन्त्रविज्जीवन्मुक्तः ।

विशेषेणोच्चाटनमारणविधिः ।

शान्तिकादौ श्वेतवर्णादि-

भावना ।

सर्वकर्मसु आत्मरक्षार्थं महा-

पौडान्यासादिक कर्त्तव्यम् ।

अनिष्टकारिणां विनाश-

साधनम् ।

सप्तदशोपलक्षे

श्रीगुरोः प्रार्थनामन्त्रः ।

गुरुः ।

आचार्यः ।

आराध्यः ।

देशिकः ।

स्वामी ।

महेश्वरः ।

श्रीनाथः ।

देवः ।

भट्टारकः ।

प्रभुः ।

योगी ।

सद्यमी ।

तपस्वी ।

अवधूतः ।

धीरः ।

कौलिकः ।

साधकः ।

भक्तः ।

शिष्यः ।

योगिनी ।

शक्तिः ।

पादुका ।

जपः ।

स्तोत्रम् ।

ध्यानम् ।

चरणम् ।

वेदः ।

पुराणम् ।

शास्त्रम् ।

स्मृतिः ।

इतिहासः ।

आगमः ।

शाक्तः ।

कौलः ।

पारम्पर्यम् ।

सम्प्रदायः ।

आम्नायः ।

श्रौतः ।

आचारः ।

दीक्षा ।

अभिषेकः ।

उपदेशः ।

मन्त्रः ।

दैवता ।
 न्यासः ।
 मुद्रा ।
 अक्षमाला ।
 मण्डलम् ।
 कलशः ।
 यन्त्रम् ।
 आसनम् ।
 मद्यम् ।
 सुरा ।
 अमृतम् ।
 पात्रम् ।
 आधारः ।
 मांसम् ।
 पूजा ।
 अर्चनम् ।
 तर्पणम् ।
 गन्धः ।
 आमोदः ।
 अक्षतः ।
 पुष्पम् ।
 धूपः ।
 दीपः ।
 मोक्षदीपः ।

नैवेद्यम् ।
 वलिः ।
 तत्त्वत्रयम् ।
 त्रलोकम् ।
 प्रसादः ।
 पानम् ।
 उपास्तिः ।
 पुरश्चरणम् ।
 उपहारः ।
 मृदासनम् ।
 आवाहनम् ।
 स्थापनम् ।
 सन्निधापनम् ।
 सन्निरोधनम् ।
 सकलीकृतिः ।
 अवगुण्ठनम् ।
 अमृतीकरणम् ।
 परमीकरणम् ।
 गतम् ।
 पाद्यम् ।
 आचमनीयम् ।
 अर्घ्यम् ।
 अष्टाङ्गार्घ्यम् ।
 मधुपर्कः ।